

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 99 · 15. juni
Sesjonen 2022–2023

Møte torsdag den 15. juni 2023 kl. 10

President: Masud Gharahkhani

Dagsorden (nr. 99):

1. Innstilling fra Stortingets presidentskap om oppnevning av utvalg til å gjennomgå Stortingets regler om dokumentinnsyn (Innst. 476 S (2022–2023))
2. Innstilling fra Stortingets presidentskap om oppnevning av nytt styre for Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) (Innst. 484 S (2022–2023))
3. Innstilling fra Stortingets presidentskap om godtgjørelse for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer og om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes og Marie Sneve Martinussen om godtgjørelser for nasjonale politikere som gjør at folkevalgte ikke rykker fra folk som har valgt oss (Innst. 500 S (2022–2023), jf. Innstilling fra Stortingets godtgjøringsutvalg og Dokument 8:179 S (2022–2023))
4. Innstilling fra Stortingets presidentskap om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Alfred Jens Bjørlo, Ingvild Wetrhus Thorsvik, Ane Breivik, Grunde Almeland og Guri Melby om innføring av et lobbyregister for Stortinget (Innst. 501 S (2022–2023), jf. Dokument 8:223 S (2022–2023))
5. Innstilling fra Stortingets presidentskap om økonomiske ordninger for stortingsrepresentanter (Innst. 499 S (2022–2023), jf. Dokument 18 (2021–2022) og Dokument 18 (2022–2023))
6. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av Stortingets økonomiske ordninger til representanter (Innst. 493 S (2022–2023), jf. Dokument 3:10 (2022–2023))
7. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen i sak om oppfølginga av statens leiarlønnssystem (Innst. 492 S (2022–2023))
8. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av Sjøfartsdirektoratets arbeid med å fremme gode arbeids- og levevilkår til sjøs (Innst. 491 S (2022–2023), jf. Dokument 3:9 (2022–2023))
9. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om statsrådets protokoller for tidsrommet 1. juli–31. desember 2022 (Innst. 489 S (2022–2023))

10. Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Regulering av pensjonar i 2023 og inntektstilhøve for pensjonistar (Innst. 497 S (2022–2023), jf. Meld. St. 20 (2022–2023))
11. Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2023 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppgjøret 2023 m.m.) (Innst. 487 S (2022–2023), jf. Prop. 121 S (2022–2023))
12. Referat

Presidenten [10:00:11]: Representanten Marius Arion Nilsen vil framsette to representantforslag.

Marius Arion Nilsen (FrP) [10:00:23]: Jeg har gleden av å framsette to representantforslag:

Første representantforslag er på vegne av Terje Halleland, Dagfinn Henrik Olsen, Christian Tybring-Gjedde, Himanshu Gulati og meg selv om kjernekraftforsknings-senter for miljøvennlig energi.

Andre representantforslag er på vegne av Terje Halleland, Helge André Njåstad, Erlend Wiborg, Dagfinn Henrik Olsen, Per-Willy Amundsen, Christian Tybring-Gjedde, Bengt Rune Strifeldt, Himanshu Gulati og meg selv om styrket suverenitet, sysselsetting og energisikkerhet på Svalbard.

Presidenten [10:01:09]: Representanten Stine Westrum vil framsette et representantforslag.

Stine Westrum (R) [10:01:27]: På vegne av Marie Sneve Martinussen, Tobias Drevland Lund og meg selv har jeg gleden av å fremme et representantforslag om en strandsone for alle og styrking av allemannsretten.

Presidenten [10:01:43]: Representanten André N. Skjelstad vil framsette et representantforslag.

André N. Skjelstad (V) [10:02:00]: På vegne av Alfred Jens Bjørlo, Abid Raja, Guri Melby og meg selv vil jeg sette fram et forslag om tryggere fylkesveier og økt nedbetalingstid for bompenger i distriktene.

Presidenten [10:02:14]: Representanten Per-Willy Amundsen vil framsette et representantforslag.

Per-Willy Amundsen (FrP) [10:02:34]: På vegne av Frank Edvard Sve, Morten Stordalen og meg selv vil jeg sette fram forslag om skjerpede reaksjoner mot villmannskjøring.

Presidenten [10:02:52]: Representanten Mari Holm Lønseth vil framsette et representantforslag.

Mari Holm Lønseth (H) [10:03:09]: På vegne av Tone Wilhelmsen Trøen, Sandra Bruflot, Ingunn Foss, Jan Tore Sanner og meg selv vil jeg gjerne sette fram et forslag om styrket kamp mot negativ sosial kontroll.

Presidenten [10:03:22]: Representanten Freddy André Øvstegård vil framsette et representantforslag.

Freddy André Øvstegård (SV) [10:03:35]: Jeg vil sette fram et forslag på vegne av representantene Ingrid Fiskaa, Kirsti Bergstø og meg selv om å forsterke innleie-regelverket.

Presidenten [10:03:47]: Representanten Erlend Svardal Bøe vil framsette et representantforslag.

Erlend Svardal Bøe (H) [10:04:08]: På vegne av representantene Tone Wilhelmsen Trøen, Sandra Bruflot, Anne Kristine Linnestad, Tage Pettersen og meg selv vil jeg fremme et representantforslag om et demensvennlig samfunn.

Presidenten [10:04:20]: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Valg av settepresidenter

Presidenten [10:04:23]: Presidenten vil foreslå at det velges to settepresidenter for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten foreslår Liv Kari Eskeland og Heidi Greni. Andre forslag foreligger ikke, og Liv Kari Eskeland og Heidi Greni anses enstemmig valgt som settepresidenter for dagens møte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag om nødvendig fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:04:49]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om oppnevning av utvalg til å gjennomgå Stortingets regler om dokumentinnsyn (Innst. 476 S (2022–2023))

Tredje visepresident Morten Wold [10:05:22]: Presidentskapet legger med dette frem Innst. 476 S for 2022–2023, om oppnevning av et utvalg til å gjennomgå Stortingets regler om dokumentinnsyn. Innstillingen er enstemmig.

Det vises til representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Bjørnar Moxnes, Dokument 8:90 S for 2021–2022. På bakgrunn av dette varslet presidentskapet i Innst. 233 S for 2021–2022 at det ville ta initiativ til en helhetlig gjennomgang av Stortingets dokumentoffentlighetsregler.

Etter Grunnloven §§ 84 og 100 femte ledd er Stortingets dokumenter offentlige. Offentlighetsprinsippet er en bærebjelke i et åpent og demokratisk samfunn. Det er av stor betydning for tilliten til Stortinget som institusjon at Stortinget har gode og oppdaterte regler om dokumentoffentlighet, og at innsynssaker behandles på en god og betryggende måte.

For statsforvaltningen og kommunene er dokumentoffentlighet regulert i offentleglova. Denne loven gjelder ikke direkte for Stortinget, og Stortinget har derfor siden 2000 hatt egne regler om dokumentoffentlighet. De nåværende reglene om rett til innsyn i Stortingets dokumenter ble vedtatt i 2009 og sist endret i 2018. Det er nå på tide med en gjennomgang.

Presidentskapet foreslår å oppnevne et utvalg som skal foreta en helhetlig gjennomgang av Stortingets dokumentoffentlighetsregler. Utvalget skal også vurdere innretningen av Stortingets saksbehandling i innsynssaker for at denne skal være betryggende og tillitvekkende, herunder hvem som skal behandle klager på avslag på innsynsbegjæringer

Stortingets dokumentoffentlighetsregler bygger på offentleglova. Dette er foreslått videreført. Utvalget skal likevel vurdere behovet for presiseringer og unntak ut fra Stortingets konstitusjonelle rolle, virksomhet og organisering. Utvalget er også bedt om å vurdere hvorvidt Stortingets dokumentoffentlighetsregler bør vedtas som lov, og ikke ved alminnelig stortingsvedtak, som i dag.

Det er viktig at Stortingets dokumentoffentlighetsregler har høy grad av legitimitet. Presidentskapet foreslår derfor at utvalget får en bred sammensetning, som representerer uavhengig juridisk fagekspertise, det politiske miljøet, Stortingets administrasjon og pressen.

I tråd med vanlig praksis er det foreslått at presidentskapet gis fullmakt til å oppnevne leder og øvrige medlemmer av utvalget. Som ledd i denne prosessen har presidentskapet bl.a. bedt Stortingets presselosje og Norsk Presseforbund om å nominere kandidater til utvalget. Partigruppene på Stortinget er også invitert til å foreslå utvalgsmedlemmer.

Jeg viser ellers til merknadene og anbefaler presidentskapets enstemmige tilråding i innstillingen.

Presidenten [10:08:22]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:08:23]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om oppnevning av nytt styre for Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) (Innst. 484 S (2022–2023))

Femte visepresident Ingrid Fiskaa [10:08:51]: Presidentskapet legg med dette fram innstillinga si om oppnemning av nytt styre for Noregs institusjon for menneskerettar, NIM, for perioden 2023–2027. Det følger av NIM-lova § 5 at institusjonens styre skal bestå av fem medlemmer. Styremedlemene skal representera ulike fagfelt, m.a. juridisk kompetanse om menneskerettar, og styret skal ha kompetanse om verksemdsstyring. Eit av medlemene skal ha særskild kjennskap til samiske spørsmål. I styret skal kvart kjønn vera representert med minst to medlemmer. Som ledd i ein open og konsultativ oppnemningsprosess har Stortingets presidentskap oppmoda organisasjonar, institusjonar og publikum elles til å føreslå kandidatar til det nye styret i NIM, som no skal veljast. Fristen for å fremja forslag gjekk ut 10. mars 2023, og det kom inn forslag på 47 kandidatar.

Det sitjande styret i NIM blei oppnemnt med verknad frå 1. juli 2019 til 30. juni 2023 ved vedtak i Stortinget 20. juni 2019. Det følgjer av NIM-lova at styremedlemene kan veljast att, men ingen kan sitja styret i meir enn to periodar.

Dei tre styremedlemene Gro Dikkanen, Jan E. Helgesen og Anne-Sofie Syvertsen har vore valde i to periodar og kan dermed ikkje oppnemnast igjen. I tillegg har noverande styreleiar, Marit Berger Røsland, gjeve melding om at ho ikkje stiller til attval.

Etter ei grundig vurdering av dei innkomne forslaga har presidentskapet avgjort å føreslå følgjande kandidatar til styret for Noregs institusjon for menneskerettar for perioden 1. juli 2023 til 30. juni 2027: Trine Skei Grande som styreleiar og Nils Asbjørn Engstad som nestleiar. Skei Grande er nå tilsett som kommunikasjonsrådgjevar i Footprint. Engstad er lagdommar i Hålogaland lagmannsrett og leiar av Utmarksdomstolen for Finnmark. Han har vore nestleiar i NIMs styre sidan 1. juli 2019 og stiller seg til disposisjon for ein ny periode. Som styremedlemmer føreslår presidentskapet: Aili Keskitalo, politisk rådgjevar i Amnesty International Noreg, Geir Ulfstein, professor emeritus ved Universitetet i Oslo, og Ingvild Bruce, førsteamanuensis ved Politihøgskolen og førsteamanuensis II ved Universitetet i Oslo. Elles viser eg til innstillinga frå presidentskapet og den einstemmige tilrådinga.

Presidenten [10:11:32]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [10:11:36]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om godtgjørelse for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer og om Representantforslag fra stortingsrepresentantene

Bjørnar Moxnes og Marie Sneve Martinussen om godtgjørelser for nasjonale politikere som gjør at folkevalgte ikke rykker fra folk som har valgt oss (Innst. 500 S (2022–2023), jf. Innstilling fra Stortingets godtgjøringsutvalg og Dokument 8:179 S (2022–2023))

Presidenten [10:12:03]: Presidenten vil ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe.

Videre vil det ikke bli gitt anledning til replikker, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Første visepresident Svein Harberg [10:12:17]: Godtgjøringsutvalget har som vanlig gjort en grundig gjennomgang av hva de tenker bør ligge til grunn for reguleringen av godtgjørelsene, med utgangspunkt i det mandatet de har fått, og de retningslinjer som er lagt. Frontfaget er funnet som det riktige mål for å se på godtgjørelsen til stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer, og dette har de lagt til grunn også i år. Resultatet av forhandlingene i frontfaget er vel godt kjent, der man altså fikk en ramme på 5,2 pst.

Godtgjøringsutvalget skal vurdere og har også vurdert om det er særlige samfunnsmessige forhold som tilsier at profilen eller rammen bør fravikes i 2023, og de slår fast at de ikke har sett noe som skulle tilsi at en går bort fra det prinsippet i år. Jeg minner i den sammenheng om at Stortinget, på tross av godtgjøringsutvalgets anbefalinger, ikke tok ut den foreslåtte økningen i 2020. Stortinget gjorde den gangen vedtak om å beholde godtgjørelsen uten regulering, og det følger oss jo videre.

Presidentskapet viser til den måten dette er håndtert på, og til mandatet Stortinget har gitt. Presidentskapets flertall, alle utenom femte visepresident Ingrid Fiskaa, stiller seg bak en fellesuttalelse der vi forholder oss til det, og der vi også, i kommentar til forslaget fra Rødt, viser til den gjennomgangen som har vært av hvilke prinsipper som skal ligge til grunn for regulering av godtgjørelsen. Så på bakgrunn av det mandatet og det som var grundig diskutert da, går en heller ikke inn for forslaget fra Rødt.

Så er det slik at fordi Arbeiderpartiets to representanter i presidentskapet av forskjellige grunner ikke har anledning til å gå på talerstolen i dag, har jeg lovet å framføre disse representantenes merknad i saken:

«For presidentskapets stortingspresident Masud Gharahkhani og fjerde visepresident Kari Henriksen har det vært viktig å fryse godtgjørelsene i to år, gitt at forskjellene i lønnsutvikling bare har økt. Disse medlemmer ser at det mandatet som er gitt godtgjøringsutvalget, i for liten grad tar hensyn til den moderasjonen man ønsker å oppnå. Disse medlemmer mener det er behov for å finne en ordning som ivaretar lønnsmoderasjon og bidrar til å min-

ske forskjellene. Disse medlemmer mener en alternativ regulering med gjennomsnittlig kronebeløp vil bidra til det.»

Jeg kan si at også flertallet i presidentskapet har tatt opp at den debatten går, og at noen vil se på en annen måte å regulere på. Femte visepresident Ingrid Fiskaa har et alternativt forslag og vil nok kommentere det selv, så jeg tar ikke det med her nå. Men innstillingen fra presidentskapet fremmes altså av flertallet, alle unntatt femte visepresident Ingrid Fiskaa, og går på å følge frontfaget, med 5,2 pst. tillegg.

Femte visepresident Ingrid Fiskaa [10:16:36]: SV fremjar i dag forslag om å setja ned godtgjeringane for stortingsrepresentantar og regjeringsmedlemer. Det gjer me ikkje fordi folkevalde ikkje gjer ein viktig jobb, eller ikkje har eit stort ansvar, for det gjer me, og det har me, til liks med svært mange andre i dette landet. Sjølv med forslaget frå SV vil både stortingsrepresentantar og regjeringsmedlemer framleis ha ei høg inntekt – godt over 900 000 kr for stortingsrepresentantar og over 1,6 mill. kr for statsministeren. SV sine forslag, som er i tråd med det SV òg har foreslått i tidlegare år, og mindretalet i det utvalet som greidde ut det systemet me har i dag, inneber at stortingsrepresentantar ikkje lenger skal vera blant dei 10 pst. høgast løna. Forslaga inneber òg eit system for framtidige såkalla lønsoppgjær med kronetillegg, tilsvarende det ein arbeidstakar med gjennomsnittsløn får, i plassen for ein prosentvis auke.

Forskjellen mellom kronetillegg og prosenttillegg er ikkje uviktig, for prosenttillegg gjer at dei med høgare løn stadig rykkjer ifrå, og det er det denne saka handlar om. Over tid har inntektsforskjellane auka kraftig i Norge, som i alle andre land. Stortingsgodtgjeringane er ikkje det einaste eksempelet på dette, men det er like fullt ein del av problemet. Fordi folkevalde skal representera nettopp folket, er det eit problem i seg sjølv at avstanden mellom innbyggjar og representant er stor og aukande. Det må me gjera noko med.

Enkelte bekymrar seg for at menneske i dei øvre sosiale laga, dei som allereie tener mykje, skal takka nei til å bli nominerte til stortingsplass om ikkje stortingsløna kan tilsvare omtrent det dei elles ville fått. Eg er ikkje så bekymra for det, for det er ikkje dei høgtlønte gruppene som er underrepresenterte i denne salen og i andre politiske verv. Dei som ikkje er godt nok representerte, er dei med kort utdanning og låg inntekt, og det er i desse gruppene at tilliten til det politiske systemet er lågast og avstanden størst, både reelt og opplevd. Difor handlar denne saka om demokratiet vårt. Demokratiet har dårlege vilkår i eit samfunn med store forskjellar i inntekt, makt og levekår. Det legg til rette for mistru og avstand, og me har allereie for mykje av det. Eit moderasjonssys-

tem, slik SV føreslår, vil vera eit lite, men viktig bidrag til større tillit og tiltru til det demokratiske systemet vårt.

Med det tek eg opp mindretalsforslaga i innstillinga.

Presidenten [10:19:48]: Da har femte visepresident Ingrid Fiskaa tatt opp de forslagene hun refererte til.

Sofie Marhaug (R) [10:20:03]: Det som ikke er det vakreste, men heller vårens styggeste eventyr, er tilbake. I et par-tre år skjøv stortingsflertallet spranget over til millionlønn for stortingsrepresentanter foran seg, før den lite flatterende grensen ble passert i fjor. I år foreslår presidentskapet et videre sprang, opp til over 1,1 mill. kr i året for stortingsrepresentanter, 1,5 mill. kr for regjeringsmedlemmer og nesten 2 mill. kr for statsministeren. Dette gjør presidentskapet på grunnlag av en innstilling fra godtgjøringsutvalget, med tre medlemmer med bakgrunn som henholdsvis sorenskriver, børsdirektør og professor.

Hva vi toppolitikere tjener, er et politisk spørsmål, ikke et nøytralt faglig anliggende. Godtgjøringsutvalget bidrar til å tilsløre dette. Politikerne får noe å gjemme seg bak, en unnskyldning. Rødt går inn for å legge ned dette utvalget. Vi er nødt til å stå for våre egne avgjørelser, ikke gjemme oss bak et utvalg som stadig vekk går inn for høye lønninger.

Når lønningene for toppolitikere økes med samme prosentvekst som i samfunnet for øvrig, bidrar det reelt sett til å øke forskjellene. Det er det Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet går inn for i dag når de foreslår å øke stortingslønnen til 1,1 mill. kr. Alle vet at 5,2 pst. av 1 mill. kr blir veldig mye mer i kroner og øre enn 5,2 pst. av 595 000 kr, som er medianlønnen i Norge, altså det man tjener hvis man er midt på treet og i heltidsstilling.

I en forskjellskrise hvor folk får mindre å rutte med, blir stortingsrepresentanter og andre toppolitikere altså bedre stilt i møte med økende kostnader på strøm, bolig, mat, Freia-sjokolade – you name it. Samtidig ser vi at køene til matutdelingene i dette landet blir lengre. Flere må velge mellom mat i handlekurven, lys i lampen eller å gå til tannlege. Mange sliter med å betale regningene.

Lønnsoppgjøret for folk flest hadde en lavtlønnsprofil. Det samme kan på ingen måte sies om lønnsoppgjøret for toppolitikere. Arbeiderpartiets medlemmer anerkjenner til og med dette problemet i sine merknader i saken. Det er i det minste bedre enn Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, som ikke engang ser problemet med at politikere rykker fra som en del av samfunnets lønnsadel.

Rødt har foreslått et kraftig kutt i lønnen for toppolitikere, og at lønnsutviklingen knyttes til kroneutviklingen for dem som tjener midt på treet. Vi foreslår også

subsidiært en lønnsfrys så lenge prisveksten i samfunnet er høyere enn lønnsveksten.

Jeg vil særlig oppfordre Arbeiderpartiet til å se nærmere på Rødts forslag hvis de mener alvor med at de ønsker seg moderasjon. Jeg forventer ikke at Arbeiderpartiet vil støtte alle forslagene til Rødt, men vi har også noen mer moderate forslag som vil kunne sikre en ordning som ivaretar moderasjon og bidrar til å minske forskjellene.

Rødt går ikke inn for at stortingsrepresentanter skal tjene dårlig, men vi går inn for at folkevalgte ikke skal rykke fra folket som har valgt oss. Det er det det handler om. Vi tjener allerede bra. Nå kommer vi til å tjene enda bedre, mens prisene stiger og vanlige folk tjener – reelt sett – dårligere.

Jeg merker meg at i denne saken har en representant fra presidentskapet hatt ordet, representanten Harberg. Han har langt på vei lent seg på godtgjøringsutvalget og gjort dette nærmest til en byråkratisk øvelse, ikke en politisk uenighet. Jeg merker meg at ingen representanter fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet eller Fremskrittspartiet, som i dag er med på å øke lønnene til de folkevalgte, har tegnet seg for å forsvare den lønnsøkningen. Så kan man godt si at det ikke er mange nok representanter fra presidentskapet osv., men vi er jo representanter i mange ulike komiteer som kan ta ordet, for dette er en sak som ikke bare angår presidentskapet eller godtgjøringsutvalget, dette er en sak som angår alle representanter. Vi må kunne forsvare de vedtakene vi gjør, alle som én.

Med dette er Rødts forslag tatt opp.

Presidenten [10:25:07]: Representanten Sofie Marhaug har tatt opp de forslagene hun refererte til.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Andreas Sjalg Unneland (SV) [10:25:17]: Den saken vi behandler nå, handler i bunn og grunn om hva den folkevalgte forsamlingen skal være. Stor økonomisk avstand mellom de folkevalgte og de folkene vi skal representere, kan fort bli et demokratisk problem fordi avstanden mellom livet til de menneskene som sitter i denne salen, og de menneskene som sitter der ute, blir for stor.

Synes vi det er greit, det lønnsnivået vi nå skal bevilge oss selv? Hvis du går inn i et rom der det er 100 mennesker, og du ser en stortingsrepresentant, kan du nesten være bombesikker på at den personen er den høyest lønnede i det rommet. Stortingsrepresentanter tjener mer enn 95 pst. av Norges befolkning. Mener Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og de andre partiene at det er der lønnsforskjellene skal ligge,

at vi skal tjene mer enn 95 pst. av det folkene vi skal representere, tjener?

Vi er i en dyrtid der stadig flere sliter med å få endene til å møtes. Forbrukslånene øker. Inkassosakene øker. Vi får mange historier om foreldre som lar være å spise varme måltider for å sørge for at barna deres kan gjøre det. Køene utenfor fattighusene øker – og i den tiden skal vi bevilge oss selv en stor lønnsvekst.

Vi har diskutert det inn og ut i denne salen, og spesielt høyresiden er veldig flink til å snakke om moderasjon i staten, at man skal holde tilbake, men på ett område gjelder ikke det, og det er når vi skal øke utgiftene til oss selv og vårt eget lønnsnivå. I morgen kommer vi til å ha debatten om statsbudsjettet, og der kommer høyresiden til å snakke om at statens utgifter er altfor store. I dag har de muligheten til å vedta et konkret forslag som vil redusere stortingslønnene, men der mener de at statens utgifter godt kan øke.

Vi i SV fremmer i dag en rekke forslag om å redusere stortingslønnene. Hvis vi er helt ærlige: Hvis vi fryser stortingslønnene, har vi et høyt lønnsnivå. Hvis vi kutter dem med 50 000 kr, har vi et høyt lønnsnivå. Hvis vi kutter dem med 100 000 kr, har vi et høyt lønnsnivå. Hvis vi kutter dem med 150 000 kr, har vi et høyt lønnsnivå. Hvis vi kutter dem med 200 000 kr, har vi et høyt lønnsnivå.

Jeg hadde håpet at Stortinget ville moderere seg i den krevende tiden vi står i nå. Jeg hadde håpet at høyresiden ville begrense statens utgifter i hvert fall på dette området. Det ville gjort at vi hadde hatt mer penger til å hjelpe dem som sliter mest, og det er en bedre prioritering enn å bevilge oss selv høyere lønn igjen.

Mimir Kristjánsson (R) [10:28:26]: Når man hører på denne debatten, skulle man tro at Rødt og SV hadde 70 pst. av representantene i denne salen, for det er jo de eneste to partiene som er interessert i å ha denne debatten.

Det finnes mange begrunnelser for et høyt lønnsnivå, og en av de aller vanligste er at man må ha et høyt lønnsnivå når man er i en utsatt stilling, fordi det krever noe å stå i stormen. Det krever noe å bli utsatt for negativ oppmerksomhet. Det krever noe å stå på en talerstol og diskutere sitt eget lønnsnivå. Men det viser seg i dag at den begrunnelsen ikke holder vann, for uansett hvor høyt lønnet man har gjort representantene i denne salen, er det ingen her som er villig til å stå i stormen – utenom representanten Harberg, som riktignok skal ha honnør for sitt innlegg. Det mangler at de store partiene her er villige til å stå fram og forsvare hvorfor vi har det lønnsnivået, den godtgjørelsen som vi har.

Det er jo ikke sånn at godtgjørelsesnivået på Stortinget har falt ned fra himmelen i hodet på oss som sitter

her inne. Det er jo vedtatt. Det vedtas hvert år av oss. Vi er altså privilegerte nok til å sitte og vedta vår egen godtgjørelse, vårt eget lønnsnivå. Det er det knapt noen andre mennesker i Norge som er. Da er et minste minimum av respekt overfor velgerne at de som forsvarer dette nivået, de som forsvarer at godtgjørelsene skal være så høye, begrunner det. De kan ha gode eller dårlige begrunnelser for det, men de begrunnelsene må befolkningen få høre.

Det er merkelig at det med den godtgjørelsen man har, og med så mange taleføre representanter som det er her inne, ikke er mulig å finne f.eks. noen fra Arbeiderpartiet som kan forklare til sine velgere, til sine lavtlønte velgere, til sine velgere som er minstepensjonister og uføretrygdet – og hva det skal være – hvorfor den jobben vi gjør her inne, det vervet vi har her inne, skal rettferdiggjøre at vi er oppe i millionlønn i godtgjørelse, at vi har en økning fra et år til det neste på nesten 100 000 kr.

Det er verdt å minne om at 700 000 kr også er en veldig god lønn i Norge. 600 000 kr er også en veldig god lønn i Norge. Det er verdt å minne om at minsteytelsene i velferdsstaten, som det store flertallet av representantene i denne salen mener det er mulig å leve av, er nede på ca. 270 000 kr. Det er det vi snakker om. Likevel sitter man og stemmer ned forslag om å moderere seg så ørlite som 15 pst., som Rødt har foreslått. Det syns jeg er underlig, og jeg må ærlig talt si at jeg syns det er rimelig spesielt at ikke flere av de partiene som utgjør det store flertallet som står for disse godtgjørelsene, er villige til å forsvare dem og det nivået de ligger på.

Presidenten [10:31:22]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [10:31:26]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Alfred Jens Bjørlo, Ingvild Wetrhus Thorsvik, Ane Breivik, Grunde Almeland og Guri Melby om innføring av et lobbyregister for Stortinget (Innst. 501 S (2022–2023), jf. Dokument 8:223 S (2022–2023))

Presidenten [10:31:45]: Presidenten vil ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe.

Videre vil det ikke bli gitt anledning til replikker, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Femte visepresident Ingrid Fiskaa [10:32:08] (ordfører for saka): Presidentskapet legg med dette fram innstillinga si om eit representantforslag om innføring av eit lobbyregister.

Forslagsstillarane ber presidentskapet greia ut moglege modellar for ei registreringsordning for dei som oppsøker Stortinget og Stortingets representantar på vegner av seg sjølve eller andre for å påverka Stortinget i saker som er til behandling. Det blir vidare bedt om ei tilsvarande utgreiing knytt til ei registreringsordning for lobbyverksemd retta mot den politiske leiinga i departementa og på Statsministerens kontor.

Liknande forslag om innføring av lobbyregister for Stortinget og regjeringa er fremja fleire gonger tidlegare utan at dei er blitt vedtekne, seinast gjennom Stortingets vedtak av 2. juni 2022.

Eit samla presidentskap er einig med forslagsstillarane i at openheit og moglegheit for innsyn er ein viktig premiss for eit liberalt demokrati og for ytringsfridom. Det er heilt grunnleggjande for tilliten til det norske politiske systemet og er eit sikkerhetsnett mot maktmisbruk og korrupsjon.

Presidentskapet deler vidare synet til forslagsstillarane på at møte mellom politikarar og personar som ønskjer å påverka politiske avgjerder, er heilt legitimt. Slik kontakt har openberre positive sider, og møte mellom lobbyistar og dei folkevalde kan vera ei viktig demokratisk kjelde til supplerande informasjon utover det som blir opplyst i saksdokument. Eit godt samspel mellom avgjerdstakarar og dei avgjerdene angår, er viktig i eit levande demokrati.

Fleirtalet i presidentskapet har etter ei heilskapleg vurdering kome til at dei ikkje vil tilrå Stortinget å vedta representantforslaget, og vil forhåpentleg òg grunnkje dette i debatten etterpå.

Eg utgjør mindretalet i presidentskapet i denne saka, og eg meiner at openheit rundt lobbyverksemd bidreg til eit samfunn der vanlege borgarar har betre innsikt i maktforholda og kven som påverkar politiske avgjerder. Det er eit argument for at ein alltid bør streva etter openheit så langt det er praktisk mogleg. Mest mogleg openheit rundt denne typen påverknad vil etter mi meining bidra til betre avgjerder. Auka grad av innsyn vil dessutan kunne auka tilliten til alle som har sitt daglege virke her på Stortinget.

Det finst allereie eit besøksregister for alle som besøker Stortinget, og eg meiner difor at det neppe vil utgjera eit stort hinder for å besøka Stortinget om det blir ei openheit rundt dette besøksregisteret når det gjeld lobbyverksemd. Det er liten grunn til å tru at møteverksemd i særleg grad vil bli flytta ut av Stortinget av den grunn. At eit lobbyregister ikkje vil fanga opp all kontakt mellom stortingsrepresentantar og aktørar som vil påverka politikkkutforminga, er etter mi meining heller ikkje eit tungtvegande argument mot meir openheit.

Eg støttar difor representantforslaget og tek med dette opp mindretalsforslaga i innstillinga.

Presidenten [10:35:33]: Femte visepresident Ingrid Fiskaa har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Alfred Jens Bjørlo (V) [10:35:49]: Som saksordføreren var inne på, er det noko nær ein årleg tradisjon at Venstre føreslår innføring av eit lobbyregister for Stortinget sitt arbeid, og at det blir avvist av eit fleirtal i Stortingets presidentskap, dvs. Arbeidarpartiet, Senterpartiet, Høgre og Framstegspartiet. Heldigvis er det eit mindretal i presidentskapet, ved representanten Fiskaa og SV, som støttar framlegget frå Venstre, og det er vi glade for.

Det eg likevel merkar meg, er noko som i alle fall bringar saka eit lite steg framover. Dei store partia – Arbeidarpartiet, Høgre og Framstegspartiet – har tidlegare hatt to argument mot lobbyregister. Det eine er at ein ikkje trur det vil verke, og det andre er at det er så komplisert og tungvint at det berre vil bli masse meirarbeid. I år har Stortingets presidentskap i alle fall sett at det andre argumentet ikkje held mål lenger. No har Stortingets datasystem blitt så enkle at det er ingen praktiske problem ved å gjere det. Dette er den enklaste sak i verda om ein vil, og heldigvis har fleirtalet i presidentskapet gjeve opp argumentet om at dette er så vanskeleg. Det er berre argumentet om at ein ikkje trur det verkar, som no står igjen.

Ein må vere imponert over den kunnskapen som fleirtalet i presidentskapet har om at det som populært blir kalla eit lobbyregister – altså det å lage eit system, ei registreringsordning for dei som oppsøker Stortinget og stortingsrepresentantane for å påverke Stortinget i saker som er til behandling – ikkje vil verke. Då har ein skjønt noko som Norsk Presseforbund ikkje har skjønt, for dei ønskjer eit lobbyregister. Ein har skjønt noko som Norsk Redaktørforening ikkje har skjønt, for dei ønskjer eit lobbyregister. Ein har skjønt noko som Norsk Journalistlag ikkje har skjønt, for dei ønskjer eit lobbyregister. Ein har skjønt noko som kommunikasjonsbransjen sjølv, ved Kommunikasjonsforeningen, ikkje har skjønt, for dei ønskjer eit lobbyregister. Ein har skjønt noko som Transparency International ikkje har skjønt, for dei ønskjer eit lobbyregister. Ein har skjønt noko som Europaparlamentet, EU-kommisjonen og ei rekkje parlament i andre land ikkje har skjønt, for dei har både innført eit lobbyregister og latt det bli verande fordi ein ser det har ein effekt. På toppen av alt er det slik at Europarådet, i det som heiter GRECO, Group of States against Corruption, direkte anbefalar Noreg å etablere ei oversikt over den kontakten folkevalde har med ulike aktørar, altså eit lobbyregister. OECD har i løpet av det siste året publisert rapportar om offentleg integritet – «public integrity» – i ulike land, der det viser seg at Noreg

skårar ekstremt lågt på det ein kallar «lobbying safeguards in practice».

Frå Venstre sitt synspunkt er det heilt openbert at tida er overmoden for å innføre ei registreringsordning for arbeidet til Stortinget her i Noreg. Det er for meg og Venstre heilt uforståeleg at dette enno blir halde igjen av eit fleirtal i presidentskapet og eit fleirtal av dei store partia, som rett og slett meiner at det som heile Presse-Noreg, heile Kommunikasjons-Noreg, alle internasjonale organ som arbeider med openheit, demokrati og korrupsjon, meiner Noreg bør innføre, ikkje vil verke. Det er ganske uforståeleg. Sjølv om det enno i dag skulle bli slik at Venstre går på eit tap i denne saka, vil kampen fortsetje, for her slåst presidentskapet mot vindmøller.

Første visepresident Svein Harberg [10:40:05]: Som representanten Bjørlo selv slo fast, er det blitt en årlig tradisjon at det fremmes forslag om lobbyregister. Jeg er ikke sikker på om det er en god tradisjon når det gjentas på samme vis hvert år uten at vi kommer noe videre.

Jeg hadde bare lyst til å presisere et par ting. Det var en underlig rekke av henvisninger til hva presidentskapet mente. Nei, det er flertallet i denne salen som mener, og det er flertallet i denne salen som hver gang har sagt at vi ikke går for dette slik som det foreslås her. Men jeg kan si at presidentskapet har fulgt opp problemstillingen på flere områder. Blant annet kom det fram for en tid tilbake at dette kortet som tidligere stortingsrepresentanter har, viste seg å kunne brukes til å ha med folk som drev lobbyvirksomhet inn på Stortinget – uten at det var registrert på noen måte. Da grep presidentskapet fatt i det og endret reglementet, og det er det presidentskapet som har gjort. Vi har strammet inn, slik at den virksomheten ikke kunne fortsette. Og ikke nok med det, en har endret reglene for kortet slik at de som får det, altså tidligere representanter, må skrive under på at de ikke skal bruke det til politisk påvirkningsarbeid, slik det kan se ut til at det har vært brukt. Det har presidentskapet gjort.

Ellers er det slik at vi som sitter i presidentskapet, forankrer våre saker i partigruppene, som representanter i alle andre komiteer gjør. Vi er opptatt av åpenhet. Det er det stadig saker om i presidentskapet.

Som sagt, vi har gjort de endringene jeg omtalte nå. Det er en etisk veileder som veldig tydelig adresserer dette overfor representantene. Jeg kan i hvert fall si for min del og for Høyre sin del at bakgrunnen for at vi ikke går for dette, er at vi ikke synes det en god løsning, for det løser ikke hele problemstillingen.

Jeg har hatt et fantastisk liv som politiker i dialog med folket, i dialog med organisasjoner, virksomheter, enkeltpersoner som har interesser i saker, og det har

vært helt flott. Da jeg var ordfører i Grimstad, begynte jeg med å legge ukeplanen min, alle møteavtalene mine, ut på Facebook, og jeg sendte den til avisen, som trykket den. Det gjorde jeg i mange år. Jeg gjorde det også etter at jeg begynte på Stortinget. Men etter hvert fikk jeg en del henvendelser, spesielt etter at jeg kom på Stortinget, fra folk som sa: Jeg har lyst til å snakke med deg uten at hele verden skal vite det, jeg har en sak jeg bare vil ta opp med deg, jeg vil ikke at alle skal vite om det. Det overveide jeg lenge, og så fant jeg ut: Ja, den friheten må de ha. De må kunne komme til meg og snakke om en sak. Det kan godt være at folk tror at de da skulle snakke om en sak fra arbeidsplassen sin eller organisasjonen sin, og så var det noe helt annet de skulle snakke med meg om – det er ikke alltid jeg vet innholdet i hva de skal framføre. Det å kunne ta imot alle til et møte – på Stortinget eller utenfor Stortinget, jeg synes ikke det er poenget – og møte dem åpent, la alle ha en lav terskel for å snakke med meg om de sakene de er opptatt av, uten at det skal kunnngjøres for offentligheten, synes jeg er et grunnleggende og viktig prinsipp for meg som representant for folket. Derfor synes jeg ikke lobbyregister er en god idé.

Så kan det være at vi i fellesskap kunne sett på om det var noe som skulle registreres på en eller annen måte, men jeg synes ikke det som foreslås her, er løsningen. Det var min og Høyres konklusjon. Vi står sammen med flertallet i presidentskapet om at vi ikke gjør dette nå, men også med det flertallet som har presisert at vi jobber både med åpenhet og for å få trygghet rundt at de som besøker oss, skal behandles på en skikkelig måte, at det skal være ryddige former rundt mulighetene for å være på Stortinget og jobbe, og det skal være så åpent og godt som det kan være.

Rasmus Hansson (MDG) [10:45:05]: I Norge er vi veldig glad for at vi kan skryte på oss å være et land med høy tillit i befolkningen, mellom befolkningen og politikere og mellom folk som har makt og sterke virkemidler og folk som ikke har det. Det er verdier vi alle er enige om at vi er veldig opptatt av å ta vare på.

Så har vi på Stortinget de siste årene kommet i skade for å bidra til at det blir satt spørsmålsteget ved noe av den tilliten overfor oss. Vi har rotet med representantordninger og med det folk oppfatter som fordeler og forbindelser, og vi er nødt til å gjøre alt vi kan for å gjenopprette den tilliten. Der foregår det et godt arbeid, og ikke minst presidentskapet går foran og har bidratt på en åpen og tydelig måte til å vise vilje til å gjøre alt som er mulig for å gjenopprette tillit.

En av de aller viktigste tingene vi som stortingsrepresentanter gjør, er nettopp å la oss påvirke av folk. Det er meningen at vi skal la oss påvirke, men det er også meningen at andre skal ha tillit til at vi lar oss påvirke på en

måte som de har kontroll over og oversikt over. Det er derfor denne saken om lobbyregister kommer tilbake og er viktig. Det er et spørsmål om vi er villige til å gjøre det helt klart hvem det er som påvirker oss, hvilke krefter det er som påvirker oss, og hva vi gjør med den påvirkningen, så folk kan se resultatet av det som foregår.

Miljøpartiet De Grønne har innført et lobbyregister. Det er ikke noe problem å håndtere dette lobbyregisteret. Vi er små og har en liten administrasjon. Det klarer vi helt fint, og vi vil kunne fortelle dem som vil vite det, hvem vi har snakket med, slik at det er en åpen sak. Jeg tror det er svært viktig at Stortinget kan gjøre det, og derfor støtter vi dette forslaget om et lobbyregister.

Jeg ser innvendingene til representanten Harberg om fortrolighet og tillit. Det er kanskje noe vi bør se på i måten et lobbyregister utformes på, men jeg mener at et hovedsignal er – særlig i den situasjonen Stortinget og Stortingets representanter er i nå overfor folk og folks tillit – at vi er villig til å registrere og vise fram, som representanten Harberg selv da har praktisert, hvem vi snakker med og sånn noenlunde om hva. Det mener jeg er et overordnet viktig signal. Derfor støtter vi forslaget fra Venstre. Vi har fremmet et sånt forslag selv også for en tid siden. Jeg tror vi kan være sikre på at denne diskusjonen ikke er slutt, selv om flertallet nå sier nei nok en gang.

Presidenten [10:48:27]: De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Alfred Jens Bjørlo (V) [10:48:35]: Først av alt nokre kommentarer til Harberg sitt innlegg, der han var oppteken av at eg forhold meg til fleirtalet i Stortingets presidentskap. Eg kan gjerne presisere at det er partia Arbeidarpartiet, Framstegspartiet, Senterpartiet og Høgre som utgjør det fleirtalet. Så blir det spennande ved voteringa i dag å sjå kva andre parti gjer.

Elles er eg heilt einig med representanten Harberg i at kontakt, utstrekt kontakt, mellom politikarar og folk, organisasjonar, bedrifter og alle aktørar i samfunnet er grunnleggjande bra og positivt. Eit forslag om eit lobbyregister er ikkje eit forsøk på å mistenkjeleggjere det eller setje bremsar for det. Men vi må erkjenne at det er eit stort spekter av ulike ressursar og maktforhold i det å kunne påverke politiske avgjerder, frå enkeltpersonar, bedrifter og organisasjonar som sit langt vekk frå makta i Oslo, og store organisasjonar og store bedrifter med store apparat som anten har eigne folk tilsett, eller som brukar PR- og kommunikasjonsbyrå for å påverke. Det er ikkje noko gale i det heller, men det å få fram korleis den kontakten har føregått, og kven som er i kontakt med politikarar, trur eg er i alles interesse, ikkje minst, som representanten Hansson var inne på, i ei tid då vi veit at tilliten til Stortinget er under press.

Så vil det sjølvsagt alltid vere grenseoppgangar når enkeltpersonar vil ta opp ei personleg sak. Det er vanskelege grenseoppgangar, ja, men dette er mogleg å handtere. Dette har parlamenta i veldig mange andre land klart å handtere. Europaparlamentet klarer å handtere det. Dette er diskusjonar ein har hatt i mange andre land, og dei har funne gode køyrereglar for det.

Eg merkar meg òg at representanten Harberg seier at fleirtalet er imot vårt forslag om eit lobbyregister slik det ligg no, fordi ein ikkje trur det verkar, men at ein kan vere positiv til å diskutere ei ordning som kan vareta det eg trur vi alle ser er eit reelt poeng, nemleg at vi bør få meir openheit om kven det er av store organiserte interesser som påverkar viktige avgjerder som blir tekne. Påverknadsarbeid er det ikkje noko gale med. Det er lov å drive med det, men dess meir openheit vi har om det, dess betre er det, og det er ekstremt viktig for tilliten til oss politikarar og demokratiet. Det er grunnen til at heile Medie-Noreg, heile Kommunikasjons-Noreg, Europarådet, OECD og ikkje minst Transparency International er tydelege på at eit lobbyregister er vegen å gå.

Presidenten [10:41:33]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4

Sakene nr. 5 og 6 vil bli behandlet under ett.

Sak nr. 5 [10:51:39]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om økonomiske ordninger for stortingsrepresentanter (Innst. 499 S (2022–2023), jf. Dokument 18 (2021–2022) og Dokument 18 (2022–2023))

Sak nr. 6 [10:51:52]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av Stortingets økonomiske ordninger til representanter (Innst. 493 S (2022–2023), jf. Dokument 3:10 (2022–2023))

Presidenten [10:52:05]: Presidenten vil ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe.

Videre vil det ikke bli gitt anledning til replikker, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Andre visepresident Nils T. Bjørke [10:52:23]: På bakgrunn av saker som kom fram hausten 2021, utnemnde presidentskapet eit utval til å gå gjennom dei økonomiske ordningane for representantane, med nokre få unntak. Utvalet vart bede om å sjå på innretninga av ordningane for framtida, og mandatet måtte ikkje forvekslast med oppdraget Stortinget gav til Riksrevisjonen i januar 2022. Oppdraget deira gjekk m.a. på å

undersøkja om noverande eller tidlegare stortingsrepresentantar hadde søkt om eller fått tildelt ytingar i strid med lov, retningslinjer eller inngått avtale. Riksrevisjonen skulle òg sjå på Stortingets handsaming av ordninga.

Utvalet for dei økonomiske ordningane leverte i mai 2022 ein delrapport med forslag til seks overordna prinsipp for dei økonomiske ordningane. Presidentskapet er samd i desse, og meiner dei skal gje føringar for det vidare arbeidet med å utarbeida forslag til ein ny stortingsgodtgjerslelov. Det er viktig for publikum si tillit til Stortinget at ordningane er rimelege, i tråd med samfunnsutviklinga og at det er openheit knytt til dei.

Utvalet leverte den endelege rapporten sin 31. januar 2023. Etter at rapporten vart levert, hadde han vore på offentleg høyring m.a. i partigruppene her på Stortinget, og alle innspela har vorte vurderte. Etter gode diskusjonar i presidentskapet har me vorte einstemmige i dei fleste framlegga. Femte visepresident Ingrid Fiskaa har tre mindretalsforslag, som ho nok vil gjera grundig greie for.

Hovudkonklusjonen frå utvalet er at dagens ordningar i det store og heile heller ikkje er for omfattande eller for sjenerøse. Likevel føreslår utvalet ein del endringar, m.a. strengare krav til tilknytning til bustad på heimstaden for å få pendlarbustad, og endringar i etterlønsordninga. Presidentskapet er i hovudsak positiv til dei grepa som er føreslåtte av utvalet, m.a. at me innfører strengare krav til kva det inneber å disponera ein bustad. Samstundes viser høyringsinnspela at det er problemstillingar som bør greiast ut nærare.

Presidentskapet meiner at ny lov skal tre i kraft etter stortingsvalet i 2025, men me meiner at ordninga med pendlardiet og feriepengar bør avskaffast med innverknad for inneverande stortingsperiode. Dette vil verta gjort gjennom endringar i gjeldande stortingsgodtgjerslelov hausten 2023. Utvalet meiner det er rom for å gjera regelverket tydelegare. Riksrevisjonen sine funn underbyggjer det same. Riksrevisjonens rapport vil difor verta eit viktig supplement til rapportane frå utvalet i arbeidet med å få på plass nye reglar, forvaltingsrutinar og kontrollordningar.

Det er heilt naudsynt med eigne ordningar for stortingsrepresentantar som kompenserer representantane for at dei fell utanom mange lover som er tilpassa vanlege arbeidsforhold. Representantane har ikkje nokon arbeidsgjevar i tradisjonell forstand, og dei har ei ombodspått som gjer at dei må møta i fire år når dei er valde inn. Ein må sikra at ein klarer å laga ordningar som gjer at ein kan vera representant uansett kvar ein kjem frå i landet, og uansett kva livssituasjon ein er i. Samstundes er det viktig at ordningane er rimelege samanlikna med yttingar og velferdsordningar i samfunnet elles. President-

skapet vil arbeida vidare for å koma fram til reglar som balanserer omsynet til det særskilte med å vera folkevalt og omsynet til at ordninga ikkje er, eller vert oppfatta som, for sjenerøs.

Kontroll- og konstitusjonskomiteen si innstilling om Riksrevisjonens rapport skal òg handsamast i dag. Desse to innstillingane har mange felles tema. Difor vel me å handsama sakene saman. Det er viktig for tilliten at ordningane er i tråd med samfunnsutviklinga, men legg opp til at stortingsrepresentantane kan vera gode ombodsmenn for dei som har valt.

Eg legg med det fram innstillinga på vegner av eit samla presidentskap.

Peter Frølich (H) [10:57:11] (komiteens leder og ordfører for sak nr. 6): Denne debatten omhandler to saker, og dette blir en omtale av Riksrevisjonens rapport, som jeg er saksordfører for. Da er det på sin plass å starte med å takke Riksrevisjonen spesielt denne gangen for det som har vært et veldig tidkrevende, veldig omfattende og veldig krevende arbeid. Som jeg har sagt før, viser dette hvordan Riksrevisjonen har vært tilpassningsdyktig og tatt den oppgaven som Stortinget ga i denne salen, på en god måte.

Så kan vi starte med konklusjonen og si at funnene i undersøkelsen underbygger at det var en riktig beslutning av Stortinget å bestille denne rapporten.

Når det gjelder konklusjonene, har jeg lyst til å sitere dem:

- Alle representantene som har disponert pendlerbolig, har oppfylt vilkårene for tildeling.
- En tredel av representantene som har mottatt fratredelsesyttelse eller etterlønn, har fått utbetalt for høy ytelse.
- Regelverket for fratredelsesyttelse og etterlønn er uklart, og praktiseringen av regelverket har variert.
- Stortingets administrasjon har gitt til dels mangelfull, misvisende og feil informasjon og veiledning til representantene om fratredelsesyttelse og etterlønn.
- Kontrollen som skal sikre at ordningene blir praktisert i tråd med regelverket, er ikke god nok til å forebygge og avdekke feil.
- Stortingets presidentskap har ikke sikret en forsvarlig styring og oppfølging av administrative saker på Stortinget.

Dette er funn som komiteen både tar til etterretning og slutter seg til.

Så har komiteen også framhevet at det kan være grunnlag for å stille spørsmål om Stortingets revisor faktisk burde avdekket og påpekt mangler på et tidligere stadium i det årlige revisjonsarbeidet. Her registrerer jeg at Riksrevisjonen sier at de har tatt opp svakheter ved internkontrollen, og de har selv understreket i etterkant

av innstillingen at de har påpekt disse manglene overfor Stortinget. Uansett hvordan man ser på det, burde det antakelig vært nevnt i de årlige revisjonsberetningene, for det falt, summa summarum, uansett mellom to stoler.

Når det gjelder kritikken, skal jeg oppsummere den med hovedpunktene:

- Stortingets presidentskap har ikke hatt tilstrekkelig kontroll på at ordningene har blitt forvaltet på en tilfredsstillende måte.
- Stortingets administrasjon har forvaltet regelverk, informasjon og kontroll på en svært mangelfull måte.
- Flere av stortingsrepresentantene har ikke vært oppmerksomme på hvilket selvstendig ansvar som ligger i å benytte seg av de økonomiske ordningene.

Riksrevisjonen viser til at det har medført at det har skjedd betydelige feil i forvaltningen av ordningene, og de konstaterer at dette har ført til det Stortingets presidentskap selv beskriver som en tillitskrise for Stortinget som institusjon. Riksrevisjonen har ment at dette er sterkt kritikkverdige, og det er noe komiteen også slutter seg til.

Det er vel her det mest sentrale ligger, nemlig kritikken karakter, at det har ført til en tillitskrise, og det er der alvorlig virkelig viser seg. Jeg håper at behandlingen og oppfølgingen av denne rapporten vil bidra til å styrke denne tilliten igjen. Det kommer til å ta tid, men arbeidet starter nå.

Så sier Riksrevisjonen videre at det sterkt kritikkverdige at

- flere av landets folkevalgte ikke har overholdt opplysningsplikten og derfor har mottatt for mye fratredelsesyttelse og/eller etterlønn
- Stortingets presidentskap og Stortingets administrasjon ikke har sikret større klarhet i regelverket for fratredelsesyttelse og etterlønn over tid
- Stortingets administrasjon ikke har fulgt opp om de som har mottatt fratredelsesyttelse og etterlønn, har hatt annen inntekt i ytelsesperioden, og om ytelsen har blitt korrekt avkortet
- Stortingets presidentskap i kraft av sitt overordnede ansvar for administrative saker ikke har sikret en bedre forvaltning av de undersøkte økonomiske ordningene

Her er også kritikken rettet mot flere aktører, og det underbygger for så vidt det som Riksrevisjonen har vært klar på hele veien, at det er en stor systemsvikt vi her har vært vitne til.

Så har Riksrevisjonen kommet med en rekke anbefalinger. Komiteen landet for ordens skyld på å ta opp forslag under innstillingen i saken som kom fra presidentskapet. Der vil min gode kollega, representanten

Svein Harberg, ta opp Høyres kommentarer til forslagene.

Lubna Bobby Jaffery (A) [11:02:16]: Som folkevalgte må vi ha tillit. Vi behøver tillit for å gjennomføre våre konstitusjonelle oppgaver. Generelt er tilliten høy i Norge, og som folkevalgte er det vårt ansvar å forvalte den tilliten. Vi har alle fått med oss debatten rundt pendlerboliger, reiseregninger og etterlønn. Det er en debatt de fleste i Norge har fått med seg, og som mange har synspunkter på. Jeg har stor forståelse og respekt for dette engasjementet.

Som folkevalgte er vi privilegerte. Vi får styre landet, vi får ta de små og de store beslutningene. Som folkevalgte er vi i en spesiell situasjon fordi vi skal representere hele landet. Det skal vi fordi det er viktig for demokratiet vårt og for tilliten. Det er viktig for Finnmark at de har sine folk, finnmarkingene, på Stortinget, og det er viktig for Bergen at det er bergensere på Stortinget – om enn altfor mange av oss i kontroll- og konstitusjonskomiteen. (Munterhet i salen.)

Samtidig betyr det at mange av oss pendler og lever store deler av tiden borte fra familie og hjem. Mange av oss bruker mange timer på fly, buss og tog. Vi reiser hjem, og vi reiser ut i landet og treffer folk. Ingen av oss har fast ansettelse. Vi er alle sammen på valg, hvert fjerde år, og som vararepresentant vet man aldri når tiden på Stortinget kan være over. Derfor er det riktig og nødvendig at det er økonomiske ordninger som gjør at man som stortingsrepresentant kan leve en viss grad av familieliv, med økonomisk forutsigbarhet, og ikke minst holde kontakt med hjemstedet og valgdistriktet sitt.

Det er likevel viktig at de økonomiske ordningene er utformet på en måte som forvalter tilliten vi er gitt. Saken som har vært, har gått ut over tilliten til oss, og det er også grunnen til at Riksrevisjonen tok i bruk sitt sterkeste kritikknivå. Nå er det viktig at vi gjenoppbygger tilliten. Det er derfor Riksrevisjonen har gjort sin undersøkelse av Stortingets økonomiske ordninger.

Jeg viser til saksordførers gjennomgang og stiller meg bak denne. Jeg vil samtidig benytte anledningen til å takke saksordføreren og komiteen for arbeidet med saken.

Riksrevisjonen har funnet grunnlag for å rette svært alvorlig kritikk mot både presidentskapet, Stortingets administrasjon og mot stortingsrepresentanter som ikke har vært oppmerksomme på sitt selvstendige ansvar. Som folkevalgte er det helt avgjørende at vi har en administrasjon og et presidentskap rundt oss som legger til rette for arbeidet vårt. Det gjøres i stor grad på en veldig god måte. Men som Riksrevisjonen peker på, har det vært betydelige feil i forvaltningen av ordningene. Dette får store negative konsekvenser. Jeg tror det er

svært viktig at presidentskapet og administrasjonen innser at alt som har med de økonomiske ordningene å gjøre, må være på stell. Feil er kostbare, svært kostbare, for tilliten, og enkeltrepresentanter som har gjort feil som følge av uklar veiledning og dårlig kontroll, kan bli stående i svært tøffe mediestormer.

Samtidig er det viktig for meg å understreke at det er vi som folkevalgte som til syvende og sist bærer ansvaret. Vi må forvalte tilliten vi er gitt, og når vi ikke gjør det, må vi ta den kritikken som kommer.

Jeg vil avslutte med å si at jeg håper folk ser at det nå tas tak. Jeg er glad for at vi slutter oss til Riksrevisjonens anbefalinger, og håper og tror at det arbeidet som nå gjøres, vil være med på å gjenoppbygge tillit.

Tredje visepresident Morten Wold [11:06:19]: Saken om de økonomiske ordningene for stortingsrepresentantene har selvfølgelig skapt store diskusjoner og tatt mye plass i media. Jeg er veldig glad for at vi her i dag nå lander dette på en god måte.

For Fremskrittspartiet har det vært veldig viktig å sikre bred enighet og solide flertall rundt de vedtak som skal gjøres. I presidentskapet har Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet og SV funnet sammen i nesten alle spørsmål. Det foreligger kun tre mindretallsforslag fra SV i saken om økonomiske ordninger.

Nå reduseres etterlønnen fra ett år til seks måneder. Det er Fremskrittspartiet fornøyd med. For mange stortingsrepresentanter som går ut av Stortinget, er det imidlertid vanskelig å få seg arbeid dersom man har vært representant her i flere perioder. Man har kanskje sittet her i 8 år, 12 år, 16 år, og noen ganger 20 år og 24 år. Da er det vanskelig å komme tilbake i den jobben man en gang hadde da man gikk inn i tjeneste for demokratiet og nasjonen her i dette huset. Slik sett er det rimelig at man har en godtgjørelse for det i etterkant om behovet er der.

Nå fjernes pendlerdietten og feriepengene allerede fra inneværende periode. Det er også noe Fremskrittspartiet er enig i. De øvrige endringene som da foreslås, innføres fra neste periode. Det er litt slik som sammenlignet med en fotballkamp: Man endrer ikke regelverket ved pause. Derfor har flertallet her heldigvis funnet ut at reglene skal gjelde fra en ny stortingsperiode.

Det har vært litt drøftinger rundt dette med pendlerboligavstand, altså retten til pendlerbolig, hvor kravet i dag er 40 km. Det økes til 50 km. Det er også noe som Fremskrittspartiets gruppe har gitt sin tilslutning til.

Når det gjelder Riksrevisjonens rapport, er den også noe vi tar på aller største alvor i Fremskrittspartiet. Vi er glade for at Riksrevisjonen har slått fast at alle de representantene som har disponert pendlerleiligheter, har

oppfylt villkårene for tildeling. Vi synes det er veldig beklagelig at noen har fått utbetalt for høye ytelser, noe det nå ryddes opp i. Regelverket endres og klargjøres. Det er noe vi alle er fornøyd med.

Det at det er gitt delvis mangelfull, misvisende og feil informasjon om fratredelsytelser og lønn til tidligere representanter, er selvfølgelig veldig beklagelig og noe som ikke skulle ha skjedd, men som det nå tas tak i og ryddes opp i. Dette kommer vi tilbake til når vi skal behandle spørsmålet om ny stortingsgodtgjørelseslov til høsten.

Femte visepresident Ingrid Fiskaa [11:10:10]: Det vanlegaste spørsmålet eg får av folk når dei får veta at eg er stortingsrepresentant, er om eg trivst i jobben. Det nest vanlegaste spørsmålet er om eg har pendlarleilegheit – hø-hø. Når eg nøler med å svara ja på det fyrste spørsmålet, handlar det mykje om det andre spørsmålet.

Det korte og enkle svaret på om eg har pendlarleilegheit, er ja. Eg pendlar jo. Kvar veke reiser eg frå Bryne til Oslo og tilbake. Å vera vekependlar er ikkje noko enklare for ein stortingsrepresentant enn for andre, men eg trøystar meg med at alternativet er verre. Viss eg måtte flytta til Oslo for å vareta oppgåvene mine som representant for Rogaland, ville det vore ulogisk og upraktisk, og det ville ha ført til at eg gjorde eit dårlegare arbeid for folk og fe der heime. Eg er avhengig av å kjenna fylket mitt, veta kva folk er opptekne av, og vera mest mogleg i livet der for faktisk å kunna representera.

Men spørsmålet «har du pendlarleilegheit – hø-hø» handlar jo ikkje om dette. Det gjev uttrykk for den mistilliten og skepsisen som altfor mange menneske kjenner på overfor oss folkevalde, som me jo faktisk er. Denne skepsisen, som av og til går over i forakt, rammar oss som gruppe og gjer det vanskelegare å gjera oppgåvene mine. Har eg ikkje tillit og respekt frå dei eg skal representera, kan eg like gjerne finna meg noko anna å gjera. Difor nøler eg òg med å svara ja på spørsmålet om eg trivst i dette arbeidet, eller i rolla, rettare sagt.

Mistilliten har sine grunnar. Ein av dei er den opplevde og faktiske avstanden mellom folk og folkevalde når det gjeld inntekt og andre økonomiske ordningar, og eksempla på misbruk og dårleg forvaltning og kontroll av desse ordningane. Difor er den saka me behandlar i dag, så viktig.

Eit samla presidentskap har gått grundig gjennom rapporten frå utvalet og føreslår ei rekkje innstramningar og endringar i dei økonomiske ordningane. Det gjeld feriepengar, det gjeld pendlardiett, det gjeld vilkår for tildeling av pendlarbustad og avstandskravet knytt til dette. Det er bra.

Det er likevel sånn at eg på vegner av SV har tre mindretalsforslag. Det botnar i at eit av prinsippa som

ligg til grunn for dette arbeidet, nemleg at ordningane skal vera rimelege samanlikna med det andre grupper i samfunnet har, etter mi meining har vore vekta for lite av fleirtalet. Det er hovudgrunnen til at eg står på tre mindretalsforslag i denne innstillinga, som er

- å innføra parkeringsavgift i garasjen
- at ytingar ved langtidssjukefråvær over eitt år blir sett til 6G – som per 1. mai i år svarar til 711 000 kr, og er det maksimale sjukepengegrunnlaget i folketrygda
- å avskaffa etterlønnsordninga, og at det skal gjelda frå og med dei som går ut av Stortinget etter denne perioden

Det vil altså seia at ein maksimalt får tre månadar fråtredingsytning og deretter må over på Nav viss ein ikkje har kome seg i nytt arbeid, som alle andre. Med eit ganske høgt godtgjeringsgrunnlag for dagpengar vil det framleis vera mogleg å leva godt på dagpengar.

Det blir argumentert med at det kan vera vanskeleg å koma ut i anna arbeid for tidlegare representantar, særleg etter lengre tid eller fleire periodar her på huset. Eg ser det argumentet. Samtidig kan det òg vera andre grupper som vil ha problem med å finna seg nytt arbeid, det er ikkje nødvendigvis eit problem som berre gjeld tidlegare stortingsrepresentantar. Kanskje vil det til og med vera ein fordel at folk ikkje blir sitjande som stortingsrepresentantar i lang tid, at me heller har ein større grad av rotasjon, og at den enkelte har ei tettare kopling til arbeidslivet. Som ein bonus vil forslaget dessutan flytta forvaltninga frå Stortingets administrasjon til Nav.

Eg er glad for at me i dag tek steg for å rydda opp og gjera ordningane meir rimelege. Eg føreslår å gjera det fullt ut. Faktisk å kunna pendla utan å bli mistenkeleggjort vil for meg vera eit lite, men likevel viktig teikn på at demokratiet fungerer.

Med det tek eg opp mindretalsforslaga i innstillinga.

Presidenten [11:15:14]: Representanten Ingrid Fiskaa har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Marie Sneve Martinussen (R) [11:15:28]: Dette er pinlig. I dag behandlar vi en grundig dokumentert systemkrise på alle nivåer, som har skapt en tillitskrise for Stortinget. Da burde svaret være grunnleggende og nødvendige endringer av systemet, men disse systemendringene uteblir.

Folkevalgte skal ikke rykke fra det folket man er valgt av, og Stortingets presidentskap og representantordningsutvalget stiller seg bak et veldig godt prinsipp om at ordningene skal «være rimelige sammenlignet med ytelser og velferdsordninger i samfunnet for øvrig».

Dessverre går flertallet i dag imot en rekke forslag som følger opp akkurat det prinsippet. For det første går flertallet imot forslaget om å fjerne Stortingets særlige et-

terlønn. Det har Rødt tatt til orde for, og det er et mindretall i utvalget som også går inn for det. Det er flere høringsinstanser som vi burde lytte nøye til, f.eks. AAP-aksjonen, som har spilt det inn til behandlingen. Til og med en rekke avis kommentatorer som til vanlig ikke er veldig enig med Rødt, ser problemene med etterlønnen. Hvis velferdsstaten skal være god nok for folk flest, må den også være god nok for avgåtte toppolitikere.

Derfor vil Rødt heller sende avgåtte stortingsrepresentanter til Nav for god oppfølging og ytelse på linje med andre arbeidsledige. Etterlønn eller omstillingsytelse på 66 pst. betyr nesten 60 000 kr i måneden. Jeg minner om at en vanlig arbeidsledig får maks 35 000 kr i dagpenger.

I Riksrevisjonen tok kollegiets medlem Lønnum til orde for at Stortinget skal gjøre en ny vurdering av hvorvidt Stortinget i det hele tatt bør ha egne ytelse for bortfall av arbeidsinntekt utover det som følger av folketrygdloven. Det er skuffende at Fremskrittspartiet, som utgir seg for å være et parti for folk flest, heller slår ring rundt disse særprivilegiene.

Etterlønnen er sagt å være for arbeidssøkende og ved behov for omstilling og perfeksjonering i tidligere yrke. Jeg tror vi alle nå må være klar over at disse ordningene de siste årene har ikke blitt brukt av sveisere eller helsefagarbeidere. Ordningen er for karrierpolitikere. Flertallet av dem går inn for å omdøpe etterlønnen til en såkalt omstillingsytelse, med litt redusert varighet og litt redusert tilgjengelighet. Dette er endringer som går utenom kjernen av problemet. Etterlønnen må bort.

Det andre forslaget som flertallet går imot, er et forslag om å redusere godtgjørelsen for stortingsrepresentanter ved langtidssykefravær over ett år. Flertallet i representantordningsutvalget anbefalte Stortinget å gjøre det, mens stortingsflertallet avviser det. Jeg minner om at langtidssykmeldte ellers i samfunnet får sykepenger i 52 uker før de kanskje har rett på en vesentlig lavere AAP eller uføretrygd. Selv om stortingsrepresentantene er valgt for fire år, er det helt urimelig at man skal ha en særordning på over 1 mill. kr i året i en situasjon der alle andre i samfunnet ville fått langt mindre.

Det tredje forslaget som blir avvist i dag, er å kutte i tilskuddet til pendlerreiser med egen bil. I dag får stortingsrepresentanter tilskudd som tilsvarer statens ordning for tjenestereiser. Representantordningsutvalget foreslo å erstatte dette med en ordning knyttet til fradragssatsen for vanlige pendlerreiser. Det høres kanskje ikke ut som en stor forskjell, men utvalget anslår at man kan halvere utgiftene, så her ligger det åpenbart penger. Et samlet presidentskap går dessverre imot det forslaget.

Til slutt fremmer Rødt også andre forslag om å knytte ordningene for stortingsrepresentanter tettere på ordningene ellers i samfunnet. Vi foreslår at ved eventu-

elle overgangsyttelser må man i det minste avkorte mot påfølgende dagpengeperiode – hvis ikke får stortingsrepresentanter mer enn dobbelt opp. Dagens rapportering må også erstattes av vanlige meldekort med egen erklæring og dokumentasjon hver fjortende dag, sånn som man gjør det hos Nav. Det er det aller minste vi kan gjøre – hvis ikke befester Stortinget nå bare egne særprivilegier.

I dag er det kun to av endringene som gjøres med virkning for sittende storting. Det vil jo ikke ta seg ut hvis vi som sitter på Stortinget i dag, skal skjerme oss selv fra de innstrammingene som flertallet i dag tross alt legger opp til å gjøre. Jeg oppfordrer derfor til å støtte Rødts forslag om at forslag til ny godtgjørelseslov må legges fram, sånn at den kan tre i kraft i inneværende stortingsperiode.

Med det tar jeg opp Rødts forslag og kommer tilbake til Riksrevisjonens gransking og kontroll- og konstitusjonskomiteens innstilling i et senere innlegg.

Presidenten [11:20:16]: Representanten Marie Sneve Martinussen har tatt opp de forslagene hun refererte til.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Første visepresident Svein Harberg [11:20:24]: Det var tvingende nødvendig og stor enighet om å få på plass det vi nå kaller representantordningsutvalget. Det ble en periode løftet en del saker som avslørte usikkerhet om treffsikkerheten i de økonomiske ordningene for stortingsrepresentantene og ikke minst håndteringen av dem. Jeg vil nå knytte noen kommentarer til noen av utvalgets konklusjoner.

Det viktigste resultatet er at utvalget slår fast at det er mye ved vervet som stortingsrepresentant som trenger egne løsninger, ikke minst fordi vi ikke omfattes av de lover og regler som gjelder for ansatte som mottar lønn. Vi er ikke ansatt og får ikke lønn, men godtgjørelse. Det er et spesielt og annerledes verv og liv å være representant, og utvalget har derfor landet på at hovedinnretningen av ordningene videreføres som i dag. Det er bra.

Utvalget har samtidig våget å stille spørsmål ved noen av ordningene og parameterne, noe som er krevende, da det er vanskelig å finne andre relevante å sammenligne med i samfunnet. De har foreslått å endre kravet til avstand fra Stortinget for å ha rett til pendlerordningene, fra 40 til 50 km, og sammenlignet med det militære. Ikke spesielt relevant sammenligning, spør du meg, men det var for den saks skyld heller ikke 40 km. utfordringer med å rekke hjem og få skikkelig døgnhvile i en travel møteplan må være avgjørende.

Det er to ordninger som endres i løpet av høsten: pendlerdiett, fordi der er det et sammenligningsgrunnlag, og andre i samme pendlersituasjon som ikke har den dietten. Det samme gjelder såkalte feriepenger når en går ut av Stortinget. Feriepengeordningen er en ordning der du setter av fra din egen inntekt gjennom året og får det utbetalt til ferien. Vi setter ikke av, og da er det heller ikke rimelig at vi skal få dette. Det er også de eneste endringene i innværende periode.

Utvalget har foreslått klarere regler rundt retten til pendlerbolig og knytter dette opp mot reelt bosted, med de forpliktelser og kostnader som er knyttet til det. Det kan være en ryddig løsning, men også her trengs det en gjennomgang. Dersom du bor i en kårbolig eller ektefelle/partner har tjenestebolig og du bor i Namsos, må du selvsagt ha rett på pendlerbolig. Dette har presidentskapet påpekt i merknadene, og slike unntak må avklares. Videre må det ikke være noen tvil om skattereglene for pendlerbolig eller for den saks skyld alle de andre ordningene.

Det synes å være stor enighet om de prinsippene vi legger til grunn her i dag, og da er det bra at det gjøres et grundig arbeid, som må avklares før en stiller til valg i 2025, slik at alle vet hvilke betingelser de går inn på.

Audun Lysbakken (SV) [11:23:42]: Det er all grunn til å takke Riksrevisjonen for et grundig og viktig arbeid. SV har en lang historie med å kritisere og arbeide for å endre unødvendig rause ordninger for folkevalgte. Vi gikk f.eks. i sin tid først når det gjaldt å se det urimelige i den gamle gullpensjonsordningen, som til slutt ble avskaffet. Nå oppfatter jeg at det er bred enighet om og vilje til å sette en nøktern linje for framtiden, selv om det er noen uenigheter, som representanten Fiskaa har redegjort for. Jeg tror det er et veldig viktig bidrag til å forvalte den tilliten vi som folkevalgte har fått, på en god måte.

Hva er det Riksrevisjonen har påpekt? Jo, at regelverket for fratredelsesyttelse og etterlønn er uklart, og at praktiseringen har variert, at veiledningen fra Stortingets administrasjon har vært for dårlig, og at kontrollen ikke har vært god nok til å forebygge og avdekke feil. Riksrevisjonen har kommet med berettiget kritikk av Stortingets administrasjon og av presidentskapet som overordnet ansvarlig. Presidentskapet har ikke hatt tilstrekkelig kontroll på at ordningene har blitt forvaltet på en god måte. I sum er kritikken fra Riksrevisjonen kraftig, og da må vi spørre oss: Hva er det som er viktig nå?

For det første er det viktig å understreke at Riksrevisjonens kritikk nå har støtte i Stortinget, og for det andre å gå i gang med opprydding. Det er nå veldig viktig at presidentskapet følger opp Riksrevisjonens anbefalinger, sånn som den andre innstillingen vi nå diskuterer, legger opp til. Det er også verdt å understreke den enstemmigheten som er i kontroll- og konstitusjonskomiteen når det gjelder å slutte seg til Riksrevisjonens anbefalinger. Det innebærer å sørge for at regelverket for de økonomiske ordningene er klart, at informasjonen og veiledningen til representantene er god, at bruken av pendlerbolig kontrolleres bedre, at bruk av fratredelsesyttelse og etterlønn følges opp og avkortes i tråd med regelverket, og at dokumentasjon blir oppbevart på en måte som sikrer at etterkontroll kan gjennomføres.

Så er det også nødvendig å endre dagens regelverk. På noen viktige områder viser dagens innstilling at det er bred enighet om det, men det er ikke enighet om alt, og jeg skulle ønske at flertallet ville gå lenger i dag. Et mindretall både i kollegiet og i representantordningsutvalget har påpekt det problematiske i at Stortinget har ordninger ved fratredelse som skiller seg så klart fra det som gjelder arbeidstakere flest. Denne typen vurderinger er viktig for tillit, og derfor skulle jeg ønske at forslagene til mindretallet i presidentskapet ble vedtatt.

Jeg skal komme tilbake med en stemmeforklaring.

Marie Sneve Martinussen (R) [11:27:00]: Det lar seg ikke «sugar coat»: Riksrevisjonens rapport om representantenes særordninger er knusende og bør ikke feies unna som en fotnote av denne salen like før ferien. Rapporten viser hvordan privilegiene som Stortinget har vedtatt for seg selv, i årevis har blitt misbrukt og uforvarsomt forvaltet, og med en så mangelfull kontroll at vi ikke hadde godtatt det i noen annen sektor i samfunnet – eller som riksrevisoren selv sa det da han la fram rapporten: Stortinget har ikke hatt orden i eget hus.

Riksrevisjonen retter altså den sterkeste kritikken de har, både mot presidentskapet, mot administrasjonen og mot representantene, så ingen er fratatt ansvar her. Hele kontrollkomiteen innrømmer at det har skjedd en systemsvikt.

Rødt foreslår derfor at Stortinget tar konsekvensen av det og vedtar en selvkritikk for å ha hatt omfattende mangler i regelverket for informasjon om og kontroll av Stortingets økonomiske ordninger. Hvordan skal Stortinget få troverdighet til å rydde opp selv hvis vi ikke først tar grunnleggende selvkritikk?

Videre nevnes det at en rekke tiltak som vil ivareta Riksrevisjonens anbefalinger, er gjennomført og iverksatt. Men flere av kontrolltiltakene er ennå ikke fullt iverksatt, og virkningene er høyst uklare. Rødt foreslår derfor at presidentskapet pålegges å holde Stortinget løpende oppdatert om arbeidet med å utbedre manglene. Et slikt vedtak ble fattet for fem år siden, i etterkant av den såkalte byggeskandalen, og vi mener at det trengs også nå.

Riksrevisjonen finner at representantene ikke har vært klar over hvilket ansvar de har til å gi korrekte opplysninger. Når vanlige folk får et skjema fra Nav, mangler det ikke på advarsler om straffeansvar og reaksjoner. Derfor foreslår Rødt, i likhet med representantordningsutvalgets medlem Karin Andersen, at samme type advarsel tydelig skal stå i dokumentene som stortingsrepresentantene må fylle ut.

Til sist vil jeg understreke representantordningsutvalgets syn om at offentlig innsyn i seg selv bidrar med kontroll. Hvis folk blir klar over hvordan privilegiene våre faktisk brukes, vil det sitte lenger inne å misbruke dem. Rødt foreslår derfor en åpenhetsreform på Stortinget, hvor vi sikrer maksimal åpenhet, så lenge det ikke går ut over sikkerhet og nødvendig personvern.

Hvis flertallet ikke fatter et eneste forpliktende vedtak ut fra Riksrevisjonens undersøkelse, men i praksis legger den i en skuff, spør jeg meg hvorfor Stortinget i det hele tatt bestilte denne rapporten – og da frykter jeg at Stortingets tillitskrise vil bli unødvendig langvarig.

Heidi Greni hadde her overtatt presidentplassen.

Mimir Kristjánsson (R) [11:30:02]: Jeg sitter til vanlig i arbeids- og sosialkomiteen. Der har vi ansvar for ordningene til vanlige folk. Det er ikke bare stortingsrepresentanter som mister jobben – det gjør også vanlige folk rett som det er. Da er de nødt til å skaffe seg en ny jobb. Det er ikke en spesielt enkel prosess for noen, og for mange kan det ta månedvis, om ikke årevis, før en har mulighet til å komme seg inn i arbeidslivet på ny. Slik er det bare – ikke minst for folk som har jobbet veldig lenge i samme yrke, folk som er godt oppe i årene, folk som kanskje har spesialisert kompetanse på bare ett felt – dette er altså helt normalt. Det er ikke noe særegent for stortingsrepresentanter.

Når en hører begrunnelsene for at stortingsrepresentanter skal ha en særlig etterlønnordning – eller nå: omstillingsordning – i tillegg til de tre månedene en har med fratredelsesyttelse, som kanskje speiler en mer normal oppsigelsestid, høres det ut som om det å være stortingsrepresentant er et uhell å ha på cv-en. Det høres ut som om det er det mest skrekkelige en kan ha på cv-en sin: at en har vært stortingsrepresentant i Norge. Slik er det ærlig talt virkelig ikke.

Det er ikke slik at stortingsrepresentanter er mindre attraktive på arbeidsmarkedet enn den jevne borger. Det er heller ikke slik at stortingsrepresentanter har vanskeligere for å planlegge to år fram i tid – om de skal stille til gjenvalg, om de får mulighet til gjenvalg og om å se seg rundt etter muligheter. Det er kaos for de aller fleste å miste jobben, og det er sannsynligvis mindre kaos for dem av oss som sitter her.

Jeg vil si noe om at en sier endringene en gjør i ordningen, bare skal gjelde fra neste periode. Det synes jeg, med respekt å melde, ikke er spesielt modig gjort. Representanten Wold var inne på at det er dumt å endre spillereglene halvveis i fotballkampen. Det er også dumt ikke selv å gå foran når en skal gjøre endringer. Her sitter vi og gjør endringer i kommende stortingsrepresentanters ordninger, men en tør altså ikke å gjøre endringer i egne ordninger på området som gjelder etterlønn og fratredelsesyttelse.

Jeg kan ikke fatte og begripe hvorfor det skulle være vanskeligere for stortingsrepresentanter enn for vanlige folk å skifte jobb eller skaffe seg nytt arbeid. Derfor synes jeg det rimeligste en kan si, er at stortingsrepresentanter burde ha de samme ordningene som alle andre når de er på jakt etter ny jobb eller har behov for å omstille seg.

Carl I. Hagen (FrP) [11:33:13]: Audun Lysbakken nevnte at han håpet det for fremtiden ble en bedre kontroll med disse ordningene enn det har vært, og komiteen skriver også i innstillingen:

«Komiteen slutter seg til Riksrevisjonens konklusjoner. Komiteen finner det også underlig at den årlige revisjonen av Stortinget ikke har avdekket deler av funnene, og vil påpeke at det kan være grunnlag for å stille spørsmål ved om Riksrevisjonen, som Stortingets revisor, burde avdekket og påpekt deler av manglene på et tidligere stadium.»

Jeg håper at riksrevisjonskollegiet drøfter hva som kan være årsaken til at man ikke på et tidligere tidspunkt kunne avdekke det som etter hvert har dukket opp når det gjelder pendlerboliger og andre saker.

Så har også riksrevisorkollegiets medlem Lønnum en anbefaling, i tillegg til flertallet:

«(...) at Stortinget gjør en fornyet vurdering av om det er hensiktsmessig at Stortinget har egne former for ytelser knyttet til kortvarig eller lengre bortfall av arbeidsinntekt enn dem som ellers følger av folketrygdloven».

Dette er i realiteten gjennomført og fulgt opp av Stortinget idet representantordningsutvalget har avgitt sin innstilling, så dette er fulgt opp. Stortinget har foretatt en fornyet vurdering og innført en rekke innstramninger i regelverket. Da er det også viktig at Riksrevisjonen følger opp med en god kontroll, både med administrasjonen og med gjennomføringen av de endringene som nå er iverksatt, slik at hvis det skulle være mangler i fremtiden, så avdekkes det av Riksrevisjonen istedenfor av media, som vel skjedd i denne saken.

Jeg forutsetter at det nå blir en mye bedre kontroll, både internkontroll fra administrasjonen i Stortinget og at Stortingets revisor følger med på at dette nå gjøres i samsvar med de endringene som er skjedd.

Så vil jeg legge til: Kanskje burde man i denne sammenheng også ha sett på en klar forskjellsbehandling av de representanter som stiller til gjenvalg, men som taper og ikke kommer inn, og de representanter som frasier seg gjenvalg, og som i god tid før et stortingsvalg vet at de skal slutte rundt 1. oktober. Det er en enorm forskjell på akkurat disse to. Begge står i samme situasjon, de står uten jobb etter et stortingsvalg. De bør ikke, med den enorme forskjellen i kunnskap, likebehandles.

Audun Lysbakken (SV) [11:36:19]: Jeg lovet å komme tilbake for en kort orientering om hvordan SV vil stemme, både fordi det er fremmet et løst forslag i saken om Riksrevisjonens rapport, og fordi det var en del forslag som Rødt fremmet i innstillingen fra kontrollkomiteen som vi ikke sluttet oss til, men sa i merknadene at vi ville komme tilbake til, rett og slett fordi vi mente forslag til tiltak måtte ses i sammenheng med presidentskapets innstilling før vi tok stilling til det, og nå har vi den innstillingen.

Det er vel riktig å si at det er sider ved Rødts retorikk i denne saken som jeg ikke er så glad i, men i politikk er vi mye enig. Vi kommer derfor til å stemme for flere av de forslagene som Rødt har lagt inn i innstillingen. Det gjelder forslagene nr. 3, 4, 5 og 7. Så kommer vi til å stemme imot forslag nr. 1 fordi vi tenker det ikke er naturlig for Stortinget å vedta kritikk mot seg selv. Kritikk er noe vi vedtar mot noen vi forventer skal gjøre noe. Stortinget kan ikke forvente at andre skal rydde opp i Stortingets eget rot. Det må vi selv gjøre gjennom konkrete forslag. Forslagene nr. 2 og 6 oppfatter vi er ivaretatt av det presidentskapet har lagt fram. Forslag nr. 8, som er et løst forslag som er levert i dag, tenker jeg kan være fornuftig, men vi overskuer ikke helt konsekvensene og betydningen av det forslaget. Å stemme for det over bordet uten behandling vil vi ikke gjøre. Da får vi heller komme tilbake igjen til det.

Stine Westrum (R) [11:38:13]: Som representanten Sneve Martinussen har sagt, er Riksrevisjonens rapport knusende. Vi som sitter i denne salen, må bidra til at folk flest har troen på politikere. Vi må ikke bidra til det motsatte. Ordningene må tåle å vises fram. Jeg vil derfor be salen stemme for forslagene Rødt har fremmet i kontrollkomiteen, og som skal gi oss en åpenhet som er et folkestyre verdig.

Jeg vil påpeke noe som forsvinner litt i de andre partienes framstilling. Det er ikke sånn at pengene Stortinget gir en representant som går ut av Stortinget, kommer i stedet for vanlige velferdsordninger som andre får gjennom Nav eller Statens lånekasse for utdanning – de kommer på toppen. En representant som har sittet på Stortinget i 20 år og innehatt statsrådposter, kan søke studielån som alle andre, og den som sliter med å finne

en jobb, kan få dagpenger gjennom Nav. Dette er behørig omtalt i representantordningsutvalgets rapport.

Jeg vil understreke at Riksrevisjonen har gjennomgått ti år med Stortingets egne behovsprøvede ytelser og kommet med knusende kritikk. Stortinget har i praksis vist seg å ikke evne å følge opp sånne ytelser – det har ikke vært tilfredsstillende kontroll, og man har ikke sjekket opplysninger representantene har gitt. Riksrevisjonens medlem Arve Lønnum går til og med så langt at han ber Stortinget vurdere om det er noen mening i at Stortinget skal holde seg med egne ytelser på toppen av det alle andre har i folketrygden. Denne oppfordringen må Stortinget ta inn over seg. Ikke bare er sånne lukrative ordninger i utakt med ytelsene de som har valgt oss, får, men når Stortinget har vist seg å ikke være kyndig til, eller klare på god nok måte, å forvalte ordningene, må vi i fellesskap sørge for at etterlønnen avskaffes, samme hva vi kaller den.

Peter Frølich (H) [11:40:46]: Denne debatten har vist at det er bred enighet i substansen i denne saken – både rundt funnene, konklusjonene og tiltakene.

Det har vært noe retorikk underveis som går lenger enn det det strengt tatt er grunnlag for. Det er blitt sagt fra denne talerstolen at dette nærmest er en rapport som legges i skuffen. Jeg antar at det er basert på at man ikke har flertall for vedtak i innstillingen fra kontroll- og konstitusjonskomiteen. Det er en formalitet. Det er enighet om at vi har samlet tiltakene og diskusjonen rundt dem i innstillingen fra presidentskapet. Det er inngenting som legges i noen skuff i denne saken. Det er en sterk enighet om at det ligger et stort arbeid foran oss for å gjenopprette tilliten etter denne systemkrisen, og det arbeidet begynner i dag. Vi har diskutert, nå skal det vedtas, og så skal det iverksettes.

Andre visepresident Nils T. Bjørke [11:42:08]: Eg er glad for at det er så pass stort fleirtal og i stor grad einighet om dei viktigaste delane av representantordningane som me skal ha framover. Eg trur det er viktig for tilliten.

Samtidig føler eg at enkelte prøver å laga ei konfliktflate her, berre for å dyrka den situasjonen. Me må hugsa på at å vera stortingsrepresentant er ei ombodspått ein har. Ein vert vald inn for fire år, og ein har ikkje moglegheit, om ein skulle verta sjuk eller anna, til å gå over i anna arbeid. Det er heller ikkje lett å sjå føre seg gradert sjukmelding for ein stortingsrepresentant. Det må me faktisk ta inn over oss.

Eg oppfattar nok i ganske stor grad at når ein vurderer ordningane, er det vurdert basert på representantar som bur nær Stortinget. Å vera ein representant med lang reiseveg, med krunglete måtar å koma fram på og alt, har ein del eigne utfordringar, og me må syta for at

det skal vera mogleg å vera stortingsrepresentant ifrå heile landet, og ikkje minst at representanten òg har moglegheiter til å gjera dei todelte arbeidsoppgåvene sine. Me er representantar som skal vera her på Stortinget, men me er òg representantar for folket og skal vera rundt i valdistriktet vårt. Difor må ordningane våre vera litt annleis enn for andre på ein del område. Det må ein kunna kjempa for utan at det vert sett på som at dette gjev dårleg tillit til Stortinget. Eg trur faktisk tvert imot at dersom me kunne hatt ei litt anna stemme når me diskuterte dette, hadde det lyfta saka, og eg trur det er heilt avgjerande for at alle kan stilla til val som stortingsrepresentant.

Første visepresident Svein Harberg [11:43:59]: Først vil jeg slutte meg til representanten Bjørkes innlegg. Jeg tror det er en god tilnærming.

Så føler jeg det er et par ting som må presiseres eller svares ut. Representanten Westrum sa at disse ordningene kommer på toppen av de andre ordningene. Det er jo direkte feil. Det er ingenting som kommer på toppen. Har en andre inntekter av noe som helst slag, går det til fradrag av de ordningene vi snakker om her. Bare så det ikke er misforståelser omkring det. Det slår inn, og det slår inn knyttet opp mot 0,1 G. Har du inntekter over de 11 000 kr, som 0,1 G utgjør i dag, blir det avkortning i ytelsene. Så det kommer ikke på toppen.

Så til Kristjánsson, som jeg synes for så vidt argumenterer godt for sitt syn, men bare så det ikke blir stående som et etterlatt inntrykk at alle som går ut av Stortinget, får det som i dag heter etterlønn. Det er svært få. Det behandles i presidentskapet etter søknad, som skal begrunnes godt, og det er svært få som har etterlønn. De må begrunne det svært godt, og de må hele tiden dokumentere at begrunnelsen fortsatt er relevant.

Mange kan planlegge i god tid hvis de bestemmer seg for å gå ut av Stortinget, men representanten Hagen var inne på de som kjemper med nebb og klør for fortsatt å være på Stortinget, og som kanskje den 11. september på kvelden får vite at nei, sånn ble det ikke. De skal også ivaretas. Det er forskjellige bakgrunner her, og jeg tror at de som vet det i god tid, jobber med å ordne seg i god tid, og så trenger de ikke ha disse ordningene.

Det har vært en spennende debatt, en relativt velkjent debatt. Men det er viktig å huske at i dag er det prinsippene for ordningene vi vedtar. Rødt har vært frampå om at dette burde gjelde for oss, og fort. Det er faktisk krevende å få dette klart i så god tid før valget i 2025 at alle er klar over det. Her skal det gjøres lovarbeid. Det skal være utredninger. Det skal klareres med skattemyndigheter. Det er ikke mer enn tid og vei. Men det er altså to ordninger som vi mente var relativt enkelt

å ordne. Det var pendlerdietten, og det var feriepengene når man går ut av Stortinget. Det var relativt enkelt å ordne. Derfor har vi foreslått at det skal vi gjøre allerede i høst ved en endring i loven, mens de andre tingene må utredes og forhåpentligvis være klar i god tid, for det er et krevende arbeid.

Presidenten [11:46:55]: Representanten Marie Sneve Martinussen har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Marie Sneve Martinussen (R) [11:47:06]: Representanten Westrums poeng er at når det argumenteres for at vi trenger egne ordninger fordi vi ikke er arbeidstakere, kan det høres ut som om en mener vi står helt uten rettigheter når vi er ferdige på Stortinget. Men det gjør vi ikke. Vi har muligheten til å få dagpenger. Vi har muligheten til å få studiestøtte hvis vi trenger å omstille oss. Det er derfor Rødt mener at den etterlønnen er helt overflødig.

Så mener jeg at selvkritikk er den beste formen for kritikk, og det er heller ikke uvanlig at Stortinget vedtar det. Vi gjorde det i forbindelse med byggeskandalen, som var en stor sak. Vi vedtok både kritikk og en konkret oppfølging, der vi ba presidentskapet komme med en jevnlig oppfølging av det som var en stor skandale, og jeg mener at skandalen med Riksrevisjonens knusende rapport er i samme skala. Da hadde det vært godt å ha et konkret vedtak, for selv om det rutinemessig vedlegges protokollen, er det noe helt annet når det er vårt eget hus og vårt eget bord det handler om.

Carl I. Hagen (FrP) [11:48:26]: Etter å ha hørt Svein Harberg kan jeg ikke dy meg for å fortelle en historie. Jeg deltok i debatten om stortingsrepresentantenes godtgjørelse første gang våren 1975, det begynner å bli noen år siden. Da ble jeg fortalt følgende i rotunden av en kollega:

Det var for lenge, lenge siden, den gang stortingsrepresentantenes godtgjørelse var foreslått satt opp til 3 000 daler – altså lenge siden. Da fremmet, ble det påstått, Bondepartiet et forslag om å fastsette godtgjørelsen til 2 000 daler, altså mye mindre. Det ble en heftig debatt, og under votering ble 2 000 daler vedtatt enstemmig. Da begynte en av Bondepartiets medlemmer å gråte, og han ble spurt om hva som var galt. Han sa: Jeg har ikke råd til det, jeg greier meg ikke. 2 000 daler var 1 000 mindre enn det som var forslaget. Han ville ikke greie seg, for han hadde store kostnader, osv. Da fikk han selvsagt spørsmålet: Jammen, hvorfor foreslo dere det da? Svaret var veldig enkelt, og minner meg litt om Mímir i dag: Det var ikke meningen at det skulle bli vedtatt. Det var meningen at vi bare skulle sole oss i glansen.

Mímir Kristjánsson (R) [11:50:16]: Nå hadde jeg jo tenkt å gi meg, helt til siste sekund her. Jeg må bare tilgi representanten Hagen for at han bruker mitt fornavn og ikke mitt etternavn, og jeg vil påpeke at det er helt i tråd med islandsk navneskikk. Det er det man skal gjøre når man tiltaler folk i høflig form på Island.

Men disse forslagene som Rødt har fremmet, er altså blodig alvor. Det er rett og slett sånn at vi mener at dette er de riktige forslagene å ha. Vi mener at stortingsrepresentanter etter en kort fratredelsesperiode kan gå på Nav som alle andre. Vi mener at det ikke skal være noen forskjell på om man har hatt denne jobben eller en annen jobb i samfunnet der man også har hatt høy godtgjørelse, der man også har hatt høyt arbeidspress, der man også har pendlet eller hva det skulle være. Når man er ferdig med den jobben, får man søke om dagpenger hvis man er arbeidssøker, og søke om studiestøtte hvis man skal studere. I akkurat denne fasen, når man er ferdig som stortingsrepresentant – for det er jo det som er utgangspunktet her – har jeg vanskelig for å forstå hvorfor det at man har vært stortingsrepresentant tidligere, skal gjøre at man er så himla spesiell, som en sier der jeg kommer ifra, at man er nødt til å ha veldig spesielle ordninger.

Jeg må bare si at jeg skjønner at vi er saklig uenige, og det er helt greit, men jeg reagerer litt når representanten Lysbakken er opptatt av det han sier er enkelte sider ved Rødts retorikk, uten at han vil utdype det. Vi har hele tiden harde debatter i denne salen om alle mulige saker. Vi har harde debatter om vanlige folks liv, om hva de skal tjene, om hva de skal ha i pensjon, og om hva de skal ha i uføretrygd. Vi må jo klare å ha vanlige debatter om dette også, harde debatter, skikkelige uenigheter, uten at folk skal bli furtne og sure fordi noen har brukt skarpe ord. Det kan ikke være sånn at når vi skal diskutere vårt eget lønnsnivå, når vi skal diskutere vår egen etterlønn, når vi skal diskutere våre egne ordninger, ja, da må vi ta på hverandre med silkehansker, mens når vi skal diskutere alle andres liv i Norge, da kan vi knalle på som vi vil. Det synes jeg iallfall blir underlig.

Presidenten [11:52:29]: Representanten Audun Lysbakken har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Audun Lysbakken (SV) [11:52:36]: På ett minutt rekker jeg ikke å gå inn i den diskusjonen, men jeg tror vel at min bittelille bemerkning i en svært kort setning understreker at jeg var betydelig mye mindre furten og sur enn det representanten Kristjánsson tydeligvis ble over at det ble sagt. Så jeg tror jeg gir meg der.

Presidenten [11:52:54]: Flere har ikke bedt om ordet til sakene nr. 5 og 6.

Sak nr. 7 [11:53:01]

Innstilling frå kontroll- og konstitusjonskomiteen i sak om oppfølginga av statens leiarlønssystem (Innst. 492 S (2022–2023))

Presidenten [11:53:13]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Lubna Boby Jaffery (A) [11:53:53] (ordfører for saken): I saken om oppfølging av statens lederlønssystem besluttet komiteen at følgende problemstillinger skulle bli berørt i kontrollhøringen:

1. Ble retningslinjene i statens lederlønssystem med kontrakter fulgt ved ansettelsen av ny administrerende direktør i Eksportfinansiering Norge?
2. Hvordan har statens lederlønssystem med kontrakter blitt håndhevet, og hvordan følges det opp av regjeringen videre?

Det er en samlet komité som viser til at lønnsnivået for ledere i staten har vært et aktuelt tema som en del av det politiske ordsiftet, og som en rekke politiske partier har vedtatt politisk syn på. Komiteen viser videre til at Stortinget gjennom ulike saker har uttrykt prinsipielle synspunkter om lederlønnspolitikken. Komiteen viser også til at flertallet i kommunal- og forvaltningskomiteen skrev følgende i Innst. 166 S for 2017–2018:

«Det er imidlertid viktig at prinsippene for lederlønn i staten er basert på moderasjon, og at staten ikke skal være lønnsledende. Det påhviler regjeringen et ansvar for å følge opp dette og å holde Stortinget orientert om fastsatte prinsipper for lønn og godtgjørelser til ledere i staten følges opp etter forutsetningene.»

Retningslinjene for statens lederlønssystem er fastsatt av regjeringen. Retningslinjene er forvaltet av Kommunal- og distriktsdepartementet. Komiteen tar til etterretning begrunnelsen tidligere statsråd Iselin Nybø ga i høringen for å gå ut over lønnstaket på 2 mill. kr. Det er i det videre i komiteens behandling uenigheter om og hvordan de tidligere statsrådene Nybø og Astrup hjemlet og forankret beslutningen om å bryte lønnstaket.

Jeg går nå over til å redegjøre for Arbeiderpartiets og flertallets syn i saken. Flertallet i komiteen, bestående av Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, SV og Rødt, stiller seg kritisk til at den daværende regjeringen benyttet en framgangsmåte som skaper lite åpenhet og

notoritet rundt brudd med lønnstaket. Den manglende åpenheten kan være med på å svekke tilliten til at lederlønninger blir fastsatt med mål om moderasjon, og at staten ikke skal være lønnsledende. Flertallet mener at de daværende statsrådene burde praktisert større grad av åpenhet da det ble bestemt at lønnstaket skulle brytes. Dette kunne vært gjort ved å etablere en tydelig hjemmel for vedtaket gjennom endring av retningslinjene og gjennom en formell behandling i regjeringen, som kunne vært etterprøvd og vært synlig for Stortinget og allmenheten.

Det samme flertallet konstaterer at kontrakten som ble gitt til lederen for Eksportfinansiering Norge, ikke fulgte retningslinjene. Det har skapt utfordringer i den videre forvaltningen, særlig opp mot hensynet til å likebehandle lederne som i utgangspunktet skulle vært omfattet av statens lederlønnssystem.

Når den forrige regjeringen først har tatt direktøren ut av lønnssystemet, er det uklart i hvilken grad lederlønnssystemet fortsatt gjelder. Hadde unntaket vært gjort på en annen og mer formell måte, kunne det samtidig vært gjort tydeligere hvordan lederlønnssystemet ellers vil gjelde for stillingen.

Lederlønnsutvalget overleverte sin rapport til Kommunal- og distriktsdepartementet sommeren 2022. Statsråd Gjelsvik sa under høringen:

«Det leiarlønnssystemet vi har i dag, er eit resultat av ein avtale mellom dei sentrale partane i staten. Det er difor særst viktig at dei er med i den vidare dialogen om leiarløningar i det statlege tariffområdet. Utvalet føreslo å avvikle leiarlønnssystemet og overføre alle leiarar til hovudtariffavtalane i staten. Vi har diskutert denne moglegheita med hovudsamanlutningane i staten. Dersom dette vert resultatet, vil forhandlingane om dette først kunne skje i samband med hovudtariffoppgjeret neste år. Om resultatet skulle verte at leiarlønnssystemet fortset som i dag, vil regjeringa lage nye retningslinjer i tråd med regjeringsplattforma.»

Vi i Arbeiderpartiet ser fram til det vidare arbeidet. Vi mener det er mulig å utvise moderasjon samtidig som vi får gode og dyktige ledere i staten.

Helt avslutningsvis vil jeg takke komiteen for et særdeles godt samarbeid.

Peter Frølich (H) [11:58:31] (komiteens leder): Dette har vært en litt merkelig sak, hvis jeg kan bruke det ordet.

Jeg vil starte med et veldig viktig premiss for Høyres del i denne saken: Stortinget har altså ikke på noe tidspunkt vedtatt retningslinjer for lederlønn i staten. Jeg registrerer at det snakkes mye om at det har en reell forankring i Stortinget osv., men tvert imot: Ved hver eneste

korsvei i denne salen har Stortinget eksplisitt avvist å forankre lederlønnspraksisen i Stortinget. Ergo står vi overfor regjeringsinterne retningslinjer. Kontrollkomiteen begir seg altså inn på å kontrollere regjeringens etterlevelse av egne retningslinjer. Det tror jeg er første gangen det skjer. Jeg kan ikke utelukke at det i hine harde dager har vært gjort, men det er i alle fall første gang på lang tid. Hvis det skulle dreie seg om svak embetsførsel og etterlevelse av interne instruksjoner, kunne vi selvfølgelig gått inn og kontrollert det, men det er ikke snakk om svak embetsførsel i dette tilfellet.

For det andre: Etter litt fram og tilbake og litt uklarhet i brevskrivningen virker det å være bred enighet mellom både tidligere og nåværende statsråder om at regjeringen har adgang til å dispensere og gjøre unntak og endringer i egne retningslinjer. Når det da er etablert, blir resten av saken litt tynn.

For det tredje har jeg lyst til å framheve at også statsråd Vestre gjorde unntak fra retningslinjene. Basert på det jeg har sagt nå, er det helt greit. Det er helt i orden at det er praktisert i strid med dem. Det skulle riktignok vært forankret, sånn som tidligere statsråd Nybø gjorde. Grunnen til at jeg trekker fram dette, er ikke for å kritisere statsråd Vestre isolert sett, men fordi flertallets kritikk i saken blir litt inkonsekvent. Når statsråd Vestre valgte å øke lønnen, som da var på 2,5 mill. kr, med ytterligere 45 000 kr, var det altså ikke i tråd med de eksisterende retningslinjer. Hvis man først mener i denne salen at det var feil å gi for høy lønn, må man nesten, som en logisk konsekvens av det, mene at lønnsøkningen på toppen av dette også var feil, også når det har skjedd uten forankring, og også uten den informasjonen til Stortinget som enkelte etterlyser. Men det er altså kritikkerne ganske tyste om i innstillingen. Da mener jeg at kritikken i saken mangler den nødvendige rettferdigheten og balansen som man kanskje må kreve.

Det leder meg over til siste poeng. Det går på komiteens flertall og den kritikken som er formulert rundt for det første forankring i regjeringen, for det andre manglende orientering til Stortinget, og for det tredje at man ikke har laget disse unntakshjemplene.

La meg få begynne med forankringen i regjeringen. Det etterlyses en form for formell forankring i regjeringen, og jeg kan ikke lese det på noen annen måte enn at man mener at dette skulle vært tatt i statsråd. Mulig det er misforstått, men hvis man legger opp til en praksis hvor denne type avgjørelser må gå i statsråd, tror jeg vi har utvidet praksisen ganske betydelig. Så det kan være greit å få oppklart i dag. Det er iallfall ingen praksis eller tradisjon for å ha formell forankring av denne type avgjørelser.

Når det gjelder det som står om at Stortinget skulle vært orientert, har jeg ikke klart å finne noe eksisterende

krav til dette. Jeg har ikke klart å finne noen praksis eller etablert prosedyre for hvordan dette skulle vært gjort. Hvis det hadde kommet opp en sak om statlig lederlønn, kunne det selvfølgelig vært nevnt, og dermed orientert til Stortinget, men at man skal orientere nærmest på automatikk, synes jeg er å kreve for mye.

Når det gjelder dette med at retningslinjene burde vært endret, og at man burde hatt en unntakshjemmel i instruksen, synes jeg at tidligere statsråd Nybø i høringen svarte godt på hvorfor det ikke har vært gjort. Det er fordi dette har vært en så spesiell sak og en enkeltstående sak at det var greit å dispensere på den måten de gjorde. Skulle man begynt å lage en formell unntaksregel, hadde det vært starten på en «slippery slope». Det kunne ført til at flere ville begynt å søke om unntak fra regelverket. Det koker ned til det vi alle til syvende og sist er enige om – at lederlønnssystemet har vært praktisert strengt, og at slik skal det fortsatt gjøres.

Så, for å være helt klar på konklusjonen: Høyre er helt tydelig på at verken Astrup eller Nybø har gjort noe kritikkverdig i denne saken.

Nils T. Bjørke (Sp) [12:03:51]: Eg vil starta med å takka saksordføraren for godt arbeid i saka og komiteen for godt samarbeid. Eg vil presisera at kontrollen komiteen har gjort i denne saka, ikkje er ein kontroll av regjeringa sine interne retningslinjer. Det er ein kontroll av grunnleggjande prinsipp for klok og god sakshandsaming i regjering.

Tidlegare næringsminister Nybø argumenterte i høyringa for at ho som statsråd kunne gjera eit unntak frå lønstaket i retningslinjene for leiarløn av di det var regjeringa sine retningslinjer. Retningslinjene inneheldt ingen heimel for å gjera eit slikt unntak, men etter politisk sondering og forankring var det semje om at regjeringa hadde høve til å gjera eit slikt unntak. Grunngevinga var at når regjeringa eig retningslinjene, betyr det at regjeringa kan gjera unntak.

Tidlegare næringsminister Nybø meinte det var naudsynt av di tilsetjing av ny direktør i Eksfin var ein spesiell situasjon. Etter hennar oppfatning var det fornuftig å gjera eit unntak framfor å endra regelverket. Noverande kommunal- og distriktsminister, Sigbjørn Gjelsvik, ser dette annleis. Han sa følgjande i høyringa:

«Eg meiner det er viktig at dersom regjeringa ser det som aktuelt å fråvike det lønstaket som ligg på 2 mill. kr, og det ikkje i retningslinjene av i dag er formulert noko unntak, bør retningslinjene på det punktet oppdaterast, slik at det går fram av retningslinjene at det ligg føre eit unntak for å kunne gå over lønstaket på 2 mill. kr.

Ei viktig årsak til det er at lønstaket på 2 mill. kr er eit av dei mest konkrete og direkte elementa i lønnssystemet, òg for å bidra til moderasjon.»

Retningslinjene er eit regelverk som gjeld for alle departementa. Om ein skal gjera unntak, må det vera ein heimel i regelverket for dette. Berre slik er det eit regelverk som gjeld for alle, og som bidreg til å likehand sama alle leiarar – som i utgangspunktet skal vera omfatta av leiarlønnssystemet i staten.

Eg er samd med representanten Hagen i at eit unntak utan heimel gjer det uklart korleis retningslinjer vert oppfatta og følgde av regjeringa sjølv. Difor har statsrådene Nybø og Astrup synt lite sunn fornuft. Det var lite sunn fornuft i måten ei politisk forankring av unntaket utan heimel vart gjennomført på i Solberg-regjeringa. Utover at det var forankra hos dåverande kommunal- og moderniseringsminister Astrup, er det uklart korleis forankringa av unntaket for lønstaket skjedde. Embetsverket i dåverande Kommunal- og moderniseringsdepartementet vart kontakta. Deretter var det kontakt på politisk nivå. På dette punktet gjer noverande kommunal- og distriktsminister, Sigbjørn Gjelsvik, andre vurderingar. Han sa følgjande i høyringa:

«Dersom det spørsmålet hadde vorte lagt fram for meg, ville eg, i tråd med det eg har svart på andre spørsmål, meine at det ville ha vore eit spørsmål som hadde kravd ein breiare prosess politisk enn berre ein dialog mellom næringsministeren og undererteikna.»

Eg er samd i dette. Ei klok handsaming av saka ville vore at det gjennom ein open prosess vart dokumentert i handsaminga til regjeringa at det låg føre eit unntak for grensa på 2 mill. kr. Det kjem ikkje fram av retningslinjene i dag. Samstundes ligg det føre ein kontrakt på 2,5 mill. kr der ein har brukt andre formuleringar enn det som er standardformuleringar.

Grunngevinga for unntaket utan heimel er ikkje dokumentert. Difor finst det ingen prinsipp eller retningslinjer i regjeringa for korleis denne kontrakten skal verta handsama framover. Dette kjem av ei uklok saks handsaming der konsekvensane av å gjera unntak ikkje er vurderte. Slik vert det uklart for Stortinget kva prinsipp for løn og godtgjersler som gjeld for statlege leiarar. Difor kjem det kritikk frå fleirtalet i komiteen i denne saka.

Carl I. Hagen (FrP) [12:07:49]: Stortinget har mange ganger diskutert lederløningene i staten. Det har vært omfattende debatter, og det har vært fremlagt en mengde forslag i tidligere debatter. Noen er blitt vedtatt, noen ikke. Det er bakgrunnen for at Stortinget i realiteten også denne gangen involverte seg i praktiseringen av retningslinjene for lederløninger i staten. Som

det er blitt presisert i korrespondansen med diverse statsråder og i høringen, er det helt klart at når regjeringen – det var vel Solberg-regjeringen som gjorde det – endrer retningslinjer for statsapparatet, er det meningen at de skal følges av alle departementer og etater. Stortinget har full anledning til å involvere seg i dette, selv om det bare heter retningslinjer. Det er også helt åpenbart at når det er regjeringen som har fastsatt disse, kan regjeringen når som helst endre sine egne retningslinjer.

Forutsetningen for Stortinget har vært at retningslinjene følges. Det er det som har vært prinsippet. Det skjedde ikke ved én spesiell ansettelse i Eksportfinansiering Norge. Da er spørsmålet: Da tidligere statsråd Nybø i realiteten valgte å gå utover retningslinjene, fulgte hun det som var en slags inkludert prosedyre om å forelegge saken for Kommunaldepartementet? Under høringen fremkom det at ja, det gjorde hun muntlig. Da synes jeg det er rart, når dette er det eneste eksempelet på fravikelse av retningslinjene, at det ikke blir notert ned. Når man har retningslinjer som man fraviker, må det være mulig å forstå at det da bør være et referat fra møtet hvor det fremgår at dette er forelagt Kommunaldepartementet, og at det er akseptert.

Det samme gjelder den sittende regjeringen, som etter høringen å dømme heller ikke hadde noe skriftlig om at det var inngått en avtale om å kunne øke denne lønnen ytterligere. Her synes jeg regjeringene bør være flinkere til å notere ned. Når det er fravikelse av retningslinjer og man vet at Stortinget interesserer seg i denne typen spørsmål, bør man ha sporbarhet i avgjørelsene. Det i seg selv er viktig – at man kan vise til at det som er en del av opplegget, nemlig at det skal søkes eller fås godkjenning fra et annet departement og en annen statsråd, er det som da er gjennomført. Det skal ikke så mange linjene til på et lite papir – eller som nå, i det digitale – for å få frem det. Da hadde vi sluppet en del av det vi diskuterte inngående i forbindelse med høringen.

Så er det klart at etter hvert som tiden går, må også retningslinjene ses på. 2 mill. kr som tak for fire–fem–seks år siden er én ting. Hvis dette beløpet i kroner blir stående, synker det i verdi og kan gjøre det vanskeligere å få tak i ledere som kommer fra et annet område, og hvor de allerede har en høy lønn.

Noe jeg ikke kan se fra korrespondansen, er hva som egentlig skjedde ved ansettelsen. Det fremgår at det var ni søkere, at det var to som ble sett på som kvalifiserte, og at den man da ville ansette, måtte ha en høyere lønn enn taket på 2 mill. kr. Hva med den andre som var kvalifisert til stillingen etter departementets daværende vurdering? Kanskje den andre søkeren som var sett på som kvalifisert, kunne vært villig til å ta jobben for 2 mill. kr, som var lønnstaket. Det fremgår ikke av korre-

spondansen. Det er også noe man må vurdere i praktiseringen av retningslinjene. Hvis det er flere kvalifiserte søkere og én krever å gå utenom lederlønnssystemet, men ikke den andre, skal man da likevel prøve å få den man anser for å være litt bedre, til en mye høyere lønn, eller skal man være fornøyd med nummer to, som i realiteten også er kvalifisert og villig til å holde seg til taket? Det er et spørsmål som regjeringen rent prinsipielt burde ta stilling til.

Audun Lysbakken (SV) [12:12:33]: Hvorfor er statens lederlønnssystem viktig? Jo, fordi retningslinjene for dette systemet eksisterer fordi lederlønn er et politisk spørsmål, et dypt politisk spørsmål. Vi lever i en tid med økende ulikhet i makt og rikdom, og fordi økende forskjeller er veldig negativt for samfunnet, må staten være en motvekt til den utviklingen. Den viktigste grunnen til at forskjellene i Norge øker, er at de rikeste drar ifra – både de med de største formuene og de med de høyeste lønningene. Moderasjon og lønnstak for ledere i staten er en konkret måte å motvirke dette på.

SV tok initiativ til den undersøkelsen som har munnet ut i saken vi behandler i dag, etter at det gjennom media ble kjent at forrige regjering brøt med lønnstaket på 2 mill. kr, som var slått fast i retningslinjene, i forbindelse med ansettelsen av ny administrerende direktør i Eksportfinansiering Norge. Det er i seg selv viktig for å forklare hvorfor denne saken er relevant for Stortinget, at dette først ble kjent fordi en pågående journalist begynte å grave i den.

Det har blitt hevdet fra Høyre og Venstre at saken ikke hører hjemme i Stortinget og kontrollkomiteen fordi retningslinjene tilhører regjeringen. Det er et syn vi er sterkt uenig i. For det første er retningslinjene forankret i Stortinget gjennom stortingsbehandling ved etableringen av systemet i 1990, og for det andre har det en rekke ganger vært tema i Stortinget i forbindelse med ulike forslag om endringer av lønnstaket. Ulike regjeringer har også ved flere anledninger informert Stortinget om hvordan lønnstaket praktiseres. Når det da viser seg at lønnstaket på 2 mill. kr ikke er absolutt, slik tidligere kommunikasjon til Stortinget har gitt inntrykk av, er det helt naturlig at kontroll- og konstitusjonskomiteen undersøker saken. Jeg vil understreke at med denne innstillingen har komiteen tydelig markert retningslinjenes relevans for Stortinget og betydningen av at den til enhver tid sittende regjering informerer Stortinget om hvordan de praktiseres, og eventuelt endres.

Jeg har i et par avisoppslag sett at Høyre, til og med ved komiteens leder, har hatt, vil jeg si, spinn i forbindelse med denne innstillingen – at den «fiset ut i ingenting». Jeg vet ikke om det er parlamentarisk språkbruk, så det er ikke sikkert det blir gjentatt her, men det har i

hvert fall stått i avisen. En må gjerne forsøke å gi det inntrykket utad, men alle som kjenner til, og det gjør definitivt komitélederen, kontroll- og konstitusjonskomiteens arbeid, vet at en kritikk formulert i merknad innebærer et svært tydelig signal. Det er sjelden at komiteen formulerer det på en så eksplisitt måte.

Vi er enig i at kritikken i denne saken har en alvorlighetsgrad som tilsier nettopp det, at den formuleres i merknad, og ikke gjennom vedtak, siden det er korrekt at regjeringen grunnleggende sett må stå fritt til å endre retningslinjer som hører regjeringen til. Det er likevel sånn at en tydelig formulert kritikk i merknads form er på sin plass fordi det er åpenbart at de tidligere statsrådene Nybø og Astrup burde forstått at en endring i retningslinjene både burde vært underlagt en tydeligere formell prosess og kommunisert til Stortinget og offentligheten – i denne forbindelse en endring gjennom å gjøre unntak. Alle vet at dette er spørsmål av stor politisk interesse, og det er etter mitt syn åpenbart at Stortinget burde vite om et sånt unntak og endring av praksis.

De daværende statsrådene burde praktisert en helt annen åpenhet når det ble bestemt at lønnstaket skulle brytes. Det kunne vært gjort ved å etablere en tydelig formell prosess rundt vedtaket eller gjennom å endre retningslinjene sånn at unntaksmuligheten tydelig framgikk. Det var kritikkverdige av daværende næringsminister og daværende kommunalminister, som henholdsvis gjennomførte ansettelsen og hadde ansvaret for regelverket.

Så kan en ha ulike syn på om det var riktig eller ikke å bryte med lønnstaket. SV har et klart syn på det. Vi har foreslått at det burde være et annet lønnstak, som følger statsministerens lønn. Jeg har ingen tro på at det er umulig å rekruttere ledere til staten for en sånn lønn, men det er en annen diskusjon. Denne diskusjonen handler om hvordan regelverket skal opprettholdes, og jeg er glad for de signalene som kommer fra nåværende regjering om praksisen framover.

Grunde Almeland (V) [12:17:53]: Jeg vil starte med å takke komiteen for en grundig behandling av denne saken, saksordføreren spesielt, og også for at det ble lagt opp til en prosess der vi fikk en høring som jeg mener var god og ga oss veldig grundige svar. Det mener jeg var både oppklarende og ryddig for komiteen når vi først valgte å behandle denne saken.

Jeg er også enig med tidligere talere i at denne saken er noe spesiell. Det er litt fordi det for meg har vært noe utfordrende å finne ut nøyaktig hva det i utgangspunktet var komiteen skulle gripe tak i – om dette var en sak som handlet om hvorvidt det var begått formelle feil, eller om det var en sak som handlet om at man var politisk uenig om hvordan lønnsfastsettelsen skulle være. Det har, i hvert fall ut fra debatten i dag, blitt noe klarere for

meg hva de ulike partiene har ment, man har jo hatt litt ulik inngang i det. Det er i hvert fall et godt utgangspunkt for meg for først å si noe om den formelle delen. Jeg er glad for at komiteen er samlet om ikke å fremme noen formell kritikk i denne saken i dag. Det fremmes verken formell kritikk mot Iselin Nybø, Nikolai Astrup, statsråd Vestre eller statsråd Gjelsvik, og jeg mener det er en helt riktig beslutning.

For å ta det formelle kort oppsummert er altså lønnstaket i seg selv, selve tallet, ikke fastsatt av Stortinget. Det har derimot, til tross for forsøk tidligere, vært avvist i Stortinget. Derfor er ikke dette en sak om hvorvidt man har brutt et formelt regelverk ved at man har gått over dette lønnstaket. Dette er også, som tidligere etablert, regjeringens system, som regjeringen har kompetanse til å gjøre unntak fra. Det er statsråden som fatter beslutningen, og når statsråden sier at den er forankret i regjeringen, er det en helt vanlig måte å drive politikk på. Det er så å si hver dag slik at vi på Stortinget forholder oss til at en statsråd forklarer at dette er forankret i regjering, uten at man verken krever å se interne dokumenter fra regjering eller mistror at den forankringen har funnet sted. Jeg synes også at det er litt spesielt at man til dels har hintet om en slik mistro i denne saken.

Jeg mener at de tidligere statsrådene forklarte veldig godt hvorfor man ikke valgte å lage en konkret unntakshjemmel i dette tilfellet. Det var fordi man ikke ville åpne opp for en praksis der det ble mer vanlig å gjøre denne typen unntak, at man ikke gjennom en formell endring av retningslinjene skulle gi et signal til departementene om at det var en åpen anledning for å gjøre unntak, og at den typen unntak som man gjorde i dette ene tilfellet, skulle kreve en så pass spesiell beslutning og så pass tungtveiende begrunnelse for at man faktisk skulle se seg nødt til å gjøre det.

Man kan selvsagt være uenig i det politisk, om man mener at man bør lage slike hjemler. Stortinget har i hvert fall ikke stilt krav om det tidligere. Hvis Stortinget mener at det skal gjøres framover, må Stortinget også vedta det. Det tenker jeg i hvert fall ble godt redegjort for. Man kan som sagt være uenig om det politisk, men det er altså ingen formelle feil.

Jeg vil understreke at også jeg synes det er noe spesielt ved flertallet sin logikk – at man går hardt imot beslutningen om å gå over lønnstaket, men velger å formulere det som at det ble en naturlig oppfølging at statsråd Vestre gjorde en lønnsforhøyelse i ettertid. Statsråd Vestre, prisverdig, innrømmet selv under høringen at han hadde full mulighet til å la være å gi denne lønnsforhøyelsen, og den til enhver tid sittende statsråd må gjøre en selvstendig vurdering av dette. Jeg mener ikke at det som ble gjort, er kritikkverdige. Jeg tenker som så at her kunne også flertallet ha moderert seg noe.

Som sagt: Jeg mener at den beslutningen som ble tatt, er riktig og god. Den personen som har fått jobben, er riktig person for jobben, og jeg er glad for at det ikke fremmes noen formell kritikk i saken i dag.

Statsråd Jan Christian Vestre [12:23:07]: Takk for muligheten til å redegjøre for denne saken i Stortinget. Kontroll- og konstitusjonskomiteen har sett på om retningslinjene i Statens lederlønssystem ble fulgt da det ble ansatt administrerende direktør i Eksfin, og hvordan systemet følges opp av regjeringen videre.

Ansettelsen av ny administrerende direktør i Eksporthfinansiering Norge skjedde under den forrige regjeringen, og daværende næringsminister Nybø har redegjort for dette til kontroll- og konstitusjonskomiteen. Det er statsråd Gjelsvik som er ansvarlig statsråd for statens lederlønssystem. Det jeg har redegjort for komiteen, og som jeg er ansvarlig for, er hvordan statens lederlønssystem har blitt håndhevet og fulgt opp i Nærings- og fiskeridepartementet under mitt ansvar.

Det er under Nærings- og fiskeridepartementet 19 ledere som er omfattet av statens lederlønssystem. Alle disse lederne, med unntak av lederen i Eksfin, som ble ansatt under den forrige regjeringen, har lønn innenfor normalrammen i lederlønssystemet. Jeg merker meg at daværende statsråd Nybø har orientert om at ansettelsen av lederen i Eksfin ble gjort etter en bred og grundig rekrutteringsprosess der man ikke fant egnede og aktuelle kandidater innenfor lønnsrammen på 2 mill. kr. Derfor ble situasjonen for denne konkrete saken ansett som ekstraordinær av den forrige næringsministeren. Jeg merker meg at kontroll- og konstitusjonskomiteen tar den begrunnelsen til etterretning.

Jeg vil gjerne få understreke, som tallene også viser, at Nærings- og fiskeridepartementet er seg bevisst føringene i statens lederlønssystem. Samlet lønnsjustering for lederne på statens lederlønssystem under Nærings- og fiskeridepartementet ligger godt under frontfagsrammen og godt under den rammen som ble fastsatt av Kommunal- og distriktsdepartementet. Regjeringen er også her opptatt av lønnsmoderasjon. Ja, det gjelder for ledere både i statlige virksomheter og i selskaper der staten er eier. Vi er opptatt av lønnsmoderasjon for alle typer selskaper i alle typer sektorer, enten det er i privat eller i offentlig virksomhet. Som Stortinget kjenner til fordi et bredt flertall i Stortinget har sluttet seg til denne politikken, går vi i ny eierskapsmelding lenger i forventningene, og i statens reviderte retningslinjer for lederlønn har vi forsterket forventningene om moderasjon.

Jeg er glad for at også komiteen påpeker betydningen av nettopp moderasjon i lederlønn, og at staten ikke skal være lønnsledende. Det viser at det er politisk enighet om dette. Jeg er også glad for at komiteen påpe-

ker betydningen av åpenhet om lederlønn. Jeg ser fram til å følge opp den videre utviklingen av lederlønssystemet i staten. Jeg kan understreke at lønnsmoderasjon også framover vil være viktig. Samtidig tror jeg vi alle sammen er enige om at vi må ha en avlønning som sikrer at vi får rekruttert og beholdt gode ledere i staten. Det er ledere som utfører viktige samfunnsoppgaver til det beste for oss alle.

Presidenten [12:26:07]: Det blir replikkordskifte.

Carl I. Hagen (FrP) [12:26:25]: Etter komiteens høring, med bl.a. statsråd Vestre, sendte en journalist, en respektert sådan, Vidar Ystad, den 22. mai et brev til statsråden og departementet. Han fikk ikke svar og etterlyste det litt senere. Den 7. juni skriver han for å minne om saken som ble sendt 22. mai, og etterlyser svar. Han skriver at han venter at statsråden er voksen nok til å svare innen saken skal behandles i Stortinget 15. juni, og spør om statsråden eventuelt kan leve med å ha feilinformert kontrollkomiteen og med det Stortinget.

I sitt svar 8. juni beklager departementet den sene tilbakemeldingen og skriver videre at henvendelsen trolig har falt mellom flere stoler, men at den vil bli tatt videre, og at han vil høre fra departementet. Jeg har fått beskjed fra Vidar Ystad i dag før denne debatten at han fremdeles ikke har fått svar. Tillat meg da å spørre statsråd Vestre: Når kan Vidar Ystad forvente svar på sine påstander om og dokumentasjonen på at statsråden har feilinformert Stortinget?

Statsråd Jan Christian Vestre [12:27:25]: Alle journalister som tar kontakt med departementet, skal få svar. Alle som tar kontakt med departementet, skal få svar. Det er et veldig stort antall saker som nå kommer inn. Vi behandler mange saker, og ting tar av og til litt lengre tid enn de burde ha gjort. Det beklager jeg.

Det denne saken gjelder, er min uttalelse til kontroll- og konstitusjonskomiteen om at den nevnte journalisten hadde fått svar på sine spørsmål. La meg derfor være presis angående det jeg mente å si. Det jeg mente å si, var at vedkommende journalist hadde fått svar på sine henvendelser.

I henhold til offentlighetsloven er det opplysninger som departementet kan offentliggjøre – offentlighet og åpenhet er jo grunnregelen – og så er det informasjon vi ikke kan offentliggjøre. Da vil det alltid være sånn at journalister får svar på en del spørsmål, slik de ønsker det, mens andre ting ikke kan offentliggjøres fordi vi må ivareta de reglene som Stortinget har bestemt. Meg bekjent lå det ikke restanser fra vedkommende journalist til behandling i mitt departement da jeg var i komiteen.

Carl I. Hagen (FrP) [12:28:29]: Da har jeg et slags oppfølgingsspørsmål. Vidar Ystad har jobbet i dette huset som journalist i veldig mange år og er godt erfaren. Hvor mange ganger har det skjedd at en slik journalist påstår, eller mener, at en statsråd har feilinformert Stortinget? Det er jo noe som vanligvis kan være meget alvorlig, som statsråden utmerket godt vet. At det er mye å svare på, forstår jeg fullt ut, men når man etterlyser et svar på en slik påstand, burde den kanskje blitt tatt litt mer alvorlig når det vises til at det ville være fornuftig å svare før stortingsdebatten i dag. Synes ikke statsråden da at han i realiteten egentlig burde sørget for et svar før vår debatt i dag – det vil si ikke et generelt svar, som jeg aksepterer i veldig mange saker når det gjelder henvendelser? Dette var en veldig spesiell henvendelse og en påstand om at statsråden hadde feilinformert Stortinget.

Statsråd Jan Christian Vestre [12:29:31]: Ja, og det understreker vel kanskje også at det er viktig at vi svarer korrekt. Jeg skal som ansvarlig statsråd selvfølgelig sørge for at vedkommende journalist får svar så snart som mulig, og at han får et presist svar.

Men igjen, det saken handler om, er altså at vi i juli 2022 fikk et stort antall innsynsbegjæringer fra denne journalisten. Vi behandlet mange – de fleste – av disse innsynsbegjæringene innen normal behandlingstid, men noen av begjæringene tok lengre tid enn normalt, og det har vi på vegne av departementet beklaget overfor den aktuelle journalisten. Grunnen til at det tok lengre tid, var en kombinasjon av ferieavvikling og et stort antall saker som lå på bordet samtidig. Som jeg understreket i svaret innledningsvis i denne replikkvekslingen, må vi også behandle disse sakene på en forsvarlig måte. Jeg mener at det er god praksis i ethvert offentlig embete at en svarer så fort en kan. Det forutsetter også regelverket – uten ugrunnet opphold.

Carl I. Hagen (FrP) [12:30:34]: Da takker jeg for svaret og anmoder om at når det sendes et svar til journalisten, kan kanskje statsråden være så snill å sende meg en kopi.

Statsråd Jan Christian Vestre [12:30:44]: Det skal vi nok kunne klare.

Presidenten [12:30:50]: Replikkordskiftet er omme. De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Peter Frølich (H) [12:31:13]: Representanten Lysbakken utfordret meg på ordbruk i media, hvor jeg hadde sagt at kritikken i denne saken «hadde fislet ut». Nå må jeg komme med en innrømmelse, for det er en formulering som jeg ikke kom på selv, men jeg lot meg

inspirere og har kanskje til og med kopiert den fra noen andre, og det var fra Altingets journalister, som uten å ha snakket med meg iallfall hadde overskriften om at kritikken mot Nybø og Astrup fislet ut, hvis det er riktig husket «from the top of my head».

Nå kan jo Lysbakken trøste seg med at hadde han gått inn på Dagbladet, var overskriften helt annerledes. Der står det at kontrollkomiteen hudfletter statsråd Nybø med knallhard kritikk. Jeg tror at vi ikke bare har en pengeinflasjon, vi har også en inflasjon i store ord og overskrifter.

Jeg må likevel si at jeg står 100 pst. for det ordvalget jeg hadde, for det denne saken startet med og hadde som utgangspunkt, var nemlig spørsmålet om regjeringen kunne gjøre dette unntaket, og at hvis man ikke kunne gjøre dette, hadde man brutt et regelverk. Det hørtes jo stort og alvorlig ut, og det ble også på et tidspunkt veldig uklart om den nåværende regjeringen faktisk mente at man ikke kunne gjøre disse unntakene. Det var det som trigget kontrollsaken, og så ble det avklart. Da mener jeg, som jeg sa i sted også, at det som sto igjen, var noe tynt.

Jeg hadde vært enig med SV dersom det var sånn at disse interne reglene hadde vært elevvert på det nivået som representanten Lysbakken mener de er, altså forankret i denne salen. Men det er en lang, lang, lang rekke med interne retningslinjer som regjeringen opererer etter hver eneste bidige dag, og som gjelder for viktige temaer på mange ulike felt, som på en eller annen måte etter SVs logikk kan sies å være forankret i denne salen. Det ville utvide ansvarsområdet vårt veldig mye. Det ville være upraktikabelt, og det er derfor jeg mener at det ikke er hold i å si at vi skal føre denne type kontroll. Så får tiden vise om det blir store justeringer i regjeringens praksis. Min spådom er at det ikke vil skje.

Helt til slutt: Det denne saken ga oss, var en interessant politisk debatt om praktiseringen av lederlønn. Det anerkjenner jeg. Det var bra, det var viktig, og vi fikk understreket det som vi har visst lenge, at det er bred enighet om en moderat linje i statens lønnspolitikk.

Audun Lysbakken (SV) [12:34:32]: Jeg takker for oppklaringen. Det er da sånn at komitélederens innlegg understreker to ting. En skal ikke nødvendigvis ta for god fisk alt Altinget skriver, og det andre er at det tross alt er vesentlig forskjell på hvor alvorlig vi skal ta det, om beskrivelsen kommer fra Altinget-journalister eller fra lederen i kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Akkurat der er det en kjerne av alvor som jeg har lyst til å påpeke, for spørsmålet om hva slags status en kritikk formulert i merknads form fra denne komiteen har, er ganske viktig. Om man er enig eller uenig i innholdet i kritikken, tror jeg vi alle likevel har en interesse i at au-

toriteten til komiteen opprettholdes. Det er mitt poeng. Det er ikke sånn at hvis et flertall i komiteen formulerer en kritikk i merknads form, betyr det ingenting og er noe som har fislet ut i ingenting. Det er tvert imot en viktig markering, og det er viktig å understreke det, fordi det handler om å verne om autoriteten til komiteen, og det handler om at enten vi liker de tingene komiteen uttaler, eller ikke, har vi en veldig klar forventning om at det som står der, skal legges merke til i departementssystemet. Derfor tok Altinget feil i denne saken.

Presidenten [12:36:17]: Peter Frølich har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Peter Frølich (H) [12:36:25]: Det er ingen grunn til å tvære dette ut. Det er selvfølgelig sånn at det som er skrevet i en merknad av et flertall i denne komiteen, skal tas på alvor som kritikk. Kritikk er kritikk, men det potensielle omfanget av denne saken var mye større ved starten enn ved slutten. Det var bakgrunnen for den formuleringen. Men det er ikke noen substansiell uenighet i den formelle statusen som komiteens merknader naturligvis skal ha.

Presidenten [12:36:52]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [12:37:01]

Innstilling frå kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av Sjøfartsdirektoratets arbeid med å fremme gode arbeids- og levevilkår til sjøs (Innst. 491 S (2022–2023), jf. Dokument 3:9 (2022–2023))

Presidenten [12:37:21]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det ikke bli gitt anledning til replikker, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Nils T. Bjørke (Sp) [12:37:45] (ordfører for saka): Eg vil starta med å takka komiteen for godt samarbeid i denne saka. Eg vil òg takka Riksrevisjonen for å ha fått fram viktige poeng som elles lett kan drukna i den politiske debatten.

Tryggleiken til sjøs formar kvardagen for alle som har det daglege arbeidet sitt på havet. Styresmaktene sitt arbeid med å sikra gode arbeids- og levevilkår til sjøs skal tryggja arbeidskvardagen for alle desse. Difor har me tilsyn av arbeids- og levevilkår i både sjøfarten og fis-

kerinæringa. Tilsynet skal avdekkja dei reelle utfordringane i arbeids- og levevilkåra til sjøfolk og fiskarar.

I denne rapporten har Riksrevisjonen vurdert Sjøfartsdirektoratet sitt arbeid med å føra tilsyn med og fremja gode arbeids- og levevilkår for å førebyggja ulukker i sjøfarts- og fiskerinæringa. Konklusjonen er at Sjøfartsdirektoratet si innretning av tilsyn ikkje er tilstrekkeleg tilpassa til å avdekkja sjøfolka sine dårlege arbeids- og levevilkår. Det er m.a. av di direktoratet ikkje utnyttar handlingsrommet til å gjera risikobaserte tilsyn. Dette er alvorleg når auken i talet på ulukker til sjøs stiller høge krav til Sjøfartsdirektoratet sitt arbeid med tiltak. Det er alvorleg av di menneskelege faktorar spelar ei stor rolle som årsaksforklaring ved ulukker. For lite kvile, utilstrekkeleg bemanning og arbeidspress hos sjøfolk påverkar tryggleiken negativt.

Nærings- og fiskeridepartementet har stilt forventningar til Sjøfartsdirektoratet sitt arbeid med sjøfolka sine arbeids- og levevilkår, men ikkje i tilstrekkeleg grad følgt dette opp. Komiteen sluttar seg til Riksrevisjonen sin kritikk om at det ikkje er tilfredsstillande at Sjøfartsdirektoratet si tilsynsverksemd ikkje er tilstrekkeleg tilpassa til å avdekkja utfordringane i sjøfolka sine arbeids- og levevilkår. Det er heller ikkje tilfredsstillande at Nærings- og fiskeridepartementet ikkje i tilstrekkeleg grad har følgt opp forventningane som vart stilte til direktoratet, om å fremja gode arbeids- og levevilkår for å førebyggja ulukker til sjøs.

Me var fleire i komiteen som spurde om ikkje denne kritikken var for mild då Riksrevisjonen la fram rapporten, som synte ein auke på 25 pst. i talet på ulukker til sjøs i perioden 2011–2021. Talet på nestenulukker auka med 404 pst. i same perioden. Då svara Riksrevisjonen at det hefter usikkerheit ved talet, og at auken i talet på ulukker og nestenulukker ikkje nødvendigvis tyder på at heile auken kjem av ein auke i talet på hendingar. Komiteen registrerer at Riksrevisjonen, Sjøfartsdirektoratet og Nærings- og fiskeridepartementet legg til grunn at det har vore ein auke i talet på ulukker og nestenulukker. Difor sluttar komiteen seg til Riksrevisjonen sine konklusjonar og deira kritikknivå. Med sikrare tal kunne kritikken ha vore sterkare, i ei sak som gjeld liv og helse i kvardagen til mange.

Riksrevisjonen si tilråding til Nærings- og fiskeridepartementet i denne saka er å sørgje for at Sjøfartsdirektoratet utviklar tilsynsmetodikken for i større grad å avdekkja utfordringane ved arbeids- og levevilkåra til sjøfolk. I denne samanhengen kan det òg vera å vurdere å henta inspirasjon frå andre tilsynsstyremakter, og at direktoratet i større grad greier ut årsakene som ligg bak ulukkene og nestenulukkene, som ein del av overvakinga av risikobiletet og arbeidet for at næringa forbetrar innrapporteringa av desse, og vidare at direktoratet held

fram med å utvikla vidare og implementera meir avanserte risikomodellar for å retta innsatsen mot dei områda der effekten er størst.

Riksrevisjonen tilrår Nærings- og fiskeridepartementet å halda fram med å følgja opp den negative utviklinga i talet på ulukker saman med direktoratet, følgja opp at Sjøfartsdirektoratet arbeider aktivt med å vidareutvikla verkemiddel for å fremja gode arbeids- og levevilkår for alle sjøfolk, og henta inn relevant informasjon for oppfølging av dette arbeidet. Komiteen har sluttet seg til tilrådinga frå Riksrevisjonen. Samstundes legg komiteen vekt på at Nærings- og fiskeridepartementet i svaret til Riksrevisjonen peikar på at Riksrevisjonen si undersøking m.a. er avgrensa mot Statens havarikomisjon og andre tilsyn som vert utført av classeselskap.

Departementet beskriv i svar til Riksrevisjonen eit samansett bilete av ulike aktørar i arbeidet med sjøtryggleik, på tvers av offentlege og private aktørar og på tvers av landegrensar. Komiteen sluttar seg til departementet sitt syn på at oppfølginga av Riksrevisjonen si tilråding må sørgja for at Sjøfartsdirektoratet i større grad greier ut årsakene som ligg bak ulukkene og nestenulukkenene. Overvaking av risikobildet bør sjåast i samheng med arbeidet som vert gjort av alle desse aktørane.

Etter komiteen sitt syn ville undersøkinga ha gjeve Stortinget eit meir interessant bilete av årsakene til ulukkesutviklinga om arbeidet til fleire relevante aktørar hadde vore med i analysen.

Bente Irene Aaland (A) [12:42:46]: Først vil jeg takke komiteen for et godt samarbeid i denne saken og saksordføreren for et godt og grundig innlegg.

Vi behandler nå et av mange viktige dokumenter fra Riksrevisjonen. Denne rapporten om Sjøfartsdirektoratets arbeid med å fremme gode arbeids- og levevilkår til sjøs har gjort sterkt inntrykk fordi den avdekker arbeids- og levevilkår som kan utgjøre en trussel mot liv og helse. Skipssikkerhetsloven skal bl.a. sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø og trygge arbeidsforhold om bord på skip. En av Sjøfartsdirektoratets oppgaver er å fremme gode arbeidsforhold og levevilkår på norske og utenlandske fartøyer i norske farvann for å bidra til at fartøyene er gode, seriøse og trygge arbeidsplasser bemannet med kompetente sjøfolk.

En sammenligning av antall arbeidsulykker og ulykker med dødelig utgang mellom landbaserte og sjøbaserte næringer viser at sjøen er en mer ulykkesutsatt arbeidsplass, og at sjøfart har vesentlig høyere frekvens av dødsfall. Når man leser rapporten, ser den høye frekvensen av ulykker og ser at det også har økt, spør man seg umiddelbart om årsaken til det. Selv om økningen i noen grad kan skyldes endringer i registrering, er den likevel for høy til at den kan aksepteres.

Direkte årsaker, indirekte årsaker og bakenforliggende årsaker er kategorier for årsaksforhold som ligger i Sjøfartsdirektoratets ulykkesdatabase. De fleste er rapportert som direkte ulykker, mens det er lite rapportert om indirekte og bakenforliggende årsaker. Dette kan gi et upresist bilde av den komplekse situasjonen som gjør det vanskelig å forhindre at liknende ulykker skjer.

I Riksrevisjonens anbefalinger, som komiteen støtter, handler det om at departementet anbefales å sørge for at Sjøfartsdirektoratet utvikler tilsynsmetodikken, utreder bakenforliggende årsaker og forbedrer innrapporteringen av disse samt fortsetter å videreutvikle og implementere mer avanserte risikomodeller for å rette innsatsen mot områder der effekten er størst.

Tilsyn er viktig i forebyggende hensikt. Samtidig gir rapporten et tydelig bilde av mange faktorer som sjøfartsnæringen må arbeide seriøst med før ny tilsynsmetodikk er på plass. Det må jobbes mer med de menneskelige faktorene som bidrar til nestenulykker og død. Disse faktorene kan skyldes arbeids- og levevilkår om bord. Det kan handle om prosedyrer og rutiner, men det kan også handle om at folk er slitne og uoppmerksomme på grunn av ugunstige vaktordninger, lav bemanning, brudd på hviletidsbestemmelser og høyt arbeidspress. I statsrådets svar er det derfor gledelig lesning at oppdraget han ga Sjøfartsdirektoratet om å utarbeide et faglig grunnlag knyttet til en nullvisjon for fiskeflåten, nå er utvidet til også å gjelde passasjerskip, lasteskip og fritidsfartøy. Alle skal kunne oppleve trygghet i sitt arbeid, trygghet for å unngå situasjoner som truer den enkeltes liv og helse.

Svein Harberg (H) [12:46:39]: Takk til Riksrevisjonen for nok en nyttig og god rapport, og takk til saksordføreren for særdeles godt arbeid med saken. Det er også her en stor enighet om å slutte seg til Riksrevisjonens arbeid.

Det er ikke så mye ekstra som trenger sies, men jeg hadde for det første bare lyst til å understreke at det er urovekkende med den store økningen i antall ulykker – altså 25 pst. økning i antall ulykker i den kontrollerte perioden og 400 pst. på nestenulykker. Ja, det er nok mye som skyldes nye rapporteringsrutiner, men det forklarer ikke alt. Det er i hvert fall et altfor stort antall der ute, det er altfor mye som skjer, på en arbeidsplass som kan være veldig farlig hvis det ikke er orden på ting. Derfor er det så viktig.

Så er det vel flere av oss som reagerer på at Sjøfartsdirektoratet ikke har brukt det handlingsrommet de har. Ofte kan det være forklaringer, både mannskapsmangel, regler og forskjellige innretninger, men her har en altså et handlingsrom som en ikke har utnyttet. Det er overraskende når en ser at det er økning i disse talle-

ne, og at det synes å være mye rundt de menneskelige forholdene og de menneskelige bidragene som gjør at det blir sånn. Det forventer vi at Sjøfartsdirektoratet griper fatt i. Vi slutter oss selvfølgelig også til Riksrevisjonens påpekning om at departementet må følge opp sine egne forventninger, og det vet jeg at statsråden vil gjøre.

Bare til slutt: I denne saken har vi også hatt besøk av den velkjente inkurien, og det har jeg faktisk oppdaget her i salen i dag. Nå står det i innstillingen at Riksrevisjonen mener det «ikkje er tilfredsstillande» at «komiteen sluttar seg til Riksrevisjonen sin kritikk». Jeg tipper nok at det motsatte er det som skal være meningen, men det at komiteen slutter seg til Riksrevisjonens kritikk, er kommet inn som et punkt i Riksrevisjonens kritikk, så det må vi bare passe på at rettes opp i ettertid. Det er altså slik at vi slutter oss til Riksrevisjonen, og de er fornøyd med det.

Audun Lysbakken (SV) [12:49:29]: Det er bra at representanten Harberg er våken.

Vi er enige i komiteen om å slutte oss til kritikken og anbefalingene fra Riksrevisjonen, så derfor skal jeg ikke bruke tid på det. Jeg ville bare si noe kort knyttet til særmerknaden fra SV og Rødt i innstillingen.

Det er usikkerhet rundt bakgrunnen og tallgrunnlaget for denne negative utviklingen når det gjelder ulykker, men det er også slik at fagforeningene i maritim sektor i mange år har advart mot den utviklingen som beskrives i Riksrevisjonens rapport. Vi mener det er grunn til å tro at det høye omfanget av ulykker har det man kan kalle strukturelle årsaker, altså knyttet til f.eks. uforsvarlig lav bemanning og høyt press på ansatte. Det betyr også at eiere og arbeidsgivere må ansvarliggjøres. Det er selvfølgelig et spørsmål om innretning og omfang av tilsyn, men det er også et spørsmål om politisk handling for å plassere ansvaret der det hører hjemme og få til forandring.

Tillitsvalgte har lenge hevdet at tilsynet ikke har maktet å avdekke klare brudd på lovverket, med de konsekvensene det får for helsen til sjøfolk og risikoen for ulykker. I Sjøfartsdirektoratets spørreundersøkelse for 2021 oppga 31 pst. av sjøfolkene at de føler seg presset til å fortsette arbeidet selv om sikkerheten er truet. Det er dramatiske tall – helt uakseptable tall – som må utløse politisk handling.

Vi er opptatt av betydningen av nok tilsynsaktivitet og at det rettes direkte inn mot arbeids- og levevilkår. Men betydningen av politisk handling, det at det stilles tilstrekkelige krav til eiere og ledere om å øke sikkerheten og trykgheten for sjøfolk, er også fundamental.

Statsråd Bjørnar Skjæran [12:52:25]: Norske fartøy skal være gode, seriøse og trygge arbeidsplasser. Jeg tak-

ker Riksrevisjonen for en nyttig rapport på et viktig område og tar anbefalingene på alvor.

Flere av forholdene som omtales, er allerede kjent for departementet og direktoratet og inntatt i direktoratets kontinuerlige forbedringsarbeid. For å styrke arbeidet er det også igangsatt arbeid på flere områder av relevans for arbeids- og levevilkår.

Før jeg kommer tilbake til dette, gjør jeg for ordens skyld oppmerksom på at jeg tiltrådte som statsråd 14. oktober 2021, og at det alt vesentligste av Riksrevisjonens undersøkelsesperiode ligger forut for min tid.

Etter at jeg tiltrådte som statsråd, igangsatte jeg et arbeid med en nullvisjon. Dette er fulgt opp, og regjeringen har etablert en nullvisjon om ingen omkomne eller hardt skadde på fartøy og innretninger underlagt Sjøfartsdirektoratets forvaltnings- og tilsynsansvar.

Direktoratet har fått i oppgave å utarbeide en handlingsplan som skal inneholde konkrete tiltak som skal være gjennomførbare og virkningsfulle. Det er naturlig å ta hensyn til menneskelige faktorer og arbeids- og levevilkår i dette arbeidet. Regjeringen har også nylig lagt fram en likestillingsstrategi for maritim næring. Alle skal komme hjem fra jobb, og alle skal ha det bra på jobb. Nullvisjonsarbeidet og oppfølgingen av likestillingsstrategien er viktige bidrag for å nå disse målene. Direktoratet skal også vurdere hensiktsmessige endringer i rapporteringskrav for sjøulykker. Det er av betydning at kunnskapsgrunnlaget er best mulig ved utviklingen av ulykkesforebyggende tiltak.

Kunnskapsgrunnlaget må også sees i sammenheng med andre relevante aktørers arbeid. Jeg registrerer at kontroll- og konstitusjonskomiteen er enig med Nærings- og fiskeridepartementet i at Riksrevisjonens anbefaling om utredning av bakenforliggende årsaker til ulykker og nestenulykker må sees i sammenheng med arbeidet til andre aktører.

Videre må aktører i næringen være seg sitt ansvar bevisst og ansvarliggjøres der hvor det avdekkes brudd. For å kunne avdekke lovbrudd er Sjøfartsdirektoratets tilsynsaktivitet av vesentlig betydning. Direktoratet arbeider med å redusere antallet obligatoriske sertifiserings- og tilsynsoppgaver, slik at tid kan frigis til uanmeldte tilsyn. Videre har direktoratet startet et arbeid med å vurdere sjekklistene og veiledningene som benyttes til de ulike tilsynene. I 2022 gjennomførte også direktoratets inspektører kurs om forebygging av seksuell trakassering.

Brudd på regelverket kan sanksjoneres av direktoratet, eksempelvis med tilbakehold, pålegg eller overtredelsesgebyr. Dette er en verktøykasse som benyttes av direktoratet, i tillegg til veiledning og holdningsskapende arbeid. Vesentlige overtredelser av regelverket går i straffesporet hos politiet.

Sjøfartsdirektoratet utreder endringer i forskrift om bemanning av norske skip og tilgrensende forskrifter som påvirker fastsettelsen av sikkerhetsbemanning om bord på norske skip. Utredningen gjøres i samarbeid med Maritimt samarbeidsforum, hvor arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene deltar.

Avslutningsvis understreker jeg at arbeid med å fremme gode arbeids- og levevilkår samt sjøsikkerhet er noe regjeringen og departementet tar på alvor. En revisjon som bidrar til å øke kvaliteten på dette arbeidet, er velkommen, og jeg registrerer også at Riksrevisjonen flere steder stiller seg positiv til eksisterende arbeid og forbedringsarbeid.

Anbefalingene vil følges opp på egnet måte, og jeg mener at de pågående prosessene jeg har orientert om, i stor grad følger opp anbefalingene.

Presidenten [12:56:42]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [12:56:49]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om statsrådets protokoller for tidsrommet 1. juli–31. desember 2022 (Innst. 489 S (2022–2023))

Presidenten [12:57:02]: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Peter Frølich (H) [12:57:35] (komiteens leder): Kontroll- og konstitusjonskomiteen har rutinemessig behandlet statsrådets protokoller for forrige halvår, nærmere bestemt fra 1. juli til 31. desember 2022. Som vanlig er det ikke de store debattene rundt denne gjennomgangen, men det er likevel en viktig kontrollfunksjon som det er tillagt Stortinget og denne komiteen å gjennomføre. Vi ser på dissenser, benådningssaker, forskrifter og embetsutnevnelser. I disse sakene har det ikke vært noen særskilte merknader.

Det er likevel skrevet en merknad som gjelder beslutningen i statsråd 21. oktober 2022 om å godkjenne kapitalforhøyelse av statlig lån til Statskog og tilhørende proposisjon i forbindelse med statens kjøp av Meraker Brug. Da denne saken var til behandling i Stortinget i høst, var det flere medlemmer i næringskomiteen som hadde en rekke spørsmål om beslutningsgrunnlaget. De fikk ikke tilstrekkelig svar på de spørsmålene. Derfor

sendte kontrollkomiteen brev og etterspurte noe av det samme. Det har vi etter hvert fått. Det er likevel gjort sånn at vi nå løfter undersøkelsen av den saken ut av statsrådets protokoller og viderefører det, slik at denne innstillingen kunne avgis og saken behandles her i dag.

Presidenten [12:59:02]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [12:59:07]

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Regulering av pensjonar i 2023 og inntektstilhøve for pensjonistar (Innst. 497 S (2022–2023), jf. Meld. St. 20 (2022–2023))

Presidenten [12:59:26]: Etter ønske fra arbeids- og sosialkomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Tuva Moflag (A) [13:00:02] (ordfører for saken): I dag behandler vi en stortingsmelding om regulering av pensjoner i 2023 og inntektstilstand for pensjonister. Komiteen innstiller på at meldingen vedlegges protokollen, og innstillingen er enstemmig. I tillegg foreligger det åtte ulike mindretallsforslag, som forslagsstillerne selv vil redegjøre for. Selve reguleringen er fastsatt i forskrift og ble behandlet i statsråd 26. mai i år.

I en tid med høy prisvekst gir det en ekstra trygghet for pensjonistene at pensjoner under utbetaling reguleres med snitt av lønns- og prisvekst. Arbeiderpartiet gikk til valg på å endre reguleringsmodellen i 2017, og vi er fornøyd med at dette nå er en realitet. Etter mange år med lav reallønnsvekst fikk pensjonistene flere år på rad svekket sin kjøpekraft med den tidligere underreguleringen på 0,75 pst. Den nye modellen sikrer at pensjonistene ikke går i minus når lønsmottakerne går i pluss. I tider med høy prisvekst vil dette hensyntas i reguleringen av pensjonene. Dersom modellen ikke hadde blitt lagt om, ville det betydd et betydelig lavere tillegg for pensjonistene i årets trygdeoppgjør. Der vi i år får 8,54 pst., ville det med gammel modell ha vært 5,6 pst.

I trygdeoppgjøret behandles både reguleringen av pensjoner og andre ytelser. Grunnbeløpet skal reguleres i samsvar med lønnsveksten, justert for eventuelle avvik mellom forventet og faktisk lønnsvekst to år tilbake i tid.

Uføretrygd, arbeidsavklaringspenger og alderspensjon under opptjening reguleres med grunnbeløpet.

Enslige minstepensjonister har gjennom budsjett-enigheten mellom regjeringspartiene og SV fått en økning på 4 000 kr i året. I revidert nasjonalbudsjett er det også foreslått at skatten på pensjon reduseres med nær 1,4 mrd. kr. Det innebærer en skattelette på om lag 4 500 kr sammenlignet med det vedtatte budsjettet for 2023.

For denne regjeringen er en verdig alderdom og trygghet for økonomien til alle som er avhengig av ytelser, en viktig prioritet. Arbeiderpartiet er glad for et trygdeoppgjør, en skattepolitikk og en fordelingspolitikk som støtter opp under dette.

Liv Kari Eskeland hadde her teke over presidentplassen.

Henrik Asheim (H) [13:02:33]: La meg begynne med å takke saksordføreren for en god redegjørelse av hvordan dette er gjennomført, og å takke komiteen for godt samarbeid.

Som saksordføreren sa, er dette regelstyrte ordninger som fungerer på den måten at gjennomsnittet av lønns- og prisvekst – hvis den er høy – gjenspeiles i reguleringen. For Høyre er det viktig å ivareta den modellen vi har. Vi kommer derfor til å støtte oppjøret slik regjeringen foreslår. Det hindrer heller ikke den politiske debatten og vedtakene som kan gjøres om ulike ytelser eller nivået på disse – med referanse til de mindretallsforslagene som er lagt inn. Dette handler om hvordan man regulerer, og så kan man senere politisk diskutere innretning eller nivå på ulike ytelser.

Jeg må få påpeke at vi har merket oss at regjeringspartiene og særlig finansministeren gir uttrykk for at den endrede måten å regulere pensjon på er et slags politisk grep som skal gi bedre pensjon. Det er viktig å minne om at dette har gått litt frem og tilbake. Frem til 2005–2006 var det den måten vi nå regulerer pensjonen på, som var måten det ble gjort på. Så endret Stoltenberg II-regjeringen, med gode argumenter, det til at man trakk ned 0,75 pst. på lønnsveksten, men deretter så Stortinget og samfunnet for så vidt at det etter mange år med svært lav lønnsvekst på grunn av både oljeprisfall og pandemi var riktig å gå tilbake til en ordning som gjør at det blir et gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. Det er allikevel viktig å si, ikke minst av redelighet overfor landets pensjonister, at dette er bare en annen måte å regulere på som vil bety at i noen år vil man få mer, i andre år vil man få mindre enn det man fikk med den gamle modellen. Høyre stemte for denne endringen i 2021.

Når vi skal gjøre denne typen vedtak i dag, tror jeg det er viktig at vi har et bredt flertall rundt måten vi regulerer på. Det viste vi at vi hadde i forrige periode, og

det har vi nå. Derfor kommer Høyre til å støtte innstillingen slik den ligger.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:04:59]: Også jeg vil takke saksordføreren for godt utført arbeid.

2023 er det første året den modellen vi nå har vedtatt, blir praktisert, nemlig at løpende pensjoner endres med et snitt av lønns- og prisstigningen. Det er en viktig endring. Det betyr at det blir en mer stabil inntektsutvikling for pensjonistene. Det betyr at pensjonistene kommer bedre ut enn lønsmottakerne når det er real-lønns- eller realinntektsnedgang, på samme måte som de kommer noe svakere ut når det er realinntektsøkning. Det er et bevisst valg fra stortingsflertallets side, Senterpartiet har hele tida vært tilhenger av den modellen, og det er i dag pensjonistene glade for. Det betyr at det blir bedre pensjoner for pensjonistene i år. Derfor har statsråd Vedum sine ord i behold når han har sagt at dette har gitt gode resultater i år.

Senterpartiet vil for øvrig vise til Hurdalsplattformen, hvor det heter at regjeringa skal øke minstepensjonene, og forutsetter at det skjer ved de kommende trygdeoppgjørene. Nivåene på trygdeytelsene må sikre at folk kan leve et anstendig liv. Det må vi sørge for gjennom regulering av trygdene, ved å øke de laveste ytelsene og gjennom andre ordninger for dem som har minst.

Jeg vil også vise til en merknad fra Senterpartiet og Arbeiderpartiet i innstillinga angående forhandlingsrett på andre områder enn regulering av pensjon. Det er et viktig tema som må drøftes videre, for dermed gis det muligheter for å drøfte viktige spørsmål i eldrepolitikken mellom de eldres organisasjoner og myndighetene. Her ligger det, som jeg har sagt mange, mange ganger, en utrolig uløst mulighet ved at ideell sektor og pensjonistorganisasjonene samspiller med det offentlige og da gjør tilværelsen for pensjonistene bedre. Etablering av pensjonistforeninger i bygder og bydeler vil være en viktig del av det.

En samlet komité har i innstillinga uttalt at organisasjonene er svært fornøyd med resultatet for 2023, og at tallgrunnlaget er i samsvar med reguleringsreglene. Dette er dessverre ikke dekkende for fakta når vi leser protokollen fra møtene den 15. og 23. mai i år. Det foreligger en protokolltilførsel fra Pensjonistforbundet, SAKO-samarbeidet, og Samarbeidsforumet av funksjonshemmedes organisasjoner, SAFO-samarbeidet, hvor de sier at de er svært skuffet over at regjeringa velger å overse deres krav om en styrket sosial profil på årets oppgjør. Det er viktig å få fram. Samtidig: Årets tallgrunnlag er det enighet om, og det er en stor betryggelse.

Helt til slutt en kommentar angående bostøtte: Det er enighet mellom Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV i behandlingen av årets reviderte nasjonalbudsjett om at

en slik etterbetaling ikke skal svekke bostøtten, og det er veldig godt.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [13:08:19]: Også Fremskrittspartiet er særst fornøyd med at vi i år kan gi pensjonistene et godt løft. Gjennomgangstonen fra alle organisasjonene er at dette er et godt oppgjør for pensjonistene, men det er også noen som påpeker det faktum at man fortsatt ikke dekker avviket fra lønnsveksten i 2021. Det er viktig å påpeke. Som Pensjonistforbundet selv sier, ønsker man å løfte minstepensjonistene, og man hadde sett for seg at man hadde gjort det på en god måte ved at man hadde fått den kompensasjonen fra 2021, men at den ble tilført minstepensjonistene, slik at de hadde fått et større løft.

Fra Fremskrittspartiets side har vi over lang tid fokusert på å få løftet minstepensjonistene opp til EUs fattigdomsgrense, EU60. Det er en kamp vi fortsatt kjemper, og derfor har vi et eget forslag sammen med Sosialistisk Venstreparti og Rødt om det. Vi ønsker også at den lønnsveksten som man ønsker kompensert fra 2021, blir løftet inn for minstepensjonistene, slik at de får et større løft.

Med det legger jeg fram forslagene som Fremskrittspartiet er med på.

Presidenten [13:09:44]: Representanten Dagfinn Henrik Olsen har teke opp dei forslaga han refererte til.

Freddy André Øvstegård (SV) [13:09:59] (komiteens leder): Sterke fellesskap, små forskjeller og spleiselagsløsninger blir bare viktigere i en tid som nå, med krise i verden, når kostnadene for nødvendigheter øker, og når det er mange som opplever at lønninger, pensjoner og ytelser ikke strekker til. Da er det et politisk valg om vi skal møte folks opplevelse av akutte behov og reell fattigdom med å henvise til veldedighetens matkøer, eller om vi skal ha et finmasket nok sikkerhetsnett i velferdsstaten til å gi alle trygghet når noe går galt, når man blir syk eller faller ut av arbeid. I det siste har vi dessverre sett at velferden ikke har strukket til, og at folks pensjoner og ytelser har blitt hengende etter mens priser har galoppert, samtidig som ulikhetene i samfunnet har økt. Da er det bra at ytelsene og pensjonene til folk i dette trygdeoppgjøret reguleres i tråd med regelverket, etter lønnsvekst og etter snittet av lønns- og prisvekst for pensjonene.

Vi vet samtidig at for dem med lave ytelser, lave pensjoner, blir selv høye prosenter en veldig liten økning i kroner og øre. Prosentvise tillegg øker forskjellene mellom dem som allerede har mye, og dem som har lite. Derfor har SV bedt regjeringen lære av fagbevegelsen, som gang på gang krever kronetillegg for å løfte inntektene til dem som har minst. Sånn må vi også tenke for

trygdede og pensjonister, og det er også noe organisasjonene har bedt om i disse forhandlingene. Derfor er jeg glad for at regjeringen denne våren leverer på SVs gjennomslag for å øke minstepensjonen med 4 000 kr, men jeg er skuffet over at stortingsflertallet f.eks. ikke blir med på nye løft av minstepensjonen eller av satsene for dem på arbeidsavklaringspenger og minstepensjon. SV tok til orde for en helt moderat økning på rett under 6 000 kr for dem på ytelser og 7 500 kr for minstepensjonistene. Disse forslagene må vi da ta opp på nytt, og det skal vi.

Selv om det bare er Rødt, SV og Fremskrittspartiet som foreslår å gjøre noe i denne behandlingen, bruker SV budsjettforhandlingene til å få gjennomslag. Det gjaldt minstepensjonistene i forrige runde, og i årets revidering av budsjettet, som vi skal behandle i denne saken i morgen, har vi også fått gjort noen forbedringer som vil merkes. Altfor lenge har ekstrautbetalinger av stønader, som etterbetaling av trygdeytelser etter oppgjørene, gjort at de som får bostøtte, mister denne. At staten gir med den ene hånden og tar med den andre, er grovt urettferdig, og det blir det nå slutt på, sammen med at sosialhjelpssatsene øker med 10 pst., og at vi øker barnetrygden med over to milliarder.

Mye gjenstår, men vi flytter krone for krone. Det har mye å si i folks liv. Utover det tar jeg opp forslagene SV har alene og sammen med andre.

Presidenten [13:13:09]: Representanten Freddy André Øvstegård har teke opp dei forslaga han refererte til.

Mimir Kristjánsson (R) [13:13:18]: Bakteppet for dette årets trygdeoppgjør er dystert. Vi er inne i en pris-krise, der prisene på mat, strøm, drivstoff og bolig løper løpsk. Sånne priskriser rammer aller hardest dem som har minst fra før. Selv lenge før noen hadde begynt å klage på strømprisen, var de minste pensjonene, de minste ytelsene på AAP og uføretrygd, så lave at de lå langt under alle fattigdomsgrenser vi har å operere med, og de ikke var til å leve av. Med andre ord var det nødvendig, og det er fortsatt nødvendig, å få et skikkelig løft for disse gruppene, sånn at ikke gamle og syke mennesker skal måtte velge mellom mat på bordet og lys i lampen.

Derfor er det litt merkelig å høre en del av de godordene som har blitt sagt om dette trygdeoppgjøret. Vi får høre at i år kan vi gi pensjonistene et godt løft. Vi får høre at det er et rekordgodt oppgjør, vi får høre, f.eks. fra statsministeren på Arbeiderpartiets landsmøte, at alderspensjonistene blir årets inntektstvinnere. Men dette er verken et godt eller et dårlig oppgjør. Når det er høye tall i dette oppgjøret, er det fordi lønns- og prisveksten er høy. Det er derfor det blir sånn. Det er ikke sånn at

noen har gått inn og sagt: I år skal vi ha et rekordgodt trygdeoppgjør. Man følger en regulering man har satt, og den er jeg enig i at er bedre enn den foregående, men det er ikke sånn at pensjonistene og de uføre får noe mer enn det de har krav på. De får det de trenger for å henge med, så vidt, på lønns- og prisveksten – verken mer eller mindre.

Som representanten Øvstegård var inne på, betaler man jo ikke regninger i Norge i prosenter, man betaler i kroner. Inntektsvinneren, som er en minstepensjonist, med sin rekordhøye prosent, får altså ikke en økning på mer enn 11 000 kr fra i fjor til i år. Prosenttallet er høyt, men kronebeløpet er lite. Til sammenligning vedtar vi her i dag en økning i våre godtgjørelser fra i fjor til i år på 42 000 kr. Vi har lavere prosent enn minstepensjonisten, men jeg er rimelig sikker på at det er trygt å si at det er vi som er inntektsvinnerne, ikke minstepensjonisten, som får en fjerdedel av det vi bevilger oss selv.

Jeg skjønner at for representanten Asheim og andre kan det være viktig å si at denne saken handler om trygdeoppgjøret, og at andre forslag, som å øke minsteytelsene og sånt, må vi ta en annen gang, osv. – men det føles som om det aldri er rett tidspunkt for Høyre og representanten Asheim å ta debatten om å øke minsteytelsene. Vi kommer tidligst til å foreslå å øke disse ytelsene i behandlingen av revidert nasjonalbudsjett i morgen. På et eller annet tidspunkt må det gå an å få dette løftet for de minste pensjonene og de minste trygdene i Norge, uten å måtte vente til neste anledning.

Med det håper jeg at Rødts forslag er tatt opp.

Presidenten [13:16:27]: Representanten Mimir Kristjánsson har teke opp dei forslaga han refererte til.

Statsråd Marte Mjøs Persen [13:16:44]: Stortinget har gjennom brede pensjonsforlik fastsatt klare regler for hvordan folketrygdens grunnbeløp og pensjoner skal reguleres. Grunnbeløpet reguleres med forventet lønnsvekst og justeres for avvik mellom forventet og faktisk lønnsvekst de siste to årene. Alderspension under opptjening, uføretrygd og andre ytelser som følger grunnbeløpet, blir dermed også regulert med lønnsveksten. Det er bred enighet om at pensjon under utbetaling skal reguleres med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten. I fjor vedtok Stortinget å endre måten å operasjonalisere reguleringen på, slik at pensjoner fra og med 2022 reguleres med et faktisk gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. Årets trygdeoppgjør er fullt ut gjennomført i tråd med gjeldende regler for regulering, vedtatt av Stortinget.

Det er krevende tider. Rente- og kostnadsveksten rammer dem med lavest inntekt mest. Det er viktig for regjeringen å opprettholde kjøpekraften til dem som lever av de laveste pensjonene, og å motarbeide økende

forskjeller. Et verdig liv forutsetter økonomisk trygghet. Derfor sier vi i regjeringsplattformen at regjeringen vil øke minstepensjonene. Vi må likevel huske på at vi har gode minstenivåer i folketrygden, både i et historisk perspektiv og i internasjonal sammenheng. Om minstenivåene skal videre opp, bør vurderes i forbindelse med de årlige budsjettene og ikke i enkeltvedtak midt i budsjettåret.

Samtidig er det mange andre forhold enn stønadsnivå som styrer den enkeltes økonomiske situasjon, og der har regjeringen sammen med SV sørget for forbedringer. Jeg vil peke på en omfordelende skattepolitikk, billigere barnehage, økt bostøtte og en god strømstøtteordning.

Det er viktig med brede forlik og grundige utredninger ved endringer i pensjonssystemet. Utvalget som evaluerte pensjonsreformen, leverte sin innstilling i juni i fjor. Som jeg tidligere har varslet, vil regjeringen legge fram en stortingsmelding om pensjon til høsten. I denne meldingen vil vi komme med forslag til hvordan evalueringsutvalget skal følges opp. Utvalgets forslag utgjør en helhet som må ses i sammenheng, og jeg mener at helheten må på plass før det er aktuelt å gå nærmere inn i enkeltsaker.

Til forslaget fra Rødt om å gjeninnføre skjermings-tillegget for uføre alderspensjonister og forslaget fra SV om opptjening til 67 år for uføre vil jeg derfor si at regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med konkrete tiltak for uføres alderspensjon i stortingsmeldingen som kommer senere i år.

Presidenten [13:19:24]: Det vert replikkordskifte.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [13:19:39]: I forskrift om beregning av lønnsvekst § 2 er det hjemmel for å kunne korrigere avvik i faktisk pris- og lønnsvekst for de foregående to årene. I 2021 ble pensjonistene bare kompensert med 0,5 pst. av den faktiske pris- og lønnsveksten. Grunnbeløpet ble endret med 1,1 pst. Dette utgjorde totalt 2,2 mrd. kr i tap for pensjonistene. Dette går hardest ut over minstepensjonistene, som allerede har lite. Som sagt går fristen for å få kompensert dette i henhold til forskriften ut i år. Da er det betimelig å spørre statsråden om dette er gjort med overlegg, og om hun sover godt om natten, vel vitende om at man tar 2,2 mrd. kr fra pensjonistene ved årets utløp.

Statsråd Marte Mjøs Persen [13:20:25]: Spørsmålet om dette angivelige etterslepet, som skyldes avviket mellom anslått og faktisk lønnsvekst i 2021, er blitt behandlet av Stortinget, både i forbindelse med overgangen til nye reguleringsregler i mars 2022 og i forbindelse med reguleringsmeldingen det samme året. Regjeringen følger lover som er fastsatt av Stortinget, og jeg

oppfatter ikke at det er uenighet om at reguleringen i 2022 ble gjennomført i tråd med de reglene som Stortinget har vedtatt. Jeg er glad for at stortingsflertallet fortsatt støtter de reglene som ble vedtatt i fjor.

Freddy André Øvstegård (SV) [13:21:17]: Jeg er glad for å se hvordan resultatet følger opp initiativet fra SV, Fremskrittspartiet og Pensjonistforbundet om et anstendighetsløft for pensjonistene, som kom på tampen av forrige stortingsperiode. Vi ser at den nye reguleringsmodellen, hvor pensjonene reguleres etter snittet av pris- og lønnsvekst, og hvor underreguleringen er stanset, gir et betydelig bedre oppgjør enn det ville ha vært med det gamle systemet.

Men en del av det initiativet som man ennå ikke har kommet i mål med, som også representanten Lundteigen nevnte fra talerstolen, er at pensjonistene skal ha et ord med i laget. Det er gjort vedtak tidligere, og regjeringen har også kommet med en hel del løfter knyttet til dette. Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser i innstillingen til at de støtter en forhandlingsrett for pensjonistene i andre viktige spørsmål i eldrepolitikken. SV følger det opp med et forslag i dag.

Jeg vil gjerne høre fra statsråden hvordan regjeringen planlegger å fylle dette med innhold i tiden framover.

Statsråd Marte Mjøs Persen [13:22:19]: Dette forslaget har vært behandlet av Stortinget tidligere, jf. regjeringens punkt i Hurdalsplattformen om forhandlinger og anmodningsvedtak fattet av Stortinget ved behandlingen av Dokument 8:53 S for 2020–2021 og Innst. 221 S for 2020–2021. Vedtakene i Stortinget og plattformens punkt om forhandlinger ble fulgt opp gjennom å videreutvikle møteserien om statsbudsjettet, med tanke på både innhold og frekvens. Det er nå fire møter i året. Jeg har nylig avholdt det siste av de fire møtene om statsbudsjettet for 2024 med pensjonistorganisasjonene. Dette er en nyttig arena for regjeringen med tanke på å få innspill til en bredere eldrepolitikk. Organisasjonene har også uttrykt tilfredshet med det nye opplegget, og møtene om statsbudsjettet har fått en god og konstruktiv form.

Freddy André Øvstegård (SV) [13:23:10]: Likevel peker Pensjonistforbundet på at man gjerne tenker på et noe større innhold i det vedtaket enn det statsråden refererte til nå. Det er positivt at det gjennomføres faste drøftingsmøter med organisasjonene, men jeg tror ikke man er altfor ambisiøs i lesningen av regjeringspartienes egen merknad i denne saken hvis man peker på at det ligger noe mer her. Derfor vil jeg spørre statsråden om det er planer om å gjennomføre forhandlinger med organisasjonene på feltet, f.eks. om en pott med penger til eldrepolitiske tiltak, slik flere representanter fra bl.a. Arbei-

derpartiet tidligere har tatt til orde for i denne salen, og slik det også framstår ut ifra merknadene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet i innstillingen til dagens sak.

Statsråd Marte Mjøs Persen [13:24:08]: Jeg vil minne om at den avtalen regjeringen har med alle organisasjonene, er endret i tråd med det nye opplegget. Ny avtale ble undertegnet 20. juni 2022, så den er relativt fersk. Dette er det første året denne måten å diskutere statsbudsjettet med organisasjonene på er gjennomført i sin helhet. Organisasjonene har også, som sagt, uttrykt tilfredshet med det.

Når det gjelder forhandlingspott, eksisterer det ikke for dette formålet. Slik sett kan det også være prinsipielt betenkelig å åpne for at organisasjonene skal kunne forhandle om saker som kan ha store budsjettmessige konsekvenser, og som bør vurderes i en helhetlig sammenheng. Men de kravene som pensjonistorganisasjonene har, blir gjengitt i sin helhet og vurdert gjennom disse fire møtene. De blir også gjort rede for i budsjettproposisjonen.

Mímir Kristjánsson (R) [13:25:17]: Jeg har lyst å stille statsråden noen spørsmål om de uføre. De blir tilsynelatende litt glemt i debatten om dette trygdeoppgjøret, der det stort sett bare er diskusjon om hvor mye alderspensjonistene har fått. Den omleggingen som er gjort i reguleringen av alderspensjoner, har sikret alderspensjonistene i hvert fall noe i perioder med reallønnsnedgang, som også representanten Lundteigen var inne på. Men de uføre er ikke sikret i perioder med reallønnsnedgang. De har G-regulering, og når realinntektene i Norge går ned, går også uføretrygdene ned. Det er det som har skjedd nå.

Da er mitt spørsmål: Vurderte statsråden og resten av regjeringen noensinne å la trygdeytelsene bli justert eller regulert på samme måte som pensjonene i et ekstraordinært år, som det vi har nå, der ytelsene i realiteten har endt opp med å bli mindre verdte?

Statsråd Marte Mjøs Persen [13:26:20]: I dagens system reguleres grunnbeløpet og dermed flere ytelser for folk i yrkesaktiv alder med forventet lønnsvekst i inneværende år, korrigert for avvik de siste to årene. Det er rimelig at ytelser som erstatter bortfalt inntekt i yrkesaktiv alder, som f.eks. arbeidsavklaringspenger, uføretrygd og gjenlevendepensjon, følger lønnsveksten i samfunnet, dvs. gjennom endringer i grunnbeløpet. Det samme gjelder alderspensjon under opptjening. Det gir også over tid en bedre utvikling enn regulering med gjennomsnitt av lønns- og prisvekst. Så jeg mener det ville være prinsipielt uheldig og administrativt sett også komplisert dersom reglene for regulering skulle endres fra år til år, alt etter hva som lønner seg.

Mímir Kristjánsson (R) [13:27:07]: Jeg vil takke statsråden for svaret. Først vil jeg si at jeg er helt enig i at over tid vil G-regulering komme bedre ut enn snittet av lønns- og prisvekst. Pensjonistene vil tape litt over tid, og så vil de uføre og andre tape i perioder der det er realinntektsnedgang. Problemet er i bunnen: Disse ytelsene er så dårlige at de knapt er mulig å leve av i dag. Da er det ikke alltid mulig å vente på at noe skal skje over litt tid. Da er krisen og situasjonen her og nå, noe vi kan se på matkøene, f.eks., som vokser i norske byer. Da ville jeg ha tenkt at det var nødvendig med ekstraordinære tiltak for de uføre som er på de laveste satsene. Også her virker det som om regjeringen har valgt å prioritere alderspensjonistene. De fikk en permanent økning av sine minstepensjoner, mens de uføre som er på minstesats, måtte nøye seg med et engangstillegg i statsbudsjettet forrige gang.

Da er spørsmålet: Hva er grunnen til at de uføre har havnet i andre rekke på denne måten?

Statsråd Marte Mjøs Persen [13:28:12]: Jeg er enig med representanten Kristjánsson i at det er viktig at inntektssikringsordningene gir grunnlag for et verdig livsopphold. Prinsippet om at det alltid skal lønne seg å jobbe, samt å beholde flest mulig i arbeid lengst mulig, tilsier også at vi bør bestrebe oss på å ha for så vidt moderate minstenivåer i folketrygden, selv om det skal være nok til å kunne leve av. For å opprettholde legitimiteten til trygdesystemet må det også være en sammenheng mellom tidligere inntekt og hva man mottar som pensjonist og trygdet.

Når det er sagt, har vi også tatt hensyn til denne gruppen i de andre, vanlige budsjettprosessene. Hvis minstenivåene skal videre opp, bør det etter mitt syn vurderes i forbindelse med de årlige budsjettene, ikke i forbindelse med enkeltvedtak midt i budsjettåret.

Gisle Meininger Saudland (FrP) [13:29:15]: Nå har pensjonistene fått et ok oppgjør, men de henger likevel langt bak andre og er milevis unna EUs fattigdomsgrense. Statsråden sa i sitt innlegg noe om at pensjons- og trygdenivået er godt i Norge – uten at jeg tør å gjengi nøyaktig hva hun sa – men jeg tror likevel at de som lever under fattigdomsgrensen, ikke selv føler at det er et godt nivå på den ytelsen de lever av.

Med det som bakteppe, kan statsråden garantere offensive oppgjør videre framover for å ta igjen det gapet som fortsatt eksisterer, som Fremskrittspartiet mange ganger har invitert statsråden til å være med på?

Statsråd Marte Mjøs Persen [13:30:10]: Det jeg kan garantere, er at så lenge jeg er statsråd, skal vi gjennomføre trygdeoppgjøret på den måten Stortinget ved lov har vedtatt at vi skal gjøre det. Det er viktig for pensjo-

nenes forutsigbarhet at både de som er pensjonister i dag, og framtidens pensjonister skal vite hva det er. Det er generell enighet om at det er viktig at alle har et nivå på pensjonen som gir grunnlag for en god og verdig alderdom.

Prinsippet om at det alltid skal lønne seg å jobbe, samt å beholde flest mulig i arbeid, er også bærende hensyn bak pensjonsreformen. For å opprettholde pensjonssystemets legitimitet må det være en sammenheng mellom hva som betales inn i løpet av yrkeslivet, og hva man mottar som pensjonist. Ved å øke minste pensjonsnivå til EU60 vil egen arbeidsinnsats i mindre grad påvirke pensjonsnivået for de lavest lønnede i arbeidslivet. Inntektsmålet beregner ikke inn verdien av offentlige tjenester, og det er stor ulikhet mellom land når det gjelder det offentlig finansierte helse- og omsorgstilbudet.

Presidenten [13:31:15]: Replikkordskiftet er avsluttet.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Henrik Asheim (H) [13:31:32]: Det var representanten Kristjánsson som rett og slett gjorde at jeg ble nødt til å tegne meg igjen. For det første: Jeg er enig med representanten i at man skal være forsiktig med å overselge det som blir – i gåseøyne – et godt oppgjør, for hvordan man regulerer dette er regelstyrt. Det henger sammen med ikke bare lønnsveksten i samfunnet vårt, men også med prisveksten.

For det andre: Kristjánsson sa at det aldri passer for Høyre, f.eks. å øke ytelser. Jo da, det passet for Høyre og for det borgerlige flertallet i åtte år å øke minstepensjonen for enslige minstepensjonister med over 20 000 kr. Det passet for Høyre og for de borgerlige partiene å endre bostøtten, slik at antallet bostedsløse barn i Norge falt med 90 pst. Det passet for Høyre å foreslå økt barne-trygd i budsjettene våre. Det passet for Høyre å gå sammen med SV om å endre sosialhjelpen da strømprisene begynte å stige. Det passet ikke bare for Høyre, men for et bredt flertall på Stortinget å gi en 3 000-kroners kontantutbetaling til uføre på minsteytelser. Det passer for Høyre i budsjettene å foreslå å endre reglene slik at ingen familier skal betale mer enn 5 pst. av lønnen sin i barnehageutgifter, i tillegg til gratis kjernetid. Men dette gjøres gjennom budsjettene.

Mitt poeng er at ulike partier har ulike måter å kompensere og hjelpe dem som har dårlig råd i Norge, men dette er en regelstyrt regulering av de ytelsene, og det mener jeg vi ikke skal rokke ved.

Det er mange gode forslag fra mange ulike partier om hvordan man skal hjelpe. Det er ikke det samme som å si at det må gjøres i denne saken, for i denne saken

handler det om at reguleringen skal gjøres på den måten Stortinget har vedtatt.

Presidenten [13:33:17]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 10.

Sak nr. 11 [13:33:23]

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2023 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppjøret 2023 m.m.) (Innst. 487 S (2022–2023), jf. Prop. 121 S (2022–2023))

Presidenten [13:33:46]: Etter ønske frå næringskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil fem replikkar med svar etter hovudtalarane frå kvar partigruppe og inntil seks replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa. Dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Per Vidar Kjølmoen (A) [13:34:24] (ordfører for saken): «Nå er det alvor». Det er tittelen på totalberedskapskomisjonens utredning fra 5. juni. Kommisjonen sier:

«Med tiltakende sikkerhetspolitiske spenninger er det nødvendig å produsere så mye mat vi kan selv på egne ressurser. Hovedkonklusjonen til kommisjonen er at det er nødvendig å øke selvforsyningsgraden og snarest starte oppbygging av lagerhold.»

Det er i det perspektivet vi må se Arbeiderpartiets og Senterpartiets fundamentale omlegging av norsk landbrukspolitik. Det var derfor regjeringen hadde en svært ambisiøs Hurdalsplattform. Det var derfor regjeringen kompenserte 754 mill. kr i tilleggsforhandlingene i 2021. Det var derfor regjeringen vedtok en egen strømstøtte til norsk landbruk. Det er derfor fjorårets jordbruksavtale hadde en ramme på 10,9 mrd. kr, og det er derfor årets oppgjør, som vi skal vedta her i dag, har en ramme på 4,15 mrd. kr.

Det er store tall. Det er en av regjeringen Støres tyngste prioriteringer, for nå er det alvor. Den største angrepskrigen siden andre verdenskrig pågår nå i Europa. Ustabiliteten i resten av verden øker, og da må vi prioritere det som tross alt er viktigst – vi må prioritere matproduksjon for egen befolkning.

Vi i Arbeiderpartiet og Senterpartiet respekterer at Høyre og Fremskrittspartiet mener at omstillingen går for fort, og at bondens inntekter stiger for mye med Arbeiderpartiets og Senterpartiets landbrukspolitik,

men vi håper høyresiden respekterer selve forhandlingsinstituttet og subsidiært støtter en framforhandlet avtale. Kristelig Folkepartis prinsipielle og tydelige standpunkt bør være et eksempel til etterfølgelse.

Til slutt vil jeg takke komiteen for godt samarbeid i saken.

Presidenten [13:36:37]: Det vert replikkordskifte.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [13:36:54]: Vi foreslår å redusere prisnedskrivningen av korn til kraftfôr, som ble innført på bakgrunn av at prisene på råvarer til kraftfôr hadde vært høye i Europa over tid, men nå er de jo lave. Reduserte kraftfôrpriser går ut over grasproduksjonen, så da gir regjeringen tilskudd til grasproduksjon. Lavere grasproduksjon fører til at kulturlandskapet gror igjen, og man gir tilskudd til å pleie kulturlandskapet. Ser regjeringen for seg flere tilskuddsordninger som følgefeil av den første feilen som ble gjort?

Per Vidar Kjølmoen (A) [13:37:42]: Arbeiderpartiet og Senterpartiets jordbrukspolitik handler i stort om å ta i bruk mer areal i Norge. Vi mener det står i sterk kontrast til spesielt Fremskrittspartiets politikk, som vil bidra til at vi bruker mindre areal til norsk landbruk. Så premisset om at Fremskrittspartiet nå skal jobbe for økt selvforsyning, det er Arbeiderpartiet og Senterpartiet uenig i. Vi mener at det er helt andre tiltak enn Fremskrittspartiets politikk som er nødvendige, og utviklingen vi så i norsk landbruk da Fremskrittspartiet bl.a. hadde landbruksstatsråden, viste det med all mulig tydelighet.

Men det er også sånn at en god del av de pengene vi bruker, handler om å holde matprisene nede, og prisnedskrivning av karbohydrater er en del av det bildet som gjør at matprisene i Norge har steget mindre enn i mange andre land.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [13:38:39]: Ja, prisene har steget mindre enn i nabolandene. Det henger kanskje sammen med at vi hadde et høyere utgangspunkt enn våre naboland. Når det gjelder selvforsyningsgraden, var det absolutt fokus på den også når vi satt i regjering, og vi hadde en god beredskap med Fremskrittspartiet i Landbruksdepartementet.

Jeg registrerer at representanten Kjølmoen ikke ønsker å svare på spørsmålet, men jeg skal ta det litt videre. Nå er det alvor, som Kjølmoen nevnte i sitt innlegg. Det er krig i Europa, det er krig i Norges kornkammer. Er det da hensiktsmessig å gi tilskudd til grasproduksjon i arealsone 1 og 2, som hadde egnet seg bedre til kornproduksjon?

Per Vidar Kjølmoen (A) [13:39:35]: Generelt tror jeg at Arbeiderpartiet og Senterpartiet står for en kana-

liseringspolitikk som er tydeligere enn Fremskrittspartiets politikk, og det bildet så vi tydelig da det var Fremskrittspartiet som styrte i Landbruksdepartementet. Så det er veldig rart at Fremskrittspartiet kommer på akkurat dette området, hvor Arbeiderpartiet og Senterpartiet har så mye mer å vise til, etter min mening, enn akkurat Fremskrittspartiet. Jeg opplever at Fremskrittspartiets landbrukspolitikk i stor grad handler om å frikoble landbruksproduksjonen fra ressursgrunnlaget. Da blir det mindre areal som tas i bruk, og kanaliseringspolitikken, altså at man produserer korn der det er best egnet for korn, taper. Jeg mener at de omleggingene som gjøres nå, nettopp handler om å gjøre en langt bedre jobb enn da Fremskrittspartiet hadde makten i departementet.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [13:40:34]: Jeg registrerer at jeg ikke får noen tydelige svar fra representanten Kjølmoe. Vi er enige om at vi skal produsere korn der det er mest hensiktsmessig å produsere korn. Hvorfor ønsker da regjeringen å opprettholde tilskuddene til grasproduksjon i arealsone 1 og 2, som er best egnet til kornproduksjon? Hvorfor skal man da produsere gras der?

Per Vidar Kjølmoe (A) [13:41:04]: At Arbeiderpartiet og Senterpartiet ønsker mer subsidier til norsk landbruksproduksjon enn Fremskrittspartiet, er helt naturlig, og det er det også på dette området. Jeg kan bare gjenta mitt forrige svar: Jeg synes det er rart at Fremskrittspartiet kritiserer regjeringen for akkurat dette, ettersom regjeringen nå står for en helt annen og bedre kanaliseringpolitikk enn det Fremskrittspartiet selv gjorde da de satt i regjering.

Alfred Jens Bjørlo (V) [13:41:45]: Eg vil òg takke representanten Kjølmoe som saksordførar for godt arbeid i komiteen og for godt samarbeid.

Representanten var i sitt innlegg inne på at nokon meiner omstillinga til denne regjeringa går for fort. Det trur eg nok kanskje er ein påstand som kan diskuteras, både sett frå underteikna og frå mange andre i landbruket si side.

Ein samla komité seier i innleiinga til denne innstillinga at Stortinget ber regjeringa, i dialog med faglaga, leggje fram ein strategi for auka sjølvforsyning i Noreg. Så kjem det ein mindretalsmerknad frå Høgre, Venstre og MDG, som påpeikar det etter mi meining heilt openberre, at det vi har låg sjølvforsyning av i dag, er på grønt, frukt og korn, på grøntsektoren, og at har vi ein strategi for sjølvforsyning, er det grøntdelen av landbruket som no må styrkjast særskilt. Denne merknaden står ikkje regjeringsspartia inne i.

Spørsmålet mitt er: Er representanten Kjølmoe einig eller ueinig i at dette heng uløyseleg saman, at auka

sjølvforsyning betyr auka trykk på det grøne i landbruket?

Per Vidar Kjølmoe (A) [13:42:51]: Nesten halvparten av matprisøkningen i jordbruksavtalen er på frukt og grønt. Arbeiderpartiet og Senterpartiet har prioritert det i årets jordbruksoppgjør, og vi oppfatter at næringen selv er fornøyd med den satsingen som ligger i den framforhandlede avtalen. Så ja, vi ønsker å styrke frukt- og grøntproduksjonen i Norge. Vi er glad for at Venstre deler det synet, men jeg har nesten lyst til å spørre Venstre litt tilbake: Hvem tror Venstre vil sette mest fart på frukt- og grøntutviklingen i Norge? Er det Arbeiderpartiet og Senterpartiet og en sentrum-venstre-regjering, eller vil det være Venstres gode venner i Høyre og Fremskrittspartiet?

Alfred Jens Bjørlo (V) [13:43:42]: Like lite som eg håpar at representanten Kjølmoe har tenkt å uttale seg på vegner av SV, har eg tenkt å uttale meg på vegner av Høgre og Framstegspartiet. Eg har tenkt å uttale meg på vegner av Venstre. Svaret på spørsmålet er at det er Venstre som må gjere det, og av to grunnar: Det er for det første at vi ønskjer å peike ut den langsiktige retninga og seier rett ut at ho går i retning meir grønt. Det er der vegen går, ikkje ved å unngå å leggje den store, nye overordna strategien for norsk landbruk, slik som det no blir lagt opp til frå regjeringsspartia, og berre ta dette år for år utan å leggje ein langsiktig strategi.

Det andre at vi er veldig tydelege på at framover må klimapolitikk, kosthaldspolitik og landbrukspolitikk sjåast meir i samanheng, og då peiker alt i retning av det grøne.

Eg vil utfordre representanten Kjølmoe tilbake, sidan det no eingong er eg som spør og Kjølmoe som svarar: Er Kjølmoe einig i at vi i framtida er nøydde til å kople klimapolitikk, kosthaldspolitik og landbrukspolitikk tettare saman enn i dag, og at det kan vere eit kraftfullt verkemiddel også for å styrkje grøntsektoren, som eg oppfattar at vi no heldigvis er heilt einige om?

Per Vidar Kjølmoe (A) [13:44:44]: Undertegnede er helt enig med representanten fra Venstre i at den koblingen må gjøres, og vi mener at det er nettopp det regjeringen gjør, Arbeiderpartiet og Senterpartiet, at vi gjør disse koblingene tettere.

Mitt poeng er at jeg tror Venstre har mye større muligheter for å få til sånne koblinger sammen med Arbeiderpartiet og Senterpartiet enn med Høyre og Fremskrittspartiet. Det er mitt poeng. Jeg vil ikke utfordre representanten Bjørlo på å forsvare Høyre og Fremskrittspartiets landbrukspolitikk, men jeg vil bare påpeke at de momentene som bringes fram i debatten her, er områder der vi mener at Arbeiderpartiet og Senterpartiet

står mye nærmere Venstre enn samarbeidspartiene til høyre.

Presidenten [13:45:31]: Replikordskiftet er med det omme.

Lene Westgaard-Halle (H) [13:45:44]: Først vil jeg egentlig si meg enig med – og rose – representanten Bjørlo og Venstre for alltid å løfte klimapolitikk og alltid være kanskje et av de partiene som er tydeligst på grønn politikk. En regjering med Venstre er helt klart mye grønnere enn en regjering med Arbeiderpartiet. Det ser vi jo nå alle sammen.

Ifølge FNs klimapanel forventes verdens matproduksjon faktisk å bli redusert med hele 1 pst. hvert eneste år i tiårene framover på grunn av nettopp menneskeskapte klimaendringer. Til sammenligning trenger vi 14 pst. mer matproduksjon per tiår for å holde tritt med økende etterspørsel.

Norsk landbruk er viktig, ikke bare for å skape aktivitet, bosetting og arbeidsplasser i hele landet, men jordbruket er veldig viktig for matsikkerheten vår. Et aktivt og bærekraftig landbruk er også helt avgjørende i klimakampen. Et bærekraftig jordbruk er et av de fire hovedmålene i norsk jordbrukspolitikk. Det ser det ut som regjeringen har glemt. Skal vi sikre grønn konkurransekraft i Norge, stiller det krav til både økt lønnsomhet og redusert miljøpåvirkning. Dette gjelder selvfølgelig også i jordbrukssektoren.

En stor utfordring framover er nettopp å legge til rette for at matproduksjonen kan øke, samtidig som vi tar vare på miljøet og kutter utslipp. Her mangler det både fokus og tiltak fra regjeringen. Dagens politikk fører faktisk til økt miljøbelastning. Jeg er veldig glad for at Norge har ambisiøse klima- og miljømål, men disse ambisjonene gjenspeiles ikke i jordbrukspolitikken, som f.eks. ikke pålegger karbonskatt for utslipp eller utsetter landbruket for annen klimapolitikk, til tross for at jordbruket, akkurat som alle andre sektorer med CO₂-avgift, er opphavet til en stor del av de nasjonale utslippene.

Det er mye vi kan gjøre for å kutte mer, men regjeringen sier altså nei. Vi kan endre sammensetningen av matforbruket. Der sier regjeringen nei. Vi kan øke karbonlagring i jord, vi kan redusere utslippene innenfor samme produksjonsvolum, vi kan stanse nydyrking av myr. Takk skal dere ha, SV, for å ha opphevet opphevingen av oppheving av opphevingen, slik at vi er tilbake der Solberg-regjeringen var når det gjelder nydyrking av myr. Vi kan øke bruken av fangvekster, vi kan binde karbon i biokull, vi kan satse mer på biogass, gjødseltiltak, bedring av før, dyrehelse, fruktbarhet, avl, drenering og økt beiteandel. Alle disse tiltakene gir reduserte utslipp per enhet, og vi kan samtidig forbedre produksjonen. Mulighetene er mange, men den eneste i regjeringen

som faktisk skjønner dette, han får ikke med seg resten av gjengen.

Norsk jordbruk lever ikke i en boble. Klimaendringene påvirker matproduksjonen vår. Vi står akkurat nå overfor en ny hetebølge. Mens vi står her, er vi på vei inn i en ny 2018-sommer. Skjer det, vil det være en katastrofe for norsk landbruk. Disse somrene kommer til å komme hyppigere, de kommer til å bli mer intense, og klimaforskerne har fortalt oss dette år etter år etter år. Det hjelper ikke å unnta landbruket for klimapolitikk. Det hjelper ikke å ikke se opp. Alle sektorer er nødt til å bidra.

Presidenten [13:48:47]: Det vert replikkordskifte.

Per Vidar Kjølmoen (A) [13:49:01]: Takk for et engasjert innlegg om klimaendringer og behovet for en sterkere landbrukspolitikk i Norge for å møte det og mindre matproduksjon i verden. Samtidig er det sånn at Høyre vil bruke mindre penger på norsk landbruk enn både regjeringen og Norges Bondelag. Mener Høyre at den norske bonden vil tjene for godt med opplegget til Arbeiderpartiet og Senterpartiet?

Lene Westgaard-Halle (H) [13:50:05]: Vi ønsker å prioritere annerledes enn denne regjeringen. Vi ønsker å prioritere klima sterkere, vi ønsker å prioritere plantebasert produksjon sterkere, og vi ønsker å prioritere teknologi. Med vårt opplegg kommer bonden, ifølge Landbruksdepartementet, til å ha et inntektsvekstpotensial på 16 pst., mens det med regjeringen er på 23 pst.

Per Vidar Kjølmoen (A) [13:50:12]: Da antar jeg at svaret fra Høyre er ja, at med regjeringens opplegg vil den norske bonden tjene for godt, selv om Grytten-utvalget dokumenterte at medianinntekten er 212 000 kr i norsk landbruk.

Lene Westgaard-Halle (H) [13:50:26]: Det var jo ikke et spørsmål, men jeg kan svare likevel. Som jeg sa i stad, er forskjellen på 16 pst. og på 23 pst. Vi ønsker å prioritere annerledes. Jeg tror ikke det er noen i denne salen som mener at bønder tjener for godt, men i en situasjon hvor befolkningen for øvrig får en inntektsvekst på 5,2 pst., mener vi at 16 pst. til landbruket, altså en tredobling, er bra. Vi ønsker å tette inntektsgapet, selv om tallgrunnlaget for dette inntektsgapet ikke akkurat er noe vi er enige om alle sammen. Jeg opplever egentlig at både regjeringen og for så vidt alle andre partier i denne salen er opptatt av at landbruket skal tjene godt nok, og så er vi kanskje uenige om hvordan oppgjøret skal være i år.

Presidenten [13:51:05]: Da går spørsmålet til representanten Westgaard-Halle om hun ønsker å ta opp de forslagene Høyre er med på.

Lene Westgaard-Halle (H) [13:51:10]: Ja.

Presidenten [13:51:11]: Representanten Westgaard-Halle har tatt opp de forslagene Høyre er med på.

Per Olav Tyldum (Sp) [13:51:26]: Inngangen til debatten i dag har dreid seg mye om at Høyre har gjort det klart at de vil stemme imot en forhandlet og inngått avtale. Samtidig er det litt uklart om partiet støtter opp under forhandlingsinstituttet som sådant. Vil representanten si at hun representerer et såkalt næringsvennlig, ansvarlig parti – landbruk er også næring – ved først å fremme sine primære standpunkt, men så å stemme imot avtalen?

Lene Westgaard-Halle (H) [13:52:03]: Høyre har vel egentlig akkurat samme tilnærming til forhandlingsinstituttet som Senterpartiet, tenker jeg, siden Senterpartiet i 2015 produserte hele to forslag som brøt med forhandlingsinstituttet – både at hele forhandlingsresultatet skulle sendes i retur, og at det skulle forhandles på nytt med en hel haug med tiltak som Senterpartiet ønsket å legge inn, i tillegg til at man endret summen. Så Høyre gjør egentlig akkurat det samme som Senterpartiet gjorde i 2015.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [13:52:41]: Høyre har vært veldig tydelig på at man må gjøre noe med dagligvareprisene og redusere høye dagligvarepriser, og har faktisk stått skulder ved skulder med Fremskrittspartiet i kampen mot høye dagligvarepriser. Er det et taktskifte vi ser fra Høyre nå, ved at de ønsker å øke målprisene, som faktisk fører til økte priser for forbrukerne i butikken?

Lene Westgaard-Halle (H) [13:53:09]: Jeg har først lyst til å berømme Fremskrittspartiet for å være tydelig på dette med matvarepriser. Fremskrittspartiet har vært klare på det både i fjor og i år, og de har gjort en veldig god jobb på dagligvarefeltet. Det synes jeg er positivt. Når det gjelder jordbruksoppjøret i år, ønsket Høyre å kutte i overføringene fra statsbudsjettet, sånn at bøndene i år, hvor prisveksten er noe mildere enn det vi så i fjor, kan hente økte inntekter i markedet.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:53:51]: For ei og ei halv veke sidan kom totalberedskapskommisjonen med sin rapport, «Nå er det alvor». Dette er på mange måtar ting vi har vore kjent med tidlegare, men sjeldan sett i eit så samla system. Vi står rett og slett overfor ein veldig alvorleg situasjon når det gjeld sjølvforsyning og matsikkerheit i Noreg, for Noreg er eit av dei svakaste landa i Europa når det gjeld sjølvforsyning. Vi kan ikkje lenger stole på at vi kan kjøpe dette frå utlandet, og det endrar eigentleg heile denne diskusjonen, den klassiske

diskusjonen i Noreg, om korleis vi skal beskytte norsk matproduksjon.

Med avtalen som SV inngjekk med regjeringa, får vi no på plass ein overgang frå kronetoll til prosenttoll, nettopp for å gjenreise eit importvern, sånn at vi skal få til sjølvforsyning. Ser Høgre at debatten no endrar karakter, og vil dei kunne tenkje seg å sjå på kva for tollpolitikk dei ønskjer å leggje seg på?

Lene Westgaard-Halle (H) [13:54:56]: Takk for et godt og viktig spørsmål. Jeg opplever nok at SV angriper denne utfordringen i feil ende, for vi er enige om selve utfordringen, det at vi trenger å øke selvforsyningsgraden. Som en morsom digresjon: Generelt sett går selvforsyningsgraden ned når Senterpartiet sitter i regjering, og opp når Høyre sitter i regjering – ikke mye, riktignok, men den endrer seg.

Jeg har mye mer tro på den retningen som Høyre, MDG og Venstre – og til dels også Fremskrittspartiet – legger opp til i disse forhandlingene, nemlig at vi styrker planteproduksjonen. Når bare 16 pst. av jordbruksoppjøret går til planteproduksjon i dag – og vi vet at å øke planteproduksjon er det som skal til for å få økt selvforsyning – er det der vi må satse. Så vi har nok en ulik tilnærming, men en felles forståelse av hva som er utfordringen.

Presidenten [13:55:49]: Replikskordskiftet er omme.

Per Olav Tyldum (Sp) [13:56:14]: Regjeringen utgått av Arbeiderpartiet og Senterpartiet har også i år prioritert budsjettøkninger framfor økte priser. Det er viktig for konkurransekraften til norsk matproduksjon og for å dempe presset på forbrukerprisene på mat.

Avtalen kompenserer for svikt i forutsetningene fra fjorårets avtale med 888 mill. kr. I tillegg økes inntektsmulighetene per årsverk med 60 000 kr. Over to år er det da en økning i inngått avtale i jordbruksforhandlingene på 100 000 kr i inntekt per årsverk sammenlignet med andre grupper i samfunnet.

For Senterpartiet er det viktig at vi styrker alle produksjonene, og at vi legger til rette for økt produksjon basert på våre naturgitte ressurser. Trygg norsk mat er det viktigste vi har i en beredskapssammenheng. At vi da legger til rette for å øke norskandelen der det er mulig, er helt avgjørende. I den sammenhengen er det viktig å vise til at avtalen har en politisk innretning, bl.a. gjennom tiltak som økt bruk av beiteressurser og en styrking av produksjonen av poteter, grønnsaker, frukt og bær. Melkeproduksjon er en bærebjelke i norsk matproduksjon, og jeg er glad for at avtalen gir melkeproducentene en betydelig økning i distriktstilskudd for melk, husdyrtilskudd og økt målpris.

Avtalepartene er enige om å videreføre og forsterke satsingen på landbruket i Nord-Norge, løfte velferds-

ordningene og fokusere spesielt på mange og gode klimatilbud.

Jeg registrerer en utålmodighet i næringen, og det er en utålmodighet jeg deler. Tallgrunnlag og opptrappingsplan som skal landes, vil gi et lengre perspektiv for næringen, som må kunne stå seg over tid. Derfor vil et størst mulig flertall i Stortinget rundt opptrappingsplan og nytt tallgrunnlag være avgjørende – mest for næringens del, men kanskje aller mest for den norske forbruker.

Senterpartiet og Arbeiderpartiet stiller opp for jordbruket – om det er gjennom tilleggsforhandlinger, investeringstilskudd, strømstøtte, rovdyrutfordringer eller jordbruksoppgjør.

Årets jordbruksavtale mellom stat og næring er signert. Den er et godt steg i riktig retning. Vi har fortsatt en vei å gå, men er klar på fortsettelsen, om vi skal sikre norsk matsikkerhet og beredskap over hele landet. Senterpartiet står opp for hovedavtalen med landbruket og en framforhandlet avtale.

Jordbruksavtalen for 2023 viser en tydelig prioritering av vår nasjonale matberedskap, hvor alle produksjoner løftes, særlig melkeproduksjonen. Det er viktig for Senterpartiet å sikre økt selvforsyning og matproduksjon over hele landet, og det er ikke gjort i ett oppgjør alene. Det vil ta tid. Årets avtale er et steg i riktig retning.

Presidenten [13:59:13]: Det vert replikkordskifte.

Olve Grotle (H) [13:59:27]: Tine har ein svært dominerande posisjon når det gjeld ost og mjølk. Marknadsandelen deira når det gjeld mjølk, er over 74 pst. For å hindre monopol og styrkje konkurransen har ein heilt sidan 2006 hatt fleire konkurransefremjande ordningar i meierisektoren. Ei av desse er det såkalla distribusjonstilskotet. Det er ei ordning som skal kompensere for at konkurrentane til Tine har vesentleg høgare kostnader i delar av distribusjonsverksemda.

Regjeringa vil no fjerne denne ordninga, noko som m.a. har fått styreleiar Kristine Aasheim i Q-Meieriene til å slå alarm. Den 4. april i år sa ho til Nettavisen at det er ekstremt dramatisk, og at det kan bety kroken på døra for meieria. Kvifor vil ikkje regjeringa at det skal vere reell konkurranse i meierisektoren, og ser ikkje regjeringa at dette på sikt vil gje dårlegare utval og høgare prisar til forbrukarane?

Per Olav Tyldum (Sp) [14:00:27]: Jeg må få lov til å takke for spørsmålet. Nå snakker vi om en prisutjevningsordning for melk, som egentlig er en god og stabil løsning for norske melkeprodusenter. Jeg må minne om at den ordningen er det egentlig næringen selv som

bærer. Det handler om å ta med svingninger i sesongene med tanke på melk eller andre produkter som kommer av melk.

Det er også en del av PU-ordningen å snakke om konkurransepolitiske virkemidler. Jeg mener at ut ifra situasjonen som nå har oppstått, og det som også departementet har påpekt – eller direktoratet eller hvem det nå er – er det i hvert fall slått fast at distribusjonsordningen ikke lenger er relevant med tanke på situasjonen. Det er konkurranse i markedet. Det vil vi ha, men jeg minner også om at Q-Meieriene, som representanten nevner, kanskje er en av de største produsentene vi har i landet, som også skulle ha en mulighet til å kunne eksistere i markedet.

Olve Grotle (H) [14:01:26]: Representanten Tyldum ser ut til å meine at distribusjonstilskotet ikkje ville ha noko å seie for konkurransen. Det er uriktig. Både Landbruksdirektoratet og Konkurransetilsynet har vore tydelege på at ein bør halde fram med ordninga. På nettsidene sine uttaler Konkurransetilsynet den 27. januar m.a.:

«Konkurransetilsynet mener at det er lite sannsynlig at Q-meieriene og Rørosmeieriet vil ha mulighet til å endre meieristrukturen vesentlig, og dermed vil de også fremover ha høye ekstrakostnader knyttet til frakt av melk fra meieri til dagligvarekjedenes grossistlagre.

– Konkurransetilsynet mener det er grunnlag for å gi Tines konkurrenter innenfor distribusjon av flytende meieriprodukter et distribusjonstilskudd (...).»

Kva er det regjeringa ser som Landbruksdirektoratet og Konkurransetilsynet ikkje ser?

Per Olav Tyldum (Sp) [14:02:19]: Nå retter representanten spørsmålet til regjeringen. Jeg er ikke i regjering, men jeg støtter meg på det regjeringen har sagt i denne saken. Distribusjonstilskuddet har til hensikt å gi støtte og gjennom det skape konkurranse. Når det så ikke lenger er til stede, ut ifra det som er sagt fra departementet, tenker jeg at en må se på løsningen.

Jeg har lyst til å korrigere en ting, for i jordbruksavtalen, slik den foreligger nå, er det en støtte til Rørosmeieriet for den økologiske melken. Det ligger en støtte til distribusjon av økologisk melk fra Røros i avtalen.

Jeg vil bare framheve at jeg vil tro at man har en rasjonell og god løsning knyttet til distribusjon fra ku i dag, og at en ser at effekten av det som var lagt til grunn den gangen, ikke lenger er til stede.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [14:03:24]: Vi henviser i innstillingen til medieoppslag som refererer til forskning som sier at bønder i land som Tyskland, Frankrike,

USA, Australia og Storbritannia har en dobbelt så høy fare for å ta sitt eget liv som befolkningen for øvrig og er overrepresentert når det gjøres undersøkelser om depresjon og angst. Det vises til mange dyretragedier som har som årsak at bonden sliter psykisk. Vi mener det er viktig å sørge for at bønder har et lavterskeltilbud for å oppsøke hjelp, og vi fremmer også et forslag om det.

Hvorfor bryr Senterpartiet seg så lite om å ivareta bønder som sliter psykisk, og om å sørge for at de har et lavterskeltilbud betjent av folk som forstår næringen, framfor å henvise dem til de ordinære hjelpetilbudene?

Per Olav Tyldum (Sp) [14:04:28]: Jeg må få gi representanten honnør for å reise et viktig problem. Jeg blir berørt av det, for det er mange historiefortellinger rundt forbi som handler om psykisk helse i norsk landbruk. Nettopp derfor er det viktig med inntektsmuligheter for norsk landbruk, at bonden får levere og får fortjent godtgjøring for det han gjør, slik at han gjennom det klarer å sikre sin produksjon og ikke går inn i depresjon. Jeg tror det er et viktig steg å sørge for inntektsmuligheter, for gjennom det å sikre velferd generelt – dyrevelferd også. Jeg synes problemstillingen er viktig. Den er reell, og jeg tror den er veldig tverrpolitisk. Vi er ikke imot. Jeg oppfatter at representanten sier Senterpartiet er imot at vi skal gjøre tiltak – nei, snarere tvert imot. Vi er for, og jeg tror vi skal få et godt og bredt fellesskap om det.

Geir Jørgensen (R) [14:05:37]: Når man hører på regjeringspartiene og Senterpartiets reklame for årets jordbruksavtale, kunne man umiddelbart tro at man har ryddet opp i noe, man har fikset noe, og man er på vei et sted. Dette har vi i Rødt et helt annet syn på. Vi er heldigvis ikke alene om det. Når kornbøndenes interesseorganisasjon, KiO, blir spurt hva situasjonen er for kornproduksjonen og spesielt i de marginale områdene, sier de i sitt svar til næringskomiteen at de er redd for at årets framforhandlede avtale vil svekke selvforsyningsgraden framfor å styrke den.

Hva er Senterpartiet og Tyldums syn på det svaret vi har fått fra kornbøndene, som er noen av dem det er viktigst å støtte når vi snakker om selvforsyning, økt sådan, framover?

Per Olav Tyldum (Sp) [14:06:37]: Det prisnedskrivningstilskuddet som er gitt fra 2022, men som nå er dempet litt, vil være et viktig signal å gi til kornproducentene. Jeg tror det er en viktig bit i det. Samtidig vil jeg ha sagt at Senterpartiet er opptatt av å se på norsk produksjon av karbohydrater og proteiner for nettopp å få en større selvforsyning av korn, som er det eksemplet representanten nevner. Jeg har lyst til å gi oppmerksomhet til den dagsaktuelle situasjonen for kornbønde-

ne akkurat i dag og på Østlandet spesielt. Vi går inn i en tørke. Jeg er glad for at vi da har statsråd Sandra Borch i kontorene for å følge tørkesituasjonen nøye, som det heter. Det er viktig for norsk produksjon, og det er viktig for norsk landbruk. Ikke minst er det viktig for norske forbrukere at vi har kornproduksjon i landet vårt.

Alfred Jens Bjørlo (V) [14:07:47]: Eg vil stille om lag same spørsmål til representanten Tyldum som eg gjorde til Kjølmoen. Kjølmoen gav for så vidt eit godt svar på spørsmålet, berre for å seie det. Det er ein samla komité som gjev ein klar marsjordre om ein strategi for auka norsk sjølvforsyning fram mot 2024 og i åra framover. Komiteens medlemmer frå Venstre, Høgre og MDG seier i innstillinga at vi har til føresetnad at den varsla strategien for auka sjølvforsyning legg opp til ei vridning i landbrukspolitikken og innretning av framtidige jordbruksoppgjør og andre landbrukspolitiske verkemiddel i retning meir produksjon av frukt, grønt og korn, noko som også vil bidra til å oppfylle nasjonale kosthaldsråd og kutte klimagassutslepp frå landbruket.

Er representanten Tyldum einig i at når ein gjev ein marsjordre om å auke sjølvforsyninga i Noreg, er det ein marsjordre om å vri om og fokusere på meir frukt, grønt og korn?

Per Olav Tyldum (Sp) [14:08:45]: Representanten bruker uttrykket marsjordre, og det er jo militært. Jeg vil si at det kartet som ligger til grunn for hvordan det militære uttrykket brukes, er lagt, og det ligger i Hurdalsplattformen. Det er det ikke noen som helst tvil om. Representantens parti, Venstre, har vært del av en tidligere regjering som har hatt en helt annen kurs. Den kursen har vi lagt om, og det startet vi med allerede i oktober 2021, med tilleggsforhandlingene. Vi hadde et oppgjør i fjor – 1.0, som jeg kaller det – vi har hatt strømstøtte, vi har hatt årets oppgjør. Alt dette henger sammen med at vi skal kunne klare å løfte inntektsmulighetene for den norske bonden, for gjennom det å sikre norsk produksjon av mat – trygghet, sikkerhet og beredskap for hele landet. Det er det viktigste av alt. Den ordregivingen som representanten viser til, er allerede lagt, og den ligger i Hurdalsplattformen.

Presidenten [14:09:37]: Med det er replikkordskiftet ferdig.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [14:09:57]: Mandag denne uken gratulerte jeg reindriftsnæringen med et rekordstort reindriftsoppgjør da vi debatterte reindriftsavtalen her i denne sal. I dag vil jeg gratulere bøndene, men det er med tungt hjerte.

Med årets jordbruksoppgjør kryper vi opp mot 30 mrd. kr i overføring fra staten til jordbruket. Det er en

løsning som bøndene selv ikke burde vært fornøyd med. Bønder er private næringsdrivende som eier og driver sin egen bedrift. Det kan ikke være tilfredsstillende å vite at driften avhenger av statlige overføringer som er godkjent av et magert stortingsflertall, mens mulighetene til å ta egne valg for å få en bedre bedrift er gjerdet inn av alle slags reguleringer.

Samtidig øker utgiftene i takt med høyere gjødselpris, drivstoffpris, pris på landbruksmaskiner og ikke minst rentenivået. Vi har en situasjon der bondens inntekter er politisk styrt, mens utgiftene er markedsstyrt. Vi har et jordbrukssystem som skriker etter fornyelse. Den nåværende regjering er dessverre mest interessert i å sementere det nåværende systemet.

Fremskrittspartiet vil ikke stemme for jordbruksoppjøret. Det er en avtale som fører oss dypere inn i uføre og ikke ut derfra. Derfor går vi inn for at forhandlingsinstituttet bør legges om, at næringen må avreguleres, og at bøndenes inntekter i større grad må tas ut i markedet. Vi må tenke nytt rundt hva slags landbruk vi skal ha i framtiden. Fremskrittspartiet vil ha mer mat og mindre stat.

Vi fremmer derfor forslag om å redusere overføringene fra staten, og vi foreslår en reduksjon på 1,2 mrd. kr i jordbruksoppjøret. Vi mener det ikke er riktig nå å øke målprisene, av hensyn til forbrukerne, og er nok litt overrasket over at Høyre støtter et grep som vil gi høyere matpriser til forbrukerne. Vi ønsker også å styrke beiting og grasproduksjon for å ta bedre vare på kulturlandskapet, øke produksjonen av korn innenlands, øke produksjonen av frukt og grønt og sørge for at arealtilskuddene bidrar til at henholdsvis korn og gras dyrkes i områdene som er best egnet til det.

Ved en inkurie har vi kommet til å be regjeringen fjerne subsidier på import av matkorn, i forslag nr. 5. Vi henviser her til ordningen med prisnedskrivning av importert karbohydratråvare. Vi opprettholder forslag nr. 5, men ordet «matkorn» skal erstattes med «korn».

Så vil jeg ta opp Fremskrittspartiets forslag. Vi kan også signalisere at vi vil subsidiært støtte forslag nr. 17, fra Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne, dersom vårt forslag nr. 25 ikke får flertall.

Presidenten [14:12:57]: Representanten Bengt Rune Strifeldt har teke opp dei forslaga han viste til.

Det vert replikkordskifte.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [14:13:11]: Butikk er også politikk, sa vår generalsekretær i NATO, Jens Stoltenberg, på starten av året. Hovedpoenget var helt enkelt og klart: Det går ikke lenger an å leve i en tro på at man skal kunne ha sikkerhet og nasjonal trygghet hvis man sverger til en uregulert frihandel i verden. Det var en erkjennelse fra Jens selv, som han forklarte veldig

godt at han har sett stadig klarere i det siste. Det er selvfølgelig med bakgrunn i den krigen som nå pågår i Europa.

Det er derfor egentlig et paradoks at vi har Fremskrittspartiet i salen her som later som man er for norsk matproduksjon, for det er nettopp den ideologien partiets hjemmeside står det direkte at man vil fjerne tollvernet.

Hvorfor er Fremskrittspartiet imot norsk jordbruk og dermed beredskapen?

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [14:14:18]: Først vil jeg takke for et veldig godt og betimelig spørsmål, men premisset er helt feil. Fremskrittspartiet er ikke imot norsk landbruk. Vi er veldig for norsk landbruk og produksjon av sunn og god norsk mat – uten statlig styring, som representanten kanskje foretrekker, ved at man styrer inntektsgrunnlaget til bøndene, mens markedet styrer utgiftene. Det er kanskje det som fører til at man har en overrepresentasjon av bønder som blir syke, i forhold til andre næringsgrupper. Vi har nå en regjering som fører en politikk som faktisk gjør situasjonen verre – man får høye strømpriser, høye drivstoffpriser og høye matvarepriser. Det eneste som har gått ned under dagens regjering, er vel aksjeverdier og kronekurs.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [14:15:17]: Det var Fremskrittspartiet i regjering som ville ha den private utenlandskabelen NorthConnect, som Arbeiderpartier-Senterparti-regjeringen faktisk har stoppet, så strømprisene ville åpenbart vært mye høyere hvis Høyre og Fremskrittspartiet fortsatt hadde vært i regjering. Det er hevet over enhver tvil.

Tilbake til saken: Det handler om nettopp matforsyningen, sikkerheten og beredskapen til innbyggerne våre i dette landet. Det var en statsminister som het Gunnar Knudsen – som var fra det som i dag er et liberalistisk parti, Venstre – som i februar i 1914 sa: For tiden er den verdenspolitiske himmelen skyfri i en grad som ikke har vært tilfellet på mange år. Et halvt år etter brøt første verdenskrig ut.

Vi husker lignende uttalelser fra høyrepartiene i forrige stortingsperiode, hvor de sa at nei, Arbeiderpartiet og Senterpartiet må slutte å snakke om verdenskriger på kontinentet vårt. Det var da, det er ikke nå.

Vil Fremskrittspartiet innrømme at man har tatt feil, og at man må se tollvernet i lys av den feilen som Fremskrittspartiet har begått?

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [14:16:19]: Det er igjen et spørsmål som baserer seg litt på feil premisser – Fremskrittspartiet har ikke tatt feil. At det ble en invasjonskrig på kontinentet, var det vel ingen partier som forut-

så. Selvfølgelig skal vi sørge for at vi har beredskap, sikkerhet og trygghet for norske innbyggere – at de får sunn og god mat dersom grensen må stenges. Fremskrittspartiet fører en politikk som ivaretar det på en god måte.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [14:16:50]: Det er det som hele tiden har vært poenget vårt, at hvis man skal ha en forsikring, f.eks. på bilen eller brannforsikring på huset, vet man ikke akkurat når huset kommer til å brenne, eller hvilket kryss man kommer til å krasje i. Vi har sagt ganske klart ifra – ja, og du kan sette to streker under det svaret – at vi i nær framtid vil være avhengig av en bedre matberedskap i Norge. Det var det debatten i Stortinget gikk på i hele forrige stortingsperiode. Det er det som ligger til grunn for Hurdalsplattformen, og det er akkurat den samme tenkningen som nå er bekreftet i totalberedskapskommisjonen. Et par år etter at vi skrev Hurdalsplattformen, kom den, og det er veldig bra. Men ja, vi har advart mot dette i lange tider, og det kommer vi fortsatt til å gjøre. Selv om ingen i min familie noen gang har hatt bruk for brannforsikring på huset, tegner vi det fortsatt fordi vi trenger å ha den forsikringen.

Det er et paradoks, for Fremskrittspartiets landbrukspolitikk vil kanskje føre til et par nisjeprodukter her og der hvis man slippe bonden fri – men hva skal vanlige folk gjøre når de virkelig trenger mat?

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [14:17:54]: Dersom man lar bonden, som kanskje er den som har best oversikt over hvilke produkter det er fornuftig å produsere i sitt område, styre sin bedrift som man lar andre styre sine bedrifter, er jeg nokså trygg på at vi fortsatt ville ha en god matproduksjon i Norge. Hurdalsplattformen er et signal om hvordan regjeringen i større grad ønsker å ha kontroll på private næringsdrivende. Der ser vi de politiske skillelinjene. Vi har en regjering i dag som i stor grad vil styre det norske næringslivet, mens Fremskrittspartiet vil ha mer mat og mindre stat. Man ser på politikken som føres, at det går feil vei. For bøndenes del tror jeg de ser fram til å få en borgerlig regjering etter neste valg.

Hans Gunnar Holand (Sp) [14:19:06]: Representanten tok det opp i sitt innlegg, og Fremskrittspartiet argumenterer gjennom sine merknader for kanaliseringpolitikk, kornproduksjon og planteproduksjon i områdene som egner seg for dette. Gressproduksjonen må også i større grad foregå i distriktene. Gjennom flere mindretallsforslag tar de til orde for akkurat det samme. Fremskrittspartiet ber samtidig regjeringen om å heve kvotetaket på kumelk til 1,2 millioner liter. Sånne bruksstørrelser vil i store deler av gress- og beiteområ-

der være umulig ut fra geografiske, arronderingsmessige og andre driftsmessige ulemper. Etter vår oppfatning vil da melkeproduksjonen sentraliseres, beitebruk vanskeliggjøres, og kornareal vil bli brukt til gressproduksjon. Hvordan mener Fremskrittspartiet at en så stor heving av kvotetaket er forenlig med deres krav om økt gressproduksjon, beitebruk, kornproduksjon og en økt selvforsyningsgrad?

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [14:20:04]: Takk for spørsmålet. Nå er det sånn at med regjeringens politikk er det faktisk kornareal som får tilskudd for å brukes til gressproduksjon. Det vi fremmer forslag om, er at vi må bruke de verdifulle områdene til å dyrke korn. Vi har en invasjonskrig på kontinentet, i Europas kornkammer. Vi er nødt til å ta større ansvar for kornproduksjonen i Norge, og da må vi benytte de arealene som egner seg til kornproduksjon, framfor å produsere rent grovfôr.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:20:52]: For alle våre sjåarar som ikkje har følgd heile dagens sending på Stortinget, kan eg opplyse om at vi også har diskutert andre saker i dag. Vi har bl.a. behandla inntekta til stortingsrepresentantar. SV føreslo at ho ikkje bør aukast – ho er høg nok, ho går over 1 mill. kr no. Framstegspartiet, derimot, meiner at det er heilt nødvendig at stortingsrepresentantane skal ha ei større inntekt. Gryttenutvalet slår fast at inntekta for bøndene i landet er i overkant av 200 000 kr. Så kjem Framstegspartiet i denne saka og seier at ein ikkje ønskjer å løfte inntektene til bonden. På den eine sida ønskjer ein å løfte inntekta til stortingsrepresentantar – og det kan vere mange gode grunnar til det – men ein ønskjer altså ikkje å gjere det meir levelleg for bonden. Kan representanten forklare dette for alle som lyttar?

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [14:21:57]: Det er et veldig interessant spørsmål fra representanten. Vi har mange saker i løpet av en dag, og man omstiller seg fra sak til sak. Nå har vi ikke fremmet noen forslag som skal ta ned inntekten til bøndene, men mener at vi skal endre på kanaliseringen av produksjon. Nå har vi en regjering som gir tilskudd – almisser – til bønder, for at de skal produsere gress i områder som faktisk egner seg til bedre kvaliteter. Jeg følger ikke det premisset – at vi skal redusere inntektene til bøndene. Bøndenes inntekter kommer til å gå opp i framtiden, også med Fremskrittspartiet i Landbruks- og matdepartementet, med vår politikk. Det er bare det at vi har mindre lyst til å kontrollere hverdagen til bonden, sånn som regjeringspartiene, med støtte fra SV, gjør. Vi vil ha mer matproduksjon og mindre statlig innblanding.

Presidenten [14:22:52]: Replikordskiftet er omme.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:23:19]: Av og til skjer det viktige hendingar som endrar karakteren i ein politisk debatt. Veldig lenge har ein hatt debattar som er ganske like og føreseielege. Dei og dei partia meiner det, dei og dei partia meiner det, og så er det på ein måte ein dynamikk ut frå det. Eg meiner at på jordbruksfeltet ser vi allereie teikn til at debatten mellom partia begynner å endre karakter, fordi verkelegheita er i ferd med å endre seg ganske radikalt. Eg trur kanskje totalberedskapskommisjonen er ein grei stad å markere begynninga på ein ny måte å tenkje jordbrukspolitikk på. Det er ein samrøystes kommisjon som seier det som for mange har vore openbert, men som eg trur alle no må ta inn over seg: at vi har eit problem. Vi har eit problem i landet i dag, og det er at vi har ein sjølvforsyningsgrad som gjer oss avhengige av ei global matforsyning som er usikker. Og la meg sitere kva som står hos totalberedskapskommisjonen:

«Men vi kan ikke lenger være sikre på at de internasjonale forsyningskjedene alltid vil være vel fungerende. Det er derfor nødvendig å styrke vår selvforsyningssevne, forstått som evne til å dekke matvarebehovet med innenlandsk produksjon og norske råvarer.»

Eg meiner dette dannar ei heilt ny ramme for korleis vi må jobbe med jordbrukspolitikk i åra som kjem.

Eg vil også seie at i førre behandling av jordbruksoppgeret var faktisk alle parti einige om at no må vi auke sjølvforsyninga. Eg meiner at i åra som kjem, bør alle parti uansett farge og valør finne sine strategiar for korleis dei skal kunne oppnå det same: ei mykje sterkare sjølvforsyning med utgangspunkt i norske arealressursar – altså korleis ulike parti kan nå målet om å ta meir av jorda i bruk.

SV har gått i spissen for ei omdreiging i norsk jordbrukspolitikk. Det begynte med at vi fekk gjennomslag for ein opptrappingsplan der målet rett og slett er auka sjølvforsyning og å ta jorda i bruk. Vi fekk også inn dette som ein premiss for statens arbeid med jordbruksoppgeret. Vi var også kritiske til avtalen som blei framforhandla mellom staten og Bondelaget, fordi han ikkje tilstrekkeleg møtte det vi hadde blitt einige om. Når vi likevel kan støtte avtalen, er det fordi vi har fått på plass eit avgjerande viktig vedtak om sjølvforsyning. Ein overgang frå kronetoll til prosenttoll er avgjerande viktig dersom vi i det heile skal ha sjanse til å kome i mål med auka sjølvforsyning.

Eg tar opp forslaga våre.

Presidenten [14:26:26]: Representanten Torgeir Knag Fylkesnes har teke opp dei forslaga han refererte til.

Det vert replikkordskifte.

Lene Westgaard-Halle (H) [14:26:47]: SV samarbeider altså med et parti som kan spå. Det er litt spennende, for ifølge representanten Sandtrøen forutså Arbeiderpartiet ikke bare invasjonen av Ukraina, men disse vanvittige strømprisene som vi har sett under denne regjeringen, er ikke Arbeiderpartiets feil, det er Senterpartiets feil på grunn av kablene, og uten kablene ville prisene vært lavere. Klimapolitikk, derimot, er verken Arbeiderpartiet eller Senterpartiet spesielt opptatt av. Høyre, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har vært svært offensive på nettopp klimapolitikk i jordbruksoppgjøret, særlig på økt planteproduksjon, mindre kjøtt og CO₂-avgift. Hva er grunnen til at SV er så utydelige på klima i jordbruksoppgjøret, når man samtidig profilerer seg som et klimaparti i revidert?

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:27:36]: Det gjer jo vondt å lese alle dei forslaga som kjem frå opposisjonen elles, på mange område. Det er sjølvsagt slik at vi uansett ikkje ville ha støtta mange av dei forslaga som har kome frå opposisjonen elles, men innan klima, dyrevelferd og fleire andre område er det mange forslag som vi ville ha støtta viss vi hadde berre vore i opposisjon. Men her er det gjort ein avtale der vi ser at vi har klart å flytte nokre pilarar – på prosenttoll, på sjølvforsyning. Vi får også eit arbeid som skal ha som mål å få ein mykje meir arealorientert tilskotsordning, og når ein får på plass noko så avgjerande viktig, så går vi for det.

Jordbruket må vere ein fundamental del av løysinga på klimautfordringa. Det er framleis langt å gå før vi på nokon som helst måte kjem i mål med det, men eg trur dette blir ein viktig diskusjon framover.

Masud Gharahkhani hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Lene Westgaard-Halle (H) [14:28:39]: Ikke det at jeg vil at representanten skal ha «vondt», men jeg er glad for å høre at SV egentlig hadde ønsket å være med på de gode forslagene. Så sier representanten at det er fordi det er en avtale, og at det er så avgjørende å få på plass prosenttoll. Men prosenttollen har jo regjeringen allerede sagt at de skulle få på plass, så hva er det SV egentlig har fått gjennomslag for, annet enn det som allerede var regjeringens politikk?

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:29:04]: Det trudde vi òg, at prosenttoll var noko som regjeringa hadde til hensikt å gjere. Men vi har jo sett at det ikkje nødvendigvis er slik at ein har til hensikt å gjere alt som står i Hurdalsplattforma. Berre for å illustrere det: Med kronetoll blir faktisk tollvernet svekt for kvart år som går. I 2000 importerte vi matvarer frå utlandet for 17 mrd. kr. I 2020 var det talet i overkant av 90 mrd. kr. Det betyr at

ein stadig større andel av det vi et, konsumerer og produserer i dette landet, kjem frå utlandet, og viss ein fortset å ha eit så svekt tollvern, vil den utviklinga fortsetje og nettopp undergrave heile målet om at vi skal bli meir sjølvforsynte. Da står vi ein situasjon der vi ønskjer å få fart på sjølvforsyninga. Men viss ein ikkje gjer noko med tollvernet, hjelper det ikkje særleg mykje, for det vil alltid vere land andre stader som vil produsere maten mykje billigare, og vi vil i sum eigentleg berre øydeleggje vår eiga matsikkerheit.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [14:30:20]: Jeg skal gå litt tilbake til samme tema som i spørsmålet jeg stilte til representanten Tyldum. Det gjelder de bøndene som sliter, og de dertil påfølgende dyretragedier som vi ser skjer, faktisk også i Norge. Vi fremmer et konkret forslag om å opprette et pilotprosjekt for bønder som sliter psykisk, og at det forutsettes at det opprettes innenfor en av de etablerte organisasjonene som har kunnskap om landbruk.

Hva er årsaken til at SV ikke vil støtte et slikt tiltak for å styrke det psykiske helsevernet til bøndene som sliter?

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:31:08]: Vi kunne eigentleg tatt alle forslaga som er føreslått av opposisjonen, og stille spørsmålet: Kvifor har ikkje SV støtta det, kvifor har ikkje SV støtta det, og kvifor har ikkje SV støtta det? Svaret er enkelt, og det trur eg også representanten forstår: Når du inngår ein avtale, inngår du ein avtale på visse premisser. Da får vi til dette, og så stemmer vi imot resten. Det er jo berre å sjå på jordbruksoppgjøret frå tidlegare år og det havet av forslag som har kome frå SV på veldig mange ulike område.

Men får ein moglegheita til å setje ein ny kurs på eit så avgjerande område for sjølvforsyning som tollvedtaket er, det å sjå i retning av ein ny måte å tenkje tilskot på som er mykje meir arealretta, flyttar dette pilane år for år, og det er vi klare til å gjere.

Alfred Jens Bjørlo (V) [14:32:18]: Eg er iallfall glad for å høyre at sjølv om vi har færre felles merknader i år enn vi hadde i fjor, er likevel Venstre og SV – trur eg – på linje i veldig mykje av tenkinga rundt landbrukspolitikken.

Eg merkar meg at representanten Knag Fylkesnes seier at gjennomslaget ein fekk igjen for å støtte jordbruksavtalen, var avgjerande viktig, samtidig som representanten Tyldum i eit svar på ein replikk frå meg meinte at dette ikkje akkurat var nokon marsjordre, det var berre å gjenta noko som allereie var sagt i Hurdalsplattforma, som SV ikkje var med på. Vi får berre registrere litt ulik tolking av det.

Eg vil spørje representanten Knag Fylkesnes om det same eg har spurt representantar frå Senterpartiet og Arbeidarpartiet om: Når no ein samla komité gjev ein beskjed om rask strategi for auka sjølvforsyning og vi veit at det er frukt, grønt og korn vi har minst sjølvforsyning av, betyr det i praksis at det er den delen av landbruket vi no skal styrkje og fokusere på å få meir av i tida framover?

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:33:19]: Svaret på det er ganske enkelt at den utviklinga vi ser når det gjeld frukt og grønt, er alarmerande. For eksempel seier Gartnerhallen følgjande om kva som frå deira perspektiv er det aller viktigaste for å sikre auka sjølvforsyning: prosenttoll. Det er veldig lite sexy å seie frå nokon som helst talarstol, men det er det dei meiner vil vere det beste og mest sikre for oppnå det. Vi må også gå inn på omlegging – korleis vi utnyttar desse areala, korleis tilskotssystema fungerer – for å oppnå det.

Ideelt sett skal det ikkje vere nødvendig for Stortinget å styre i det små. Stortinget skal setje dei store kursane, og så skal vi overlate til faglaga å ta alle dei detaljerte spørsmåla. Det som har vore problemet med jordbrukspolitikken, er at Stortinget har forsøkt å styre i det store, og så har vi i for liten grad sett det manifestere seg i jordbruksoppgjera. Derfor trur eg at vi framover vil få mykje heitare diskusjonar rundt desse oppgjera.

Rasmus Hansson (MDG) [14:34:37]: Representanten Knag Fylkesnes holdt nettopp et godt og engasjert innlegg om alvoret i dagens beredskapssituasjon og nødvendigheten av en mye høyere innsats for å styrke norsk selvberging. Nå ser vi alle den veldig skumle utviklingen som skjer på Østlandet, med frykt for store avlingsskader hvis denne unormale – og kanskje etter hvert normale – heten fortsetter, og vi er alle klar over den verdenssituasjonen vi er i, som har forandret seg betydelig. Da er det betryggende at vi har en regjering som har 50 pst. selvforsyning innen 2030 som mål, men mindre betryggende at SV har støttet regjeringen i en mye svakere formulering i jordbruksoppgjøret, nemlig å legge fram en strategi for økt selvforsyning.

Kan representanten kommentere hvordan det henger sammen med det behovet vi har for en mye sterkere selvforsyning, at målet er forhandlet ned i jordbruksoppgjøret?

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:35:43]: Eg trur det var i 2019 Per Olaf Lundteigen, Nils T. Bjørke og fleire frå Senterpartiet – da var dei i opposisjon – la fram forslag om at vi skulle ha eit mål om å nå 50 pst. sjølvforsyning innan 2026. Det var vi i SV veldig einig i, og det var også Arbeidarpartiet einig i. Det blei sjølv sagt ikkje vedtatt da, det var ein annan type fleirtal i salen. Eg trur

Miljøpartiet Dei Grøne også var med på det. Så målet om auka sjølvforsyning flyttar seg, og det alvorset som burde vore der, har liksom ikkje ordentleg vore der. Vi sit framleis og ventar på gjennomføring av eit vedtak om at regjeringa skal kome med ein opptrappingsplan, nettopp for å kome i mål med sjølvforsyninga. Det skulle ha kome i fjor, men det har enno ikkje kome. Det er vanskeleg. Det skal antakeleg ha kome i haust, saman med planen for sjølvforsyning, men eg trur at med rapporten frå totalberedskapskommisjonen og det som står der, har vi eit problem som vi no ikkje kan bruke lang tid på å løyse.

Presidenten [14:36:44]: Replikkordskiftet er omme.

Geir Jørgensen (R) [14:37:00]: Jordbruksavtalen og forhandlinger om oppgjøret har vi ikkje bare for næringsen og for bonden. Vi har det for samfunnet, vi har det for vår egen beredskap og totalsikkerhet, og vi har det ikkje minst for vårt eget landskap, for bosetting og aktivitet i heile Norge. Derfor har vi valgt et partssamarbeid – fellesskap, stat og næring. Og la det vere sagt: Dette må vere siste gang at staten benytter seg av det privilegiet det er – som den faktisk har, men som det ikkje er klokt å bruke – å bare forhandle med den parten som har det mest beskjedne kravet.

Vi må tro på Norsk Bonde- og Småbrukarlag når de sier: Vi forlot aldri forhandlingsbordet, vi ble forlatt. Dette er en seriøs, tung, ærverdig og gammel organisasjon i norsk landbruk, som ikkje er med i år. Det er en alvorlig situasjon.

Det er også alvorlig at Rødt blir beskyldt for å svekke forhandlingsinstituttet, at det nå smuldrer opp, og at vi ikkje vil godta den avtalen slik den foreligger. Det er ikkje vi som har svekket legitimiteten til det framforhandlede resultatet. Nei, det er de som har kjørt en prosess i forkant av den debatten som vi har i dag.

Så er det ting vi er enig i i årets avtale – ting vi skal stemme for, ting vi skal støtte. Vi er glad for at vi får en satsing på Nord-Norge. Vi er i en særstilling i Norge ved at vi har et arktisk landbruk. Vi produserer mat på 70 grader nord. Det er vi glad for, og i den trepunktsevenigheten mellom budsjettkameratene var det nødvendige ting å få presisert og få inn. Overgangen på tollsystemet, et teigbasert arealtilskudd og det som ellers kom, skal vi støtte.

Det er også sånn når vi ser at selvforsyningsgraden er så lav som den er, at vi ikkje klarer å nå den med dette målet, og – som det også er referert til tidligere her i replikkrunnen – at kornbøndene mener at dette oppgjøret, denne avtalen, vil svekke snarere enn styrke selvforsyningsgraden, er dette for dårlig til at Rødt skal kunne stemme for avtalen i sin helhet.

Til slutt tar jeg opp forslagene nr. 16–20 og forslag nr. 27, som Rødt er med på.

Presidenten [14:40:00]: Da har representanten Geir Jørgensen tatt opp de forslagene han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Per Vidar Kjølmoen (A) [14:40:13]: Jeg har brukt tiden på å kikke litt i Rødts prinsippprogram, og der kan vi vere enige om at det står litt av hvert. Jeg siterer bl.a.:

«Den private eiendomsretten gir dermed et be- midlet mindretall en samfunns- makt som er uforen- lig med demokratiske prinsip- per.»

Og vidare:

«I et sosialistisk samfunn er privat eie av de vik- tigste produksjonsmidlene avskaffa.»

Problemet for den norske bonden er da at han eller hun er privat næringsdrivende, eller kapitalist som det heter i Rødts prinsippprogram, så spørsmålet til repre- sentanten blir: Hvor store kan norske gårder vere, eller hvor høy kan inntekten vere, før de bør nasjonaliseres av staten?

Geir Jørgensen (R) [14:40:53]: Det er hyggelig at re- presentanten Kjølmoen leser Rødts prinsippprogram. Det må vel vere det mest siterte og leste prinsipp- programmet i norsk politisk historie. Det er vi veldig for- nøyd med, og jeg oppfordrer også samtlige andre her til å studere det, for det er veldig godt.

Jeg tror representanten Kjølmoen vet veldig godt at det familieeide og familiedrevne gårdsbruket er bære- bjelken, og det er det landbruket vi skal ha. Ellers er det jo sånn i god sosialistisk og marxistisk teori at folket skal eie sine egne produksjonsmidler, og bonden og det landbruket som vi har i Norge i dag, er faktisk et godt ek- sempel på det.

Per Vidar Kjølmoen (A) [14:41:30]: Så det går ingen grenser for hvor store norske bondegårder kan vere før de bør nasjonaliseres av staten?

Geir Jørgensen (R) [14:41:37]: Nei, nasjonalisering av norsk landbruk har aldri stått i Rødts program, og jeg ser heller ingen grunn til at det skal stå noe om det i framtiden.

Presidenten: Replikkordskiftet er avsluttet.

Alfred Jens Bjørlo (V) [14:42:06]: Eg har ei glødande grøn tru på framtida til norsk landbruk. Eg vil gå så langt som å seie at det einaste som kan øydeleggje framtida til norsk landbruk, det einaste som kan gjere landbruket til ei næring der stadig færre ønskjer å vere, og der pessimismen breier om seg, er ein feilslått land- brukspolitik. Eller for å vere endå meir presis: at vi

ikkje klarer å leggje om fortidas landbrukspolitikkk i tide til å møte framtida. Då snakkar eg om fortidas landbrukspolitikkk i brei forstand, som fleire regjeringar av ulike valørar har stått for.

Alle andre pilar enn den gamle landbrukspolitikken peikar strengt teke i rett retning for norsk landbruk. Verda treng meir mat. Klimaendringane tilseier at meir av den maten må produserast i vår del av verda. Forbrukarane blir stadig meir opptekne av sunn og rein mat og rett kosthald. Ny teknologi knytt til landbruket utviklar seg i enormt tempo – frå presisjonsteknologi til framsteg innanfor bioteknologi og på ei rad andre område. Ikkje minst: Vi veit kva retning landbruket må gå i for å treffe forbrukarane sine ønske, for å auke sjølvforsyninga, for å matche betre med folkehelsepolitikken, for å kutte klimagassutslepp og for å ta vare på natur. Det er, lykkeleg nok, i nøyaktig same retning.

Til og med leiaren i Norges Bondelag sa rett ut på høyringa i næringskomiteen at det skjer ei gradvis endring i forbrukarvanane i retning meir grønt, og norsk landbruk må hengje med i den utviklinga. Kort sagt: Vi veit alt vi treng for å setje kursen mot framtidas landbruk, som er eit grønarare landbruk med litt mindre kjøt og mjølk, mykje mindre bruk av importerte førråvarer, mykje meir grønt og korn, meir variert produksjon, meir fokus på lokal verdiskaping og større samanheng og samarbeid i heile verdikjeda for å setje bøndene i stand til å få ein større del av den samla verdiskapinga ved matproduksjon.

Det einaste vi strengt teke manglar, er politisk vilje til å syne leiarskap og peike ut kursen. Som representanten Fylkesnes sa det veldig godt frå talarstolen i stad: Det er vår jobb å peike ut desse lange linjene.

Eg skal òg seie, på vegner av Venstre, at det er mykje som er positivt i den avtalen som ligg på bordet her i dag. Det er mange ting som går i riktig retning, og som vi støttar. Den største svakheita er at fleirtalet, regjeringspartia og SV, konsekvent avviser å vere med på å utforme ein heilskapleg, ny landbrukspolitikkk, å seie rett ut kva han går ut på, og å peike ut dei store linjene. Der sviktar regjeringa og Senterpartiet.

Med det tek eg opp forslaget frå Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne.

Presidenten [14:45:13]: Da har representanten Alfred Jens Bjørlo tatt opp det forslaget han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Solveig Vitanza (A) [14:45:23]: Venstre er opptatt av å vri norsk landbruk i en mer grønn og bærekraftig retning, og det støtter jeg fullt ut. Det er interessant å se hvor ivrige dere nå har blitt på en ny landbrukspolitikkk i forhold til det dere var i forrige regjering, og hvor utål-

modige dere er, etter det dere sier selv, om en kraftig kursendring i norsk landbruk.

Dette er et jordbruksoppgjør som har en historisk høy satsing på klima og miljø, og nettopp planteproduksjon, frukt og grønt er blant hovedsatsingene, i tillegg til tiltak som beitetilskudd, regionale miljøprogram og drenering. Jeg har forståelse for Venstres utålmodighet, men anerkjenner Bjørlo den dreiningen vi nå ser i virkemiddelbruken, og at det tross alt tar tid å snu skuta etter forrige regjering og for å sikre en reell ny kurs i landbrukspolitikken?

Alfred Jens Bjørlo (V) [14:46:13]: Eg anerkjenner at det eksempelvis er ei styrka satsing på grøntsektoren i årets jordbruksoppgjør, som er positivt og viktig. Det er definitivt rett, men å seie at det er ei kursendring frå førre regjering, blir ein heilt merkeleg påstand når Arbeidarpartiet sit i regjering med det mest kjøtelskande partiet som finst, som seier rett ut at ein middag utan kjøt ikkje er nokon middag. Det er de som sit i middag med kjøtelskarane her i verda, ikkje vi, og den kampen får de ta internt.

Det som er eit viktigare poeng her, er at det blir feil å snakke om tidenes største klima- og miljøsatsing i dette budsjettet. Vi har stilt eit konkret spørsmål om å få berekna klimaeffekten av kvar av postane i den samla summen på 9 mrd. kr som er omtalt, som representanten også er inne på. Det svaret viser at det berre er nokre få, mindre postar som har ein reell klimaeffekt. Dei store beløpa der handlar om heilt andre ting enn klimaeffekt av landbrukspolitikken.

Solveig Vitanza (A) [14:47:13]: Nå skal ikke jeg stå her og debattere matpreferanser. Det får vi ta etterpå.

Vi har faktisk bevilget 40 pst. mer til klima- og miljøtiltak de to siste årene enn det som noen gang har vært gjort før, og det vil jeg kalle en reell dreining. Jeg lurer på: Hva er det dere mener man skulle gjort mer? Dere har også sittet på gjerdet og ikke helt bestemt dere for hva dere skal stemme for i dette jordbruksoppgjøret. Jeg synes det er veldig rart at dere ikke har klart å bestemme dere for om dere ønsker å satse på miljø- og klimatiltak, som vi har gjort i dette jordbruksoppgjøret. Vi snakker om 40 pst. på to år. Det er ganske mye i forhold til forrige regjering.

Alfred Jens Bjørlo (V) [14:48:03]: For det første: 40 pst. blir for meg litt ein leik med tal, for dei store beløpa der handlar om tilskot for å halde beiteareal i hevd osv., som kan vere positivt av mange grunnar, men det har ingen klimaeffekt. Ein gjev inntrykk av ei sterk klimadreining i politikken som ikkje er reell. Realiteten er at berre ein forsvinnande liten del av jordbruksoppgjøret går eksempelvis til frukt- og grøntsektoren. Det er

nok å syne til innspelet frå Gartnerhallen. Den delen er for låg, den må flyttast opp. Men den største utfordringa vår er kvifor i all verda Arbeidarpartiet og regjeringspartia ikkje kan vere med oss på å presisere at når vi skal vri landbrukspolitikken mot meir sjølvforsyning, handlar det om å flytte verkemiddelbruken mot grønt. Kvifor i all verda stemmer de ned at vi skal få på plass ei ny stortingsmelding om framtidas landbruk og matpolitikk, og kvifor stemmer de ned våre forslag om at vi skal kople klimapolitikken, kosthaldsråda og matforbruket tettare? Det er dei langsiktige linjene som er utfordringa.

Presidenten [14:49:06]: Det er viktig når man stiller spørsmål og svarer på dem, at talen går via presidenten. Man sier altså ikke «dere», men «representanten» eller representantens parti.

Per Vidar Kjølmoen (A) [14:49:22]: Representanten Bjørlo var i forrige replikkrunde opptatt av såkalt kjøttelskende parti. Det var vel ikke ment som noe positivt, antar jeg.

Både representanten Bjørlo og jeg kommer fra kommuner som er utpregede graskommuner i Norge, og de er det mange av. Faktisk er det sånn at hvis vi skal klare å overleve på egne ressurser, er vi nødt til å omsette graset til noe spiselig på en eller annen måte, og da er det vanskelig å komme unna kjøtt i en eller annen form. Er representanten Bjørlo enig i at det jeg vil kalle en historisk satsing fra Arbeiderparti–Senterparti-regjeringen på bl.a. melk, er viktig og helt nødvendig for norske distrikter?

Alfred Jens Bjørlo (V) [14:50:06]: Det må vel innrømmast at i forhold til størsteparten av verdas befolkning er nok både representanten Kjølmoen og eg på den kjøttelskende sida av befolkninga, teke i betraktning forbruket vårt og kva vi ønskjer å ha av forbruk framover. Poenget mitt er ikkje at vi skal ha kjøt og mjølk, det viktige elementet det er i norsk landbrukspolitik, ut av landbrukspolitikken. Poenget er korleis vi styrkjer det framover. Kjøt og mjølk kjem til å vere sentralt og skal vere sentralt i distriktslandbruket, men likevel: Alle alarmklokker bør gå når vi i dag er der at kjøt og mjølk er så dominerande for verdiskapinga og sysselsetjinga i landbruket som det er i fylke som Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal, der vi kjem frå. Eg tenkjer det må vere eit felles mål for oss å flytte noko av den verdiskapinga over mot frukt og grønt. Det er potensial for å auke det over heile landet utan at ein dermed seier at ein skal byte vekk alt – for det er urealistisk.

Ivar B. Prestbakmo (Sp) [14:51:20]: Her står en som spiser både kjøtt, fisk, grønnsaker og bær. Det er ikke det viktigste poenget – men det er faktisk et poeng. Re-

presentanten Bjørlo har selvfølgelig også lest rapporten fra totalberedskapskommisjonen, som peker på at import av mat går på bekostning av produksjon av norsk mat i Norge. Det rammer bl.a. kjøtt, meieriprodukter og egg. Jeg kommer fra en landsdel, eller en hjemgård, nærmere bestemt, der det er 100 mil til Kirkenes og 100 mil til Trondheim. Det bør fortelle alle med en viss innsikt i landets topografi og klima at vi produserer mat under veldig ulike forhold, i veldig ulikt klima og under veldig ulike konkurransemessige forhold sammenlignet med andre land.

Jeg har registrert at Venstre ønsker å redusere tollvernet. Da er spørsmålet mitt: Hvordan henger det sammen med økt matvareproduksjon?

Alfred Jens Bjørlo (V) [14:52:23]: Venstre er tydeleg på at tollvernet som prinsipp, hovudlinja i den politikken, skal ligge fast og framleis vere ein av berebjelkane i norsk politikk. Det vi har sagt at vi ønskjer å sjå nærmare på, er om det må vere innretta nøyaktig slik som i dag, eller om det er mogleg å gjere mindre justeringar i det som ikkje er problematisk for norsk landbruk, men som er med på å gjere noko som også er viktig for svært mange i dette landet no, nemleg å få ned matvareprisane, for vi veit at mange slit med dårleg økonomi.

Det er òg eit faktum at matproduksjon i Noreg ikkje berre er landbruksprodukt, det er òg fisk og sjømat, ikkje minst i landsdelen som representanten kjem frå – landsdelane til oss begge. Vi må ha ei heilskapleg, klok og langsiktig tilnærming til tollpolitikken som varetek norsk landbrukspolitik. Vi er også ein stor fiskeri- og sjømatnasjon, der nettopp tollbarrierar er eit stort hinder for at vi får meir verdiskaping i Nord-Noreg og på Vestlandet, og den heilskapen må vi sjå.

Ivar B. Prestbakmo (Sp) [14:53:29]: Jeg registrerer at representanten Bjørlo ikke nødvendigvis vil si spesielt hvordan man tenker og ser for seg Venstres eventuelle heving eller senking – alt etter som – av tollbarrierer. Da kan jeg hjelpe representanten Bjørlo lite grann ved å understreke viktigheten av norsk beitenæring, f.eks. sau. Vi har fantastiske utmarksbeiter i dette landet, spesielt i min landsdel, og sikkert også i representanten Bjørlos landsdel. Da er spørsmålet: Vil man f.eks. være med på å heve tollgrensen knyttet til kjøttproduksjon?

Alfred Jens Bjørlo (V) [14:54:06]: No ønskjer Senterpartiet å gå rett inn på at Stortinget skal sitje og vedta kva tollsatsar som skal setjast opp og ned. Det er ikkje det denne diskusjonen handlar om. Det einaste vi faktisk har bedt om, gjeld at Konkurransetilsynet og andre faginstansar har kome med innspel til Landbruksdepartementet om at det er mogleg å sjå på mindre juste-

ringar i tollsystemet som ikkje går ut over norsk landbruk. Alt vi har bedt om, er at Landbruksdepartementet greier det ut, får fakta på bordet om det er reelt, og i tilfelle kva endringar det er snakk om, og så kjem til Stortinget med ei sak om det. Det er det vi har bedt om, men det som skjer, er at Landbruksdepartementet og landbruksministeren har sagt at dei ikkje vil greie det ut, dei vil ikkje gå vidare inn i den sfæren. Det synest eg er synd, for eg trur alle hadde tent på å få eit betre faktagrunnlag om dette på bordet.

Presidenten [14:54:58]: Replikordskiftet er omme. Det ringes da til votering.

Votering

Presidenten [15:02:53]: Stortinget går da til votering over sakene nr. 1–10 samt sak nr. 12 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 15. juni 2023

Innstilling fra Stortingets presidentskap om oppnevning av utvalg til å gjennomgå Stortingets regler om dokumentinnsyn (Innst. 476 S (2022–2023))

Presidentskapet hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

I

Det nedsettes et utvalg til å utrede reglene om dokumentoffentlighet i Stortinget, med følgende mandat:

Utvalget skal foreta en helhetlig gjennomgang av Stortingets regler om dokumentinnsyn. Det skal tas utgangspunkt i de alminnelige reglene om dokumentoffentlighet i lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd (offentleglova), men utvalget skal vurdere behovet for presiseringer og unntak fra bestemmelsene i loven, særlig i lys av Stortingets konstitusjonelle rolle, virksomhet og organisering.

Utvalget skal vurdere hvordan saksbehandlingen i innsynssaker bør innrettes, herunder hvilket organ som skal behandle klager på avslag på innsyn i Stortingets dokumenter. Dersom det foreslås opprettet et nytt organ, skal det vurderes hvordan et slikt organ bør organiseres.

Utvalget kan også vurdere forholdet mellom de alminnelige reglene om innsyn i Stortingets dokumenter og bestemmelser om innsyn og offentlighet i Grunnloven, Stortingets forretningsorden og regler fastsatt ved særskilt vedtak i Stortinget.

Utvalget bes vurdere om regler om innsyn i Stortingets dokumenter bør fastsettes i lov. I så fall bes utvalget

utarbeide forslag til lovbestemmelser om dette og vurdere om disse bør inkorporeres i offentliglova eller fremgå av en egen lov om innsyn i Stortingets dokumenter.

Utvalget gis frist til 1. oktober 2024.

II

Stortingets presidentskap gis fullmakt til å foreta eventuelle justeringer i mandatet.

III

Stortingets presidentskap gis fullmakt til å oppnevne leder og øvrige medlemmer av utvalget.

IV

Stortingets presidentskap gis fullmakt til å fastsette godtgjørelse for utvalgmedlemmer som ikke er stortingsrepresentanter eller ansatt i Stortingets administrasjon.

Votering:

Presidentskapets innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 2, debattert 15. juni 2023

Innstilling fra Stortingets presidentskap om oppnevning av nytt styre for Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) (Innst. 484 S (2022–2023))

Presidentskapet hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

I

Som medlemmer av styret for Norges institusjon for menneskerettigheter for tidsrommet 1. juli 2023–30. juni 2027 velges Trine Skei Grande, Nils Asbjørn Engstad, Aili Keskitalo, Geir Ulfstein og Ingvild Bruce.

II

Som leder av styret for Norges institusjon for menneskerettigheter velges Trine Skei Grande for tidsrommet 1. juli 2023–30. juni 2027. Nils Asbjørn Engstad velges som nestleder for samme periode.

Votering:

Presidentskapets innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 3, debattert 15. juni 2023

Innstilling fra Stortingets presidentskap om godtgjørelse for stortingsrepresentanter og regjeringsmedlemmer og om Representantforslag fra stortingsrepre-

sentantene Bjørnar Moxnes og Marie Sneve Martinussen om godtgjørelser for nasjonale politikere som gjør at folkevalgte ikke rykker fra folk som har valgt oss (Innst. 500 S (2022–2023), jf. Innstilling fra Stortingets godtgjøringsutvalg og Dokument 8:179 S (2022–2023))

Presidenten: Under debatten er det satt fram ni forslag. Det er

- forslagene nr. 1–5, fra femte visepresident Ingrid Fiskaa
- forslagene nr. 7–9, fra Sofie Marhaug på vegne av Rødt

Det voteres over forslagene nr. 7–9, fra Rødt.

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget samtykker i at følgende godtgjørelser fastsettes med virkning fra 1. mai 2023:

Storingsrepresentanter: 891 720 kr per år

Regjeringsmedlemmer: 1 114 650 kr per år

Statsminister: 1 560 510 kr per år»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber presidentskapet fremme forslag hvor godtgjørelsene for stortingsrepresentanter reduseres til maksimalt medianinntekt ganger 1,5 og deretter justeres årlig med et kronebeløp tilsvarende utviklingen i medianinntekt foregående år. Godtgjørelsen for statsråder og statsminister fastsettes til 1,25 og 1,75 ganger godtgjørelsen for stortingsrepresentanter.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Reguleringen av godtgjørelsen for stortingsrepresentanter fryses så lenge prisveksten i samfunnet er høyere enn lønnsveksten, eller inntil Stortinget har behandlet forslag fra presidentskapet om reduksjoner av godtgjørelsene.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Rødt ble med 97 mot 4 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.24)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 2–6, fra femte visepresident Ingrid Fiskaa.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber presidentskapet fremma forslag om å endra stortingsgodtgjeringslova slik at det vert sett ei absolutt grense for godtgjeringsrepresentantane til under 91-prosentpersentilen.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber presidentskapet fremma forslag om at det vert sett ei grense som sikrar at den maksimale årlege auken i godtgjeringsrepresentantane er eit kronetillegg som svarer til det ein arbeidstakar med gjennomsnittslønn fekk året før.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber presidentskapet fremma forslag om at regjeringsmedlemmer og statsminister får eit tak på godtgjerings på høvesvis 1,4 og 1,75 gonger stortingsgodtgjerings.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget samtykker i at desse godtgjeringsane vert fastsette med verknad frå 1. mai 2023:

Storingsrepresentantar kr 937 320 per år

Regjeringsmedlemmer kr 1 312 248 per år

Statsminister kr 1 640 310 per år»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber presidentskapet utarbeida forslag til retningslinjer som sikrar at det blir mindre forskjellar mellom det generelle lønnsnivået i Norge og godtgjeringsane for stortingsrepresentantar, regjeringsmedlemmer og statsminister.»

Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

Rødt har varslet subsidiær støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra femte visepresident Ingrid Fiskaa ble med 87 mot 14 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.52)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra femte visepresident Ingrid Fiskaa. Forslaget lyder:

«Stortingets godtgjeringsutval vert avvikla, slik at årleg justering av stortingsrepresentantane, regjeringsmedlemmene og statsministeren sine godtgjeringsar vert gjort av presidentskapet direkte.»

Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra femte visepresident Ingrid Fiskaa ble med 87 mot 14 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.05.14)

Presidentskapet hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget samtykker i at følgende godtgjørelser fastsettes med virkning fra 1. mai 2023:

Storingsrepresentanter	1 107 190 kr per år
Statsminister	1 945 077 kr per år
Regjeringsmedlemmer	1 580 186 kr per år

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Presidentskapets innstilling ble vedtatt med 87 mot 14 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.05.37)

Videre var innstilt:

II

Dokument 8:179 S (2002–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bjørnar Moxnes og Marie Sneve Martinussen om godtgjørelser for nasjonale politikere som gjør at folkevalgte ikke rykker fra folk som har valgt oss – vedtas ikke.

Presidenten: Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

Ingrid Fiskaa (SV) (frå salen): President! Sosialistisk Venstreparti skal òg røysta imot.

Presidenten: Da har Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Presidentskapets innstilling ble vedtatt med 87 mot 14 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.23)

Votering i sak nr. 4, debattert 15. juni 2023

Innstilling fra Stortingets presidentskap om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Alfred Jens Bjørlo, Ingvild Wetrhus Thorsvik, Ane Breivik, Grunde Almeland og Guri Melby om innføring av et lobbyregister for Stortinget (Innst. 501 S (2022–2023), jf. Dokument 8:223 S (2022–2023))

Presidenten: Under debatten har femte visepresident Ingrid Fiskaa satt fram to forslag.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber Stortingets presidentskap om å utrede mulige modeller for en registreringsordning for dem som oppsøker Stortinget og Stortingets representanter, på vegne av seg selv eller andre, for å påvirke Stortinget i saker som er til behandling. Modellene må ivareta personvernet til de besøkende og sørge for at privatpersoner kan unntas fra registrering.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide mulige modeller for en registreringsordning for dem som oppsøker den politiske ledelsen i departementene eller på Statsministerens kontor, på vegne av seg selv eller andre, for å påvirke regjeringen i saker som er til behandling. Modellene må ivareta personvernet til de besøkende og sørge for at privatpersoner kan unntas fra registrering.»

Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra femte visepresident Ingrid Fiskaa ble med 81 mot 20 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.59)

Presidentskapet hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:223 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Alfred Jens Bjørlo, Ingvild Wetrhus Thorsvik, Ane Breivik, Grunde Almeland og Guri Melby om innføring av et lobbyregister for Stortinget – vedtas ikke.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Presidentskapets innstilling ble vedtatt med 82 mot 19 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.33)

Votering i sak nr. 5, debattert 15. juni 2023

Innstilling fra Stortingets presidentskap om økonomiske ordninger for stortingsrepresentanter (Innst. 499 S (2022–2023), jf. Dokument 18 (2021–2022) og Dokument 18 (2022–2023))

Presidenten: Under debatten er det satt fram sju forslag. Det er

- forslagene nr. 1–3, fra femte visepresident Ingrid Fiskaa
- forslagene nr. 4–7, fra Marie Sneve Martinussen på vegne av Rødt

Det voterer over forslag nr. 4, fra Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber presidentskapet legge frem sitt forslag til ny stortingsgodtgjørelseslov slik at det kan tre i kraft i inneværende stortingsperiode.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Rødt ble med 97 mot 4 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.06)

Presidenten: Det voterer over forslag nr. 7, fra Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber presidentskapet endre dekningen av pendlerreiser med bruk av egen bil fra satsene for tjenestereiser i statens reiseavtale innenland til å dekke utgifter til bruk av egen bil ved et påslag på fradragssatsen for reiser mellom hjem og arbeid, i tråd med forslaget fra representantordningsutvalget.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Rødt ble med 95 mot 6 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.24)

Presidenten: Det voterer over forslagene nr. 5 og 6, fra Rødt.

Forslag 5 lyder:

«Stortinget ber presidentskapet fremme forslag til lovendringer som gjør at stortingsrepresentanter som har fått overgangsyttelser i en periode og deretter mottar dagpenger får avkortet dagpengeperioden tilsvarende.»

Forslag 6 lyder:

«Stortinget ber presidentskapet innføre krav om meldekort med egenerklæring og dokumentasjon hver 14. dag for representanter som mottar overgangsyttelser.»

Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Rødt ble med 89 mot 12 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.44)

Presidenten: Det voterer over forslag nr. 2, fra femte visepresident Ingrid Fiskaa. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Stortingets presidentskap fremme forslag om regler i ny stortingsgodtgjørelseslov, slik at nivået på godtgjørelsen for stortingsrepresentanter som er langtidssykemeldte ut over ett år, settes til 6 G.»

Sosialistisk Venstreparti og Rødt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra femte visepresident Ingrid Fiskaa ble med 88 mot 13 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.09.04)

Presidenten: Det voterer over forslagene nr. 1 og 3, fra femte visepresident Ingrid Fiskaa.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber Stortingets presidentskap fremme forslag om endringer i stortingsgodtgjørelsesloven slik at ordningen som tilstås avtroppende stortingsrepresentanter begrenses til dagens fratredelsesytelse på tre måneder, og at inntektsgrensen for avkorting skal ligge på samme nivå som i dag, 5 000 kroner. Endringen gjøres gjeldende fra og med inneværende periode, altså for representanter som trer ut av Stortinget etter stortingsvalget 2025.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber Stortingets presidentskap om å innføre parkeringsavgift i stortingsgarasjen, med unntak for de som må kjøre bil av helse- eller sikkerhetsmessige årsaker.»

Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra femte visepresident Ingrid Fiskaa ble med 87 mot 14 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.09.26)

Presidentskapet hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Stortinget ber presidentskapet legge frem forslag til endringer i gjeldende stortingsgodtgjørelseslov høsten 2023 som innebærer at ordningen med pendlerdiett og ordningen med feriepenger for stortingsrepresentanter som trer ut av Stortinget, avvikles i inneværende stortingsperiode.

II

Stortinget ber presidentskapet følge opp Representantordningsutvalgets rapporter i tråd med merknadene i Innst. 499 S (2022–2023), herunder å legge et frem forslag til ny stortingsgodtgjørelseslov som kan tre i kraft etter stortingsvalget i 2025.

III

Stortinget ber regjeringen vurdere Representantordningsutvalgets forslag til endring av folkeregisterloven § 5-4 og skatteloven § 3-1, herunder klargjøre aktuelle tolkningspørsmål samt utrede forslag til regler for grupper som har særlige behov for unntak eller overgangsordninger.

IV

Dokument 18 (2021–2022) Delrapport fra Utvalget for ekstern gjennomgang av økonomiske ordninger for stortingsrepresentanter (Representantordningsutvalget) om overordnede prinsipper for de ulike økonomiske ordningene og Dokument 18 (2022–2023) Rapport fra Utvalget for ekstern gjennomgang av økonomiske ordninger for stortingsrepresentanter (Representantordningsutvalget) – vedlegges protokollen.

Presidenten: Det voteres over II.
Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Presidentskapets innstilling ble vedtatt med 95 mot 4 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 15.09.46)

Presidenten: Det voteres over I, III og IV.

V o t e r i n g :

Presidentskapets innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 6, debattert 15. juni 2023

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av Stortingets økonomiske ordninger til representanter (Innst. 493 S (2022–2023), jf. Dokument 3:10 (2022–2023))

Presidenten: Under debatten har Marie Sneve Martinussen satt fram åtte forslag på vegne av Rødt.
Det voteres over forslagene nr. 1, 2, 6 og 8, fra Rødt.
Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget viser til Riksrevisjonens funn og finner det kritikkverdig at Stortinget har hatt omfattende mangler i regelverk for, informasjon om og kontroll av Stortingets økonomiske ordninger til representanter.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Presidentskapet pålegges å rapportere til Stortinget om status for iverksatte tiltak for å følge opp Riksrevisjonens anbefalinger om Stortingets økonomiske ordninger til representantene.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber presidentskapet om at informasjon om den totale mengden av reiser på et overordnet nivå skal publiseres på Stortingets nettsider.»

Forslag 8 lyder:

«Stortinget ber presidentskapet utrede en digital løsning hvor alt som gis innsyn i ved forespørsel gjøres offentlig tilgjengelig, enten på forespørsel eller automatisk.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Rødt ble med 97 mot 4 stemmer ikke vedtatt.
(Voteringsutskrift kl. 15.10.48)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 3–5 og 7.
Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber presidentskapet sikre at all relevant informasjon i administrative saker arkiveres på en måte som muliggjør innsyn i og kontroll av administrasjonens vedtak.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber om at det i dokumenter der stortingsrepresentantene skal dokumentere og bekrefte at vilkår for ytelser eller ordninger er oppfylt, skal være en advarsel om at feilopplysninger kan medføre reaksjoner og eventuelt straffansvar.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber presidentskapet påse at informasjon om hvilke representanter som har fått tildelt en pendlerbolig, gjøres offentlig til enhver tid.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber presidentskapet opprette en samleside på stortinget.no med utadrettet informasjon om representantenes ordninger, herunder regelverk og bruk.»

Sosialistisk Venstreparti har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Rødt ble med 89 mot 12 stemmer ikke vedtatt.
(Voteringsutskrift kl. 15.11.09)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 3:10 (2022–2023) – Riksrevisjonens undersøkelse av Stortingets økonomiske ordninger til representanter – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 7, debattert 15. juni 2023

Innstilling frå kontroll- og konstitusjonskomiteen i sak om oppfølginga av statens leiarlønnssystem (Innst. 492 S (2022–2023))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Innst. 492 S (2022–2023) – Innstilling frå kontroll- og konstitusjonskomiteen i sak om oppfølginga av statens leiarlønnssystem – vert lagt ved møteboka.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 8, debattert 15. juni 2023

Innstilling frå kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av Sjøfartsdirektoratets arbeid med å fremme gode arbeids- og levevilkår til sjøs (Innst. 491 S (2022–2023), jf. Dokument 3:9 (2022–2023))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 3:9 (2022–2023) – Riksrevisjonens undersøkelse av Sjøfartsdirektoratets arbeid med å fremme gode arbeids- og levevilkår til sjøs – vert lagt ved møteboka.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 9, debattert 15. juni 2023

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om statsrådets protokoller for tidsrommet 1. juli–31. desember 2022 (Innst. 489 S (2022–2023))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Statsrådets protokoller for tidsrommet 1. juli–31. desember 2022 vedkommende:

- Statsministerens kontor
  - Arbeids- og inkluderingsdepartementet
  - Barne- og familiedepartementet
  - Finansdepartementet
  - Forsvarsdepartementet
  - Helse- og omsorgsdepartementet
  - Justis- og beredskapsdepartementet
  - Klima- og miljødepartementet
  - Kommunal- og distriktsdepartementet
  - Kultur- og likestillingsdepartementet
  - Kunnskapsdepartementet
  - Landbruks- og matdepartementet
  - Nærings- og fiskeridepartementet
  - Olje- og energidepartementet
  - Samferdselsdepartementet
  - Utenriksdepartementet
- vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 10, debattert 15. juni 2023

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Regulering av pensjonar i 2023 og inntektstilhøve for pensjonistar (Innst. 497 S (2022–2023), jf. Meld. St. 20 (2022–2023))

Presidenten: Under debatten er det satt fram åtte forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Dagfinn Henrik Olsen på vegne av Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslag nr. 2, fra Dagfinn Henrik Olsen på vegne av Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti
- forslag nr. 5, fra Dagfinn Henrik Olsen på vegne av Fremskrittspartiet og Rødt
- forslagene nr. 3 og 4, fra Freddy André Øvstegård på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslag nr. 6, fra Freddy André Øvstegård på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 7 og 8, fra Mímir Kristjánsson på vegne av Rødt

Det voterer over forslagene nr. 7 og 8, fra Rødt.

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om å øke minsteytelsene i folketrygden med 12 000 kroner i statsbudsjettet for 2024.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om å gjeninnføre skjermingstillegget for alderspensjonister for årskullene 1954 til 1962 i statsbudsjettet for 2024.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Rødt ble med 96 mot 5 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.13.10)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 6, fra Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og komme tilbake til Stortinget, senest innen utgangen av 2023, med forslag til en sliterordning som sikrer en anstendig pensjon til de som ikke har mulighet til å stå lenger i arbeid, og hvor uføre gis opptjening til 67 år i ny opptjeningsmodell.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble med 87 mot 13 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.13.27)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 5, fra Fremskrittspartiet og Rødt.

Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om 2,2 mrd. kroner til pensjonistene i saldert budsjett for 2023 eller statsbudsjettet for 2024 som skal dekke avviket på anslått og faktisk lønnsvekst i 2021, og at pengene skal gå til å heve de laveste pensjonene etter drøftinger med pensjonistenes organisasjoner.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Rødt ble med 83 mot 18 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.13.43)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 3 og 4, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag om en opptrappingsplan for minsteytelsene i folketrygden opp til fattigdomsgrensen.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om uføretrygdede og andre relevante grupper bør få regulert

sine ytelser med prisveksten eller snittet av pris- og lønnsvekst i år med reallønnsnedgang.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 86 mot 15 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.14.02)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en plan for årlig opptrapping av minste pensjonsnivå opp mot EUs fattigdomsgrense (EU60), hvor første steg i opptrappingsplanen gjennomføres i statsbudsjettet for 2024 med en økning på 7 500 kroner.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 75 mot 26 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.14.21)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2024 gjennomføre Stortingets vedtak om at organisasjonene i forbindelse med de årlige trygdeoppgjørene skal kunne forhandle om andre spørsmål med betydning for pensjonistene, samt utrede hva reell forhandlingsrett skal innebære ut over dette.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 73 mot 28 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.14.41)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Meld. St. 20 (2022–2023) – Regulering av pensjonar i 2023 og inntektstilhøve for pensjonistar – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Sak nr. 12 [15:15:05]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat.

Sak nr. 11 fortsatte [15:15:19]

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2023 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppgjøret 2023 m.m.) (Innst. 487 S (2022–2023), jf. Prop. 121 S (2022–2023))

Presidenten [15:15:11]: Stortinget går da tilbake til behandlingen av dagens kart. Neste taler er Rasmus Hansson.

Rasmus Hansson (MDG) [15:15:33]: Miljøpartiet De Grønne stemmer mot årets jordbruksoppgjør. Noen partier mener at jordbruksoppgjøret er noe partiene på Stortinget skal stemme for uansett, men for Miljøpartiet De Grønne er det en selvfølge fritt å ta stilling til alle saker som legges fram for Stortinget – og stemme slik vi mener er mest riktig.

For ordens skyld viser jeg til hovedavtalen § 3-1 andre ledd, hvor det står:

«Jordbruksavtaler står også forøvrig tilbake for Stortingets vedtak i saken.»

Miljøpartiet De Grønne stemmer mot innstillingen fordi den og oppgjøret ikke leverer godt nok på de aller viktigste målene i jordbrukspolitikken. Det er bra at det i innstillingen er flertall for å øke tollvernet for å innføre en mer finmasket modell for tilskudd til areal og andre ting, og for å legge fram en strategi for økt selvforsyning. Det er bra at en samlet komité merker seg at proposisjonen viser til at en vesentlig økning i selvforsyningsgraden avhenger av endringer i kosthold, i retning plantevekster til mat som kan produseres i Norge. Det er nye takter fra en landbruksminister som denne våren har vært mer opptatt av å drive kulturkrig mot vegetarianere enn av å øke bøndernes inntekter.

For hvor stor blir egentlig inntektsøkningen i dette oppgjøret? Regjeringen har lagt til grunn – og Norges Bondelag har godtatt – beregningsutvalgets tall som tilsier at gjennomsnittsbonden med dette oppgjøret får en såkalt økt inntektsmulighet på 60 000–70 000 kr. Men Norsk Bonde- og Småbrukarlag bestrider beregningsgrunnlaget i den grad at de kaller det for luftpenger. Vår konklusjon er at et oppgjør med så stor usikkerhet om de økonomiske realitetene for bonden, ikke gir oss nok

trygghet for økt selvforsyning, og det vil ikke gi oss trygghet for at folk vil fortsette å være bønder.

Årets jordbruksoppgjør sikrer dessverre ikke mer mat på norske ressurser. Tilrådingen i innstillingen, om å legge fram en strategi for økt selvforsyning, er vagere enn regjeringens eget vedtatte mål i Hurdalsplattformen, der det i det minste er tallfestet til 50 pst. Det er uheldig at man i dette oppgjøret faktisk har forhandlet ned det målet.

Norge trenger flere bønder, ikke større fjøs. Den mer brutale situasjonen, og kanskje mer normale internasjonale situasjonen som vi nå våkner til, må føre til en omlegging mot en landbrukspolitikk som er mer arealbasert og mindre produksjonsbasert. Det må være folk på gårdene som bruker den jorda som finnes, og folk må ha lyst til å være bønder. Det er den politikken Miljøpartiet De Grønne stemmer for i dag når vi stemmer mot oppgjøret.

Jeg tar opp forslaget til Miljøpartiet De Grønne.

Presidenten [15:18:37]: Representanten Rasmus Hansson har tatt opp det forslaget han refererte til.

Det blir replikkordskifte.

Maren Grøthe (Sp) [15:18:54]: Representanten fra Miljøpartiet De Grønne snakker i innlegget sitt varmt om både inntektsvekst og klimatiltak i landbruket. Nøkkelen til at vi skal kunne rette innsatsen mot det i norsk landbrukspolitikk, prioritere inntektsvekst i mindre bruk, beiting, og at 9 mrd. kr av budsjettkrone til landbruket kan gå til klimatiltak, er nettopp at vi har selvråderett over norsk landbrukspolitikk, og at vi kan tilpasse den til våre nasjonale og lokale forhold. Miljøpartiet De Grønne har nå vedtatt at de vil inn i EU – og de vil at Norge skal søke om norsk EU-medlemskap. Bryr ikke Miljøpartiet De Grønne seg om de konsekvensene det vil ha for det norske landbruket?

Rasmus Hansson (MDG) [15:19:33]: EU består av 27 land som er av den oppfatning at de styrer sin egen landbrukspolitikk. Dette er land som uten unntak er langt større landbruksnasjoner med langt sterkere landbruksorganisasjoner og langt flere bønder enn Norge. Jeg har stemt mot EU tidligere av frykt for landbrukets situasjon, men jeg mener at vi må kunne ta opp igjen forhandlinger med EU for å finne ut om det er mulig å finne et samarbeid med vårt suverent viktigste marked, som inkluderer trygghet for norsk landbruk, og jeg tror at det er mulig.

Maren Grøthe (Sp) [15:20:20]: Jeg synes det er en litt interessant konklusjon, for noe av det Miljøpartiet De Grønne er opptatt av i innstillingen, er bl.a. overgangen fra kronetoll til prosenttoll. Det engasjementet de-

ler jeg, men realiteten er at med et norsk EU-medlemskap vil det norske tollvernet raseres. Vi i Senterpartiet mener at en fornuftig klimapolitikk må bygge på at hvert enkelt land produserer mest mulig av maten sin selv. Ønsker Miljøpartiet De Grønne at vi skal importere maten i stedet?

Rasmus Hansson (MDG) [15:20:49]: Her har vi en av de aller viktigste kortslutningene i norsk EU-debatt presentert i jordbruksdebatten, nemlig at vi vet på forhånd hva som vil bli resultatet av en forhandling som vi kan føre med EU i framtiden. Senterpartiet vet tydeligvis det – jeg vet det ikke, men jeg har ambisjoner på vegne av både Norge som nasjon, Europa som fellesskap og norsk landbruk om at vi kan løse sånne problemer, som jo løses i veldig mange varianter i EU. Så jeg trekker ikke de forhåndskonklusjonene som Senterpartiet gjør. Hvis Senterpartiet lever godt med 30 år gamle oppfatninger om hvordan verden er, tar jeg det til etterretning – det gjør ikke Miljøpartiet De Grønne.

Maren Grøthe (Sp) [15:21:37]: Å tro at vi skal få medhold i EU for å unngå å fjerne tollvernet hvis vi blir fullt medlem – nei, det er jeg ikke optimistisk til. Det er fint om Miljøpartiet De Grønne er det, men det hjelper ikke norsk landbruk om vi går inn i EU, selv om Miljøpartiet De Grønne er optimistisk i utgangspunktet. Men det som er sikkert, er at Miljøpartiet De Grønne har konkludert med at man vil halvere norsk kjøttproduksjon. Hvis man da i tillegg ikke har tenkt å bruke formynderpolitikk ved å si at forbrukerne skal spise mindre kjøtt og verden skal produsere mindre, vil man måtte importere mer. Så mitt spørsmål til representanten er: Hvordan skal man føre norsk landbrukspolitikk i EU uten at det fører til økt import?

Rasmus Hansson (MDG) [15:22:19]: De som har satt mål for reduksjon av norsk kjøttforbruk for å redusere landbrukets klimagassutslipp, er Arbeiderparti-Senterparti-regjeringens egne fagorganer. At Senterpartiet velger ikke å høre på sine fagorganer og på ideologisk grunnlag avviser sammenhengen mellom kjøtt og klima, får være Senterpartiets eget problem. Miljøpartiet De Grønne pleier å høre på fagfolk, og det gjør vi også i klima- og kjøttdebatten.

Per Vidar Kjølmoen (A) [15:23:06]: Representanten Hansson sa i sitt innlegg at det var noen partier som sa at man skal stemme for jordbruksavtalen. Det stemmer nok ikke. Det er nok ingen uenighet om at all makt ligger i denne sal, også i den saken. Det som er poenget til Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og andre, er at man skal tenke seg nøye om før man går inn i en framforhandlet avtale mellom et faglag og stat-

en. Er representanten Hansson enig i at hvis Stortinget begynner å gjøre endringer knyttet til framforhandlede avtaler, ødelegger man for faglagenes og egentlig bøndernes egen mulighet til å forhandle om sine egne rammebetingelser?

Rasmus Hansson (MDG) [15:23:49]: Nei, det er representanten Hansson ikke enig i. Jeg mener tvært imot at både Miljøpartiet De Grønne, som har tenkt seg meget nøye om i denne saken, og de andre partiene som stemmer mot jordbruksavtalen, gjør det av en grunn. Den grunnen er også signalisert av det ene av de to faglagene i landbruket som ikke fikk lov av Arbeiderpartiet og Senterpartiet til å være med i jordbruksforhandlingene, fordi de hadde et annet syn på inntektsgrunnlaget og andre mål som opplegget til jordbruksavtalen ikke legger opp til å levere på. Vi markerer en politikk som ligner mye på det ene av de store norske faglagene og svært mange norske bønder står for, og vi tror at det er et godt bidrag til den videre utviklingen av norsk landbrukspolitikk.

Per Vidar Kjølmoen (A) [15:24:42]: Når det gjelder kjøtt og klima: Norge er et grasland. Min hjemkommune har mye utmark, så hvis det ikke kan produseres kjøtt der, kan vi ikke produsere mat. Vi registrerer hva Miljøpartiet De Grønne mener om å spise mindre kjøtt. Men hvis valget står mellom å produsere kjøtt basert på norske ressurser og å importere matvarer fra andre deler av verden, ser representanten Hansson at det er et dilemma om man skal bygge ned norsk kjøttproduksjon for å importere mer mat?

Rasmus Hansson (MDG) [15:25:25]: Som representanten Kjølmoen sikkert egentlig er klar over, så er Miljøpartiet De Grønnes politikk at vi skal produsere kjøtt på norske ressurser der man ikke kan bruke jorden til å dyrke matvekster. Det er også tilfeldigvis helt i samsvar med det fagorganene som regjeringen spør i sånne saker, svarer. At Arbeiderpartiet ikke vil høre på det de faginstitutionene sier, det får være Arbeiderpartiets problem, men det blir også klimaets problem.

Presidenten: Replikordskiftet er avsluttet.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [15:26:10]: Jeg har lyst til å begynne med å si gratulerer med at staten og et faglag ble enige om en jordbruksavtale.

Forrige uke var jeg i Indre Agder. En liten melkebonde fikk 30 rundballer med gras nå, mot 130 i fjor, fordi det er så tørt – 75 pst. mindre nedbør sammenlignet med mai i fjor – mens de i nord, som er i samme land, har det mye våtere og kaldere enn før, og våronna er altså ennå ikke ferdig der. Dette viser spekteret innenfor landbruket vårt.

Vær kan vi ikke gjøre så mye med, men det er en rekke punkt vi som politikere faktisk kan gjøre noe med, som også handler om forutsigbarhet for den norske bonden. Generasjoner står på trappene og vil overta. De trenger å vite at de har lønn for det arbeidet de da skal gjøre. Det er også mange unge som er usikre, fordi de skulle ønske det hadde vært lagt til rette for noen velferdsordninger, sånn at det bl.a. går an å være ung kvinne, ta imot barn og samtidig være en del av arbeidet på gården.

Det å drive landbruk i Norge er faktisk både å bygge opp beredskapen, øke norsk selvforsyning og distriktspolitikk på sitt beste. Kristelig Folkeparti tenker at en investering i landbruket er en investering i et trygt, solidarisk Norge som har levende distrikt.

Jeg synes det er oppriktig synd at faglagene ikke klarer å bli enige om et felles krav. Jeg har respekt for at det er stor avstand mellom faglagene, og at de står fritt til å stå utenfor forhandlingene, men jeg håper inderlig at alle sitter rundt forhandlingsbordet neste år, at det ikke er vi i denne salen som går inn i dette. Jeg tror vettet er ganske jevnt fordelt, og landbruket, som har skoene på, vet best hvor skoen trykker, sammen med staten.

Vi trenger å gi forutsigbarhet til norske bønder. Når vi vet at kun én av fire ungdommer vurderer å overta gården, og foreldrene lurer på om de skal råde dem til å ta over gården, har vi et ansvar i denne salen for å legge til rette for trygghet, forutsigbarhet og ikke minst sikkerhet for at om de gjør det, skal staten være med. Norge trenger både norskprodusert mat og forutsigbarhet for det norske landbruket.

Statsråd Sandra Borch [15:29:26]: Først vil jeg takke Stortinget for det som har startet som en bra debatt som også viser skillelinjene mellom partiene. Sånn skal det også være. Jeg er glad for at vi bruker denne arenaen i dag til å diskutere jordbrukspolitikk.

Det er ingen tvil om at denne regjeringen prioriterer norsk jordbruk og norsk matproduksjon veldig høyt, og mange har sagt det: Ja, nå er det alvor. Vi lever i en verden med økende matusikkerhet, klimakrise, naturkrise, energikrise, krig, inflasjon og svekket kjøpekraft. Mye har endret seg siden vi skrev Hurdalsplattformen. Mange områder trenger ressurser, men matberedskap er fundamentalt, og rammebetingelsene for matproduksjonen er usikre i den tiden vi lever i. Derfor har vi de to siste årene satt inn mye ressurser nettopp på matproduksjon, og jeg er glad for at Norges Bondelag tok ansvar for å bruke forhandlingssystemet til fordel for norske bønder når det for første gang ikke var mulig å få organisasjonene til å fremme et felles krav.

Jeg er glad for at komiteen også understreker forhandlingssystemets betydning, men det er skuffende at

man ikke følger det opp i praksis. I den situasjonen vi har nå, over to år, har regjeringen gitt jordbruket muligheten til å redusere den gjennomsnittlige inntektsforskjellen til andre grupper med 100 000 kr. Noe slikt har aldri tidligere vært gjennomført i Norge, og det har vi gjort i en periode med høy kostnadsvekst, der også forholdene rundt matproduksjonen har vært ekstreme.

Det å prioritere inntektsmuligheter har vært det viktigste for regjeringen, ikke minst med tanke på mat-sikkerhet og selvforsyning. Avtalen prioriterer særlig norsk melkeproduksjon, og den prioriterer unge bønder og velferdsordninger. Samtidig legges det opp til størst inntektsvekst i planteproduksjon. Dette er avgjørende for å sikre nettopp rekruttering og utvikling av jordbruket i hele Norge, og særlig i Nord-Norge, hvor jordbruket er særlig sårbart.

Min viktigste jobb var å få til en kursendring i norsk landbrukspolitikk. Det mener jeg regjeringen bidrar til med de prioriteringene vi gjør for landbruket.

Vi står overfor en krevende sommer, og vi skal selvfølgelig følge opp den saken. Nå skal Stortinget snart ta ferie. Det gjør ikke den norske bonden. Nå skal den norske bonden ut og ta slåttene, vaske fjøs og høste inn. Jeg vil avslutte med å si: Takk for den innsatsen som gjøres, og takk for maten.

Presidenten [15:32:35]: Det blir replikkordskifte.

Lene Westgaard-Halle (H) [15:32:52]: Statsministeren har vært tydelig på at alle har et ansvar for at vi skal ha saklige og anstendige debatter. Det er en oppfordring som jeg synes er veldig god, og som vi alle har godt av å minne oss selv på, kanskje særlig vi som har arbeidssted her på huset. Arbeiderpartiet mener samtidig at Høyre har høyre-radikale tendenser. Mener statsråden at denne begrepsbruken er i tråd med det regjeringen definerer som anstendig?

Statsråd Sandra Borch [15:33:21]: Jeg trodde vi diskuterte jordbruksavtalen, og det er svært interessant at Høyre ikke har et eneste spørsmål om årets jordbruksavtale. Det forteller vel noe om Høyres landbrukspolitikk. Jeg ønsker å diskutere landbrukspolitikk med Høyre og vil bidra til at også Høyre bruker replikkordskiftet til å spørre om konkrete ting som ligger i jordbruksavtalen. Jeg vil jo tro at Høyre er opptatt av landbruk, klima og miljø, som representanten var inne på i innlegget sitt, men man velger altså å bruke replikkordskiftet til å få en annen statsråd til å svare på hva Arbeiderpartiet har sagt og ikke sagt. Jeg vil oppfordre Høyre, også for landbruket sin del, til å ta en større rolle når det gjelder landbrukspolitikk og hvilken retning man ønsker for norsk matproduksjon.

Lene Westgaard-Halle (H) [15:34:11]: Jeg noterer meg at statsråden tenker at angrep er det beste forsvar, og ikke har så veldig lyst til å svare på spørsmålet. Dette ble uttalt i forbindelse med en debatt om nettopp jordbruksoppkjøret, og det er en karakteristikk av Høyres jordbrukspolitikkk – for så vidt en litt krassere versjon av det statsråden selv forsøker å gjøre nå, så jeg prøver meg igjen, jeg: Når vi diskuterer landbruksoppkjøret, mener statsråden at det er innenfor – eller om det er anstendig ordbruk eller hva statsråden vil kalle det – og i tråd med det regjeringen definerer som anstendig politikk, å kalle et annet parti for høyre-radikalt når man diskuterer jordbruksoppkjøret?

Statsråd Sandra Borch [15:34:48]: Denne statsråden ville nok ikke brukt de ordene, og så får den representanten som har sagt det, svare Høyre på det. Jeg ønsker på vegne av departementet mitt og på vegne av næringen å diskutere landbrukspolitikkk i denne salen og merker meg at Høyre ikke har et eneste spørsmål knyttet til avtalen eller det man er blitt enige om, eller knyttet til utfordringer som finnes i norsk landbruk. Med tanke på både de endringene vi ser i klimaet, og den tørkesommeren vi går i møte, er det svært beklagelig at Høyre ikke har et eneste spørsmål om norsk landbrukspolitikkk.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [15:35:53]: Kapasiteten til en melkerobot er som kjent rundt 600 tonn. I jordbruksoppkjøret opplyser regjeringen at det satses på melkeproduksjon. Samtidig reduseres taket på produksjon av kumelk til 700 000 liter. Det betyr at bonden ikke får utnyttet den tilgjengelige teknologien. En melkerobot blir for liten, mens to blir litt i største laget. I Hurdalsplattformen ønsker regjeringen et kvotetak på 500 000 liter. I Bondelagets krav bes det om 600 000 liter.

Hvilke regnemethoder har regjeringen brukt når de har landet denne avtalen, og hvorfor har man landet på et tak på 700 000 liter? Det virker veldig ulogisk.

Statsråd Sandra Borch [15:36:47]: Dette er en sak som viser forskjellen på denne regjeringen og forrige regjering. Vi ønsker å prioritere små og mellomstore melkebruk. Det gjør vi også i avtalen. Å gå inn og fortelle hva som skjedde i forhandlingsrommet knyttet til de tallene representanten refererer til, tror jeg representanten skjønner at jeg ikke kan gjøre. Samtidig er vi opptatt av å favne om dem som har investert stort. De skal fortsatt ha sine historiske rettigheter, men dette er en kursendring fra denne regjeringen, som skiller seg klart og tydelig fra forrige regjering. Vi ønsker å ha familiebrukene med videre, vi ønsker de små og mellomstore med videre, og derfor har vi satt i gang tiltak som nettopp prioriterer dem.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [15:37:27]: Det er litt spesielt at én tilbyr 500 tonn, én krever 600 tonn, og resultatet blir 700 tonn. Det er en litt spesiell regnemethoder.

Jeg skal over til spørsmålet vi har vært inne på tidligere, og det er dette med psykisk helse. Hva er det som gjør at Senterpartiet og regjeringen er så uvillig til å støtte et forslag om et pilotprosjekt for å hjelpe de bøndene som sliter psykisk, og med det begrense de dyretragediene som følger av at man har en del bønder som sliter slik? Det man ser i andre land – og vi har nok liknende tilfeller i Norge – er at depresjon og angst er overrepresentert innenfor jordbruket sammenlignet med andre yrker.

Hva er det som ligger bak når tollvern er viktigere enn den psykiske helsen til bøndene?

Statsråd Sandra Borch [15:38:23]: Jeg er ikke enig i premisset til representanten. Jeg regner med at representanten har satt seg grundig inn i avtalen. Vi har et pilotprosjekt rundt psykisk helse i avtalen, som er prioritert. Jeg vil minne representanten om at når man spør norske bønder hva som er den største utfordringen, og hva som bidrar til psykiske utfordringer, er svaret bondens økonomi. Det prioriterer denne regjeringen. Det gjør ikke Fremskrittspartiet når de nå ønsker å kutte 2 mrd. kr i avtalen. Jeg vil oppfordre representanten til å sette seg inn i de ordningene som Bondelaget har – godtbondevett.no – og gå inn på de nettsidene. Det gjøres mye bra på tvers av landbruket, også i samarbeid med Norsk Landbruksrådgiving. Premisset om at vi ikke prioriterer psykisk helse, kan jeg som statsråd ikke godta.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [15:39:29]: Nå skal mykje skje. Vi får ein overgang til prosenttoll frå statsbudsjettet i 2024, vi ventar ein opptrappingsplan, og vi ventar også ein strategi for sjølvforsyning. Kan statsråden forklare tidslinja for desse ulike prosessane, og når Stortinget skal gjere seg klar til diskusjonen og ta sats?

Statsråd Sandra Borch [15:39:58]: Jeg vil takke representanten for engasjementet rundt norsk landbrukspolitikkk og takke representanten for at denne statsråden ikke blir arbeidsledig med det første. Det er, som representanten sier, nok å ta tak i. Det er også krevende ting å ta tak i, og de må ses i sammenheng: opptrappingsplan, inntekt, selvforsyningsgrad, totalberedskapskommisjon. Jeg, eller regjeringen, får en ordre i dag – eller i morgen når Stortinget stemmer over forslagene bl.a. fra SV. Da skal vi selvfølgelig levere på det, og så må vi bruke den tiden som trengs nå fram mot høsten. Og jeg er tydelig på at vi må klare å levere i forkant av neste års jordbruksforhandlinger.

Alfred Jens Bjørlo (V) [15:40:56]: Nå blei eg litt forvirra over den siste replikken, for i tilrådinga frå komiteen står det at ein skal kome tilbake med ein strategi for auka sjølvforsyning seinast i forbindelse med statsbudsjettet. No seier statsråden at ein håpar å klare noko seinast i forbindelse med landbruksoppgjøret neste vår. Eg håpar eg har misforstått dette, for om ikkje endrar det premissane ganske mykje. Uansett er mitt spørsmål det same som eg har stilt talspersonar frå både Arbeidarpartiet, Senterpartiet og SV: Når Stortinget no ber regjeringa kome fram med ein strategi for auka sjølvforsyning – vi veit at det vi ikkje har god sjølvforsyning av, er grønt, frukt og korn – er statsråden einig i det som står i merknaden frå Høgre, Venstre og MDG, at dette i praksis betyr ei vridning i landbrukspolitikken i retning meir produksjon av frukt, grønt og korn, fordi det er det det i praksis handlar om dersom vi skal auke norsk sjølvforsyning?

Statsråd Sandra Borch [15:41:58]: Hvis det var uklart fra statsråden: Jeg refererte til opptrappingsplanen og nytt tallgrunnlag når det gjelder jordbruksforhandlingene til neste år. Selvforsyningsstrategi er vel og viktig. Det har vært mye debatt om frukt og grønt her i dag. Dagens jordbruksavtale har en dreining i retning frukt og grønt. Det må det ikke være noen tvil om. Det er den plantebaserte produksjonen som faktisk blir prioritert i avtalen. Vi er i gang med den jobben. Og det er klart at for å øke selvforsyningsgraden er vi nødt til å gjøre to ting: Vi er nødt til å øke produksjonen av frukt og grønt, og er vi nødt til å øke produksjonen av bl.a. norsk fôr. Det er de viktigste elementene for å øke selvforsyningsgraden på den siden. Det mener jeg vi er godt i gang med i årets avtale, som viser retning nettopp på det.

Presidenten [15:42:51]: Replikkordskiftet er avsluttet.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Tove Elise Madland (A) [15:43:09]: I Hurdalsplattforma står det tydeleg nedfelt at jordbruket er viktig og har eit viktig samfunnsoppdrag. Landbruket vårt skal sikre befolkninga nok og trygg mat produsert på norske naturressursar og bidra til arbeid, god ernæring og helse. Difor er eg veldig glad for at me kom til einigheit, og at landbruket og bøndene våre får ein inntektsauke som samtidig sikrar oss forbrukarar at det blir produsert og selt norsk mat.

I min heimkommune, Vindafjord, handlar ikkje landbruket berre om at det skal produserast mat, at jorda skal haldast i hevd eller at kulturlandskapet skal pleiast. Nei, det handlar om at det i landbruket blir skapt

verdiar til kommunekassa fordi det genererer mange arbeidsplassar. Dette er pengar som då kjem fellesskapet i kommunen til gode ved at me kan skape offentlege, gode velferdsordningar. Tidlegare statsminister Brundtland sa alltid at alt heng saman med alt. Det gjer det òg i landbrukspolitikken.

Europa står i ei krise med sterkt aukande matvareprisar internasjonalt, og det er krevjande klimautfordringar. Det tilseier at det må satsast på norsk matproduksjon. At det må produserast mat, er òg dagsaktuelle tema i Nordisk råd og utvalet for eit berekraftig Norden. At nokon i Stortinget vel å stemme mot årets jordbruksoppgjør, er for meg uforståeleg.

Me må sikre landbruket og bøndene våre, me må styrkje landbruket. Det er òg viktig å sikre matsikkerheita vår ut frå eit beredskapsomsyn. Totalberedskapen peikar òg på det. Bøndene våre opplever ein utgiftsauke, som oss andre. Det er dyrtid òg innan landbruket.

Som helsepolitikar er det viktig for meg å få fram betydninga av at me produserer norsk mat som er trygg, basert på lokale ressursar, og at bruken av antibiotika i landbruket vårt er mindre enn elles i verda. Helsa til bonden, både fysisk og psykisk, er viktig. Det verkar òg inn på ei god dyrehelse. Difor er eg veldig glad for at me sikrar at bonden får gode avløysarordningar, som gjer at ein har moglegheit til ferie og kan ta fri når ein er sjuk, og når ein får barn. Slik sikrar me at komande generasjonar kan overta dei gardane me har i landet.

Kathrine Kleveland (Sp) [15:46:09]: På søndager når jeg kan være ute i hagen, ser jeg Tines melkebil kjøre på veien med trygg og fersk melk fra en av de to melkeprodusentene vi fortsatt har i bygda vår. Matproduksjon foregår alle dager, hele året, og den ferske melken må raskt på meieriet for å gi oss fløte, rømme, melk og yoghurt i butikken.

Ethvert land har både rett og plikt til egen matproduksjon. Derfor er norsk matproduksjon en viktig del av innholdet i totalberedskapskommissjonens rapport.

Reale jordbruksoppgjør er beredskap. Vi må gi matprodusentene tilbake troen. Derfor ga vi mer i jordbruksoppgjøret i fjor enn de ti foregående årene til sammen. Med Senterpartiet i regjering har vi startet arbeidet med tetting av inntektsgapet for bøndene. Mye av det rekordstore oppgjøret i fjor var begrunnet i kostnadsvekst på nødvendige innsatsvarer. Jeg tør ikke tenke på hvordan det hadde vært uten. Reelt sett er årets oppgjør enda bedre. Jeg er glad det blir flertall for jordbruksoppgjøret. Høyre, derimot, kutter 1,2 mrd. kr i sitt forslag. De vil heller ikke stemme subsidiært for den framforhandlede avtalen.

Neste tirsdag skal vestfoldbenken besøke Klavenes Gård & Gartneri, som produserer Crispisalat/Vest-

foldsalat. Jeg er glad for opprinnelsesmerking, som gjør at jeg kan se når jeg spiser salat dyrket i Vestfold. Ja, for Senterparti-politikere er også glad i salat. De fleste av oss vet også at kostholdsrådene sier at vi må spise enda mer frukt og grønt.

Nordmenn har høy tillit til kostholdsrådene. Jeg er blitt bekymret for tilliten til de kommende kostholdsrådene, med det store søkelyset på bærekraft. Dette har skapt debatt i flere nordiske land. To norske og flere nordiske forskere trakk seg fra utarbeidelsen av bærekraftdelen i de nordiske rådene. De nye rådene ser ut til å foreslå markert lavere kjøttforbruk og begrunner også det med bærekraft. Men er bærekraftig matproduksjon i Norge lik som i Danmark? Er det ikke klimasmart å produsere kjøtt av gress i Utkant-Norge? Jeg forventer at vi får norske kostholdsråd, der selvforsyning og sunn og variert norsk mat vektlegges høyt.

Maren Grøthe (Sp) [15:49:12]: Jordbruksoppgjøret handler om mer enn bare bønder. Det handler om å sikre norsk matproduksjon basert på norske ressurser, det handler om beredskap, om kulturlandskap, om god klimapolitikk, og det handler om å skape levende lokalsamfunn i hele landet. Det betyr noe i en krisesituasjon at vi produserer mest mulig av maten vår selv. Det har en stor verdi at det Norge vi er så glad i, består av åpne, nedbeitede landskap i stedet for bare kratt, og det betyr noe for verdiskapingen at ringvirkningene av landbruket skaper arbeidsplasser i hele landet. Nettopp derfor er det viktig å tette inntektsgapet mellom bønder og andre grupper i samfunnet. Jeg er glad for at staten har blitt enig med Bondelaget om en jordbruksavtale, og for at den får flertall i Stortinget i dag.

Årets jordbruksoppgjør bidrar til en inntektsvekst på 110 000 kr per årsverk. På to år er inntektsgapet til andre grupper redusert med 100 000 kr. Budsjettmidlene til landbruket på statsbudsjettet er økt med 54 pst. siden vi kom i regjering. Det er bra, og det er nødvendig. Men så er ikke jobben ferdig ennå. Vi vet at behovet er stort over hele landet, og at mange teller på knappene. Derfor skal vi legge fram en opptrappingsplan, og vi skal fortsette denne kursendringen i norsk landbrukspolitikk.

Og la det ikke være noe tvil om at dette er en kursendring. Eksempler på det ser vi tydelig her i salen i dag, når Høyre og Fremskrittspartiet vil kutte 1,2 mrd. kr i årets jordbruksavtale, i tillegg til at Fremskrittspartiet vil fjerne målprisøkningene. Jeg synes det er synd at Høyre og Fremskrittspartiet nok en gang understreker at de ikke ser verdien av norsk matproduksjon, og at de faktisk ikke ønsker å øke inntektene til bøndene. For vedtakene vi gjør i dag, handler om å sikre en framtidstro, og at norsk landbruk skal være en næring man kan både

leve av og leve i. Det er avgjørende for at også min generasjon skal kunne ete norsk mat i framtiden.

Rune Støstad (A) [15:51:51]: Ny regjering har gitt ny optimisme i jordbruket. Forrige uke besøkte jeg vakkre Vestvågøy i Lofoten, en av de største jordbrukskommunene i Nord-Norge. Her møtte jeg bonde – og Arbeiderpartiets ordfører kandidat – Elisabeth Holand. Årets jordbruksoppgjør er godt nytt for hennes familie på seks. Oppgjøret gir dem 600 000 kr mer i året, eller en økt timelønn på vel 90 kr. Samtidig er det ny giv og sterkere vilje til å satse på landbruket. Bare i Holands nærmiljø var det fire til fem ungdommer som allerede hadde bestemt seg for å ta over gardsdriften. Norske matprodusenter føler seg verdsatt, i motsetning til under forrige regjering.

I Arbeiderpartiet ønsker vi at by og land skal gå hand i hand. Derfor prioriterer dagens regjering norsk matproduksjon høyt. Det sikrer bosetting og levende lokalsamfunn over hele landet. Større produksjon av norsk mat basert på våre egne ressurser er også viktig for beredskap og matsikkerhet i hele landet, og skal vi bli mer selvforsynte, må vi fortsette arbeidet med å tette inntektsgapet mellom landbruket og andre yrkesgrupper.

God jordbrukspolitikk er viktig for den enkelte gardbruker, men også for arbeidsplasser i tilknytning til jordbruket. Bare i næringsmiddelindustrien er det om lag 40 000 sysselsatte som foredler varer fra den norske bonden. Dette er viktige bedrifter, og de finnes i både by og bygd. Tine Meieriet på Kalbakken her i Oslo har 1 000 ansatte. I Gudbrandsdalen har Tine over 360 arbeidsplasser. Både i Oslo og i Gudbrandsdalen er dette viktige hjørnesteinsbedrifter for lokalsamfunnene.

Landbruket er en bærebjelke mange steder i landet. Derfor fører denne regjeringen en god og offensiv jordbrukspolitikk tilpasset landet vi bor i, og ressursene vi har – i årets oppgjør med en ekstra satsing på mjølk, utmarksbeite, unge gardbrukere, velferdsordninger, grøntnæringen og klima- og miljøtiltak. Alternativet er å gjøre som Høyre: å kutte 1,2 mrd. kr i budsjettstøtte fordi partiet mener at inntektene går for mye opp. Det betyr noe hvem som styrer Norge – for jordbruket, for norsk matproduksjon, og for at folk kan leve gode og trygge liv i hele landet.

Så prater vi også mye om været. Det får vi ikke gjort så mye med, men det må være lov til å håpe på litt mer regn i Sør-Norge i tiden som kommer.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [15:54:51]: Hva er forhandlingsinstituttet for jordbruket? Jo, grunnlaget er hovedavtalen av 1. september 1950 mellom jordbrukets faglag, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag, og staten, med senere tillegg og protokoller.

Resultatet av forhandlingene er å anse som forberedelse til bevilgningsvedtak, som etter Grunnloven bare kan gjøres av Stortinget. Det er svært viktig at forhandlingene skal skje ut fra stortingsflertallets vilje, slik den er framkommet i vedtak og flertallsmerknader ved stortingsbehandlinger før jordbruksforhandlingene.

Årets jordbruksoppgjør er spesielt. Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag kom ikke fram til felles krav, og staten inngikk avtale med Norges Bondelag. Hva er den grunnleggende årsaken til denne alvorlige situasjonen? Det er etter min vurdering et opplagt svar. Det er uklart for Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Bondelag hva som er den reelle viljen til flertallet på Stortinget, til og med i overordnede spørsmål. Det kan ikke fortsette sånn. Hvordan skal unge familier investere for framtida? Skal de investere i økt planteproduksjon på gården sin? Hva er framtidens bærekraftige driftsmåter når priser på lån og innkjøpt energi øker?

Faglagene tolket stortingsflertallets vilje forskjellig. Norsk Bonde- og Småbrukarlag trodde på uttalelser fra regjeringspartienes ledere angående forpliktende, konkret forbedring av sjølforsyningen, la fram krav og endog virkemidler i henhold til det. Norges Bondelag forsto at uttalelsene ikke var sånn å forstå: ingen kursendring angående sjølforsyning og selve samfunnsoppdraget for jordbruket – matvareberedskap.

Dette er meget alvorlig for hele forhandlingsinstituttet. Derfor er det stort behov for ærlig og åpen debatt – å kalle en spade for en spade – om hva som er jordbrukspolitikken framover. Er det Stortingets vilje at en skal redusere importen av soya og korn til Norges husdyrproduksjon, og så erstatte den importen med økt norsk planteproduksjon, altså bygge vårt jordbruk på plogkjøl istedenfor skipskjøl? Kornneket, som tidligere var merket til Norges Bondelag, var symbolet på denne politikken og samling om felles sak – kornsaken. Dette er grunnleggende å forstå for å kunne prioritere virkemidler, prioritere penger og prioritere de driftsmåter som skal bli mer lønnsomme.

Vi må også huske at det er overimport av utenlandskproduserte planter som gir overproduksjon og tilhørende markedsprisfall på jordbruksråvarer. Denne overimporten må reduseres og erstattes av økt norsk planteproduksjon. Uten at Stortinget tar stilling til et slikt grunnleggende forhold, vil ikke Norge få en solid, forutsigbar jordbrukspolitikk for ungdom som vil drive gård inn i framtida. Dagens innstilling fra næringskomiteens flertall avklarer dessverre ikke dette. Det trengs debatt. Det trengs en stor debatt. Det trengs en ærlig debatt framover.

Hans Gunnar Holand (Sp) [15:58:06]: Forståelse er grunnleggende. Stortinget debatterer nå en framfor-

handlet jordbruksavtale. Jordbruksforhandlingene bygger på hovedavtalen for jordbruket av 1950. Dette er en unik og tjenlig ordning for vårt land. Hovedfokus for årets jordbruksforhandlinger har naturlig nok vært betydelig bedre inntjening og derav tetting av inntektsgap. Jordbruksforhandlingene inneholder likevel så mye mer, og det er alltid interessant å lese formålsparagrafer. § 1-1, formålet med avtaleverket for jordbruket, sier:

«Avtaleverket for jordbruket har til formål å regulere tiltak som er egnet til å fremme fastlagte mål for jordbruket, og som ikke er uttømmende regulert ved lov, stortingsvedtak eller forskrift.»

Det er nettopp dette. Jordbruksforhandlingene har vært et egnet verktøy til å ivareta det som har vært Stortingets felles mål gjennom årtier.

Dagens regjering har signalisert sine ambisjoner for norsk landbruk inn i framtiden. Faglagene har vært tydelig på sine forventninger til staten. Gjennom reelle, tøffe forhandlinger har partene kommet fram til en avtale som ikke sikrer, men bedrer muligheten for å redusere inntektsforskjellen i forhold til andre grupper.

Årets avtale er et godt skritt på veien til å nærme seg målene som regjeringen har satt seg for hvordan landbruket skal oppnå viktige resultater i en usikker og omskiftelig tid. Årets jordbruksavtale imøtekommer mange av næringens egne prioriteringer. Med en ramme på 4,15 mrd. kr er den med på å redusere inntektsgapet. Den gir en styrking av melkeøkonomien gjennom økning av tilskudd og målpris samt noen tiltak for å begrense kostnadene til leie av melkekvoter. Det ligger inne en satsing på Nord-Norge for å møte den særskilt negative utviklingen i landsdelen. Velferdsordningene er styrket, noe som er viktig både for dagens aktører innenfor næringen og for å styrke rekrutteringen. For å kunne øke selvforsyningsgraden er vi avhengig av å fortsette hovedlinjene i kanaliseringspolitikken, slik at det dyrkes gras i områder hvor dette er eneste mulighet, og at korn og andre vekster dyrkes der det er best mulig.

Avtalen inneholder en rekke tiltak for å styrke klima og bærekraft. Økt beitetilskudd, styrking av regionale miljøprogram, videreutvikling av landbrukets klimakalkulator, styrking av vannmiljøtiltak i Oslofjorden, styrking av Bionova, utvikling og utprøving av metanhemmere gjennom prosjekt og økt grøftetilskudd – alt dette viser betydningen av å ha en regjering og en minister som leverer.

Jeg er av den oppfatning at landbruket, samfunnet for øvrig og framtidige regjeringer er best tjent med at de fleste partier støtter opp om innarbeidede prinsipper og stemmer for en framforhandlet jordbruksavtale.

Heidi Greni hadde her overtatt presidentplassen.

Ole André Myhrvold (Sp) [16:01:17]: Etter å ha hørt debatten kan det høres ut som landbruket er den største klimasinken i norsk næringsliv. Sannheten er tvert imot at landbruket er den eneste næringen som har inngått en klimaavtale med staten, med et mål om å kutte 5 millioner tonn utslipp innen 2030. Årets jordbruksavtale tar det på alvor. Det er enighet om å avsette 9,3 mrd. kr til ordninger med klima- og miljøeffekt i 2024. Gjennom denne regjeringens to jordbruksoppgjør har ordninger med klima- og miljøeffekt fått en økning på over 40 pst. Det er historisk. Som representanten Holand nevnte, ligger det i det opprettelsen av Bio-nova, et verdiskapingsprogram for fornybar teknologi og teknologiutvikling i landbruket, utprøving av metanhemmere i fôr tilpasset norske forhold, utvikling av klimakalkulator, klimasmart landbruk, økning i det regionale miljøtilskuddet for spredning av husdyrgjødsel, økning av dreneringstilskuddet, satsing på Oslofjorden, kulturlandskap og arts mangfold, satsing på beite, utmark og innmark, m.m.

De som står her og etterlyser en kursendring, ser ikke skogen for bare trær. Det ser ut som de først og fremst ønsker å bytte ut den norske kua med utenlandsk, importert mat. Vi har foretatt en kursendring som tar inn over seg norske klimatiske realiteter og det norske ressursgrunnlaget. Landbruket er en politisk næring. Det er krevende å drive matproduksjon i dette landet. Dessverre ser det ut som noen velger å se bort fra det. Høyre, som i forrige periode sågar hadde et eget landbrukspolitisk nettverk, virker ikke som de har hørt eller lært noe på de mange gårdsbesøkene de var på land og strand rundt, når de i år velger å stemme mot en framforhandlet avtale.

Representantene i det såkalte landbruksnettverket fikk nok mangt et godt måltid servert da de var på sine mange besøk, men det er ikke noe som heter en gratis lunsj, heller ikke i denne saken. Regningen kommer, men Høyre viser i dette jordbruksoppgjøret at de ikke vil være med og ta den. I stedet velger Høyre å kutte 1,2 mrd. kr uten å si noe om hvilken del av måltidet de ikke vil betale for – om vi skal holde oss til lunsjmetaforen. De sier ingen ting om hvor eller hvordan det skal kuttes, og i høst foreslo partiet via statsbudsjettet også å innføre en avgift på emballasje og CO₂-avgift for landbruket.

Resultatet er altså at Høyre går inn for lavere inntektsvekst og høyere kostnadsvekst for norske matprodusenter og sender regningen videre til norske forbrukere. Representantene fra partiet påpeker stadig at økende matpriser skyldes den norske landbrukspolitikken. Jeg kaller det uredelig, for det er partiet selv som står for økninger av avgifter til matproduksjon. Faktum er at den norske landbrukspolitiske modellen har bi-

dratt til å holde den norske prisveksten på mat lav i forhold til sammenlignede land og i forhold til sammenlignbare importvarer.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [16:04:32]: Då Senterpartiet kom inn i regjering for snart to år sidan, såg det mørkt ut i norsk landbruk. Det hadde vore åtte år med rovdrift, null satsing og inga styrking av området. Det heile resulterte i eit bondeopprør som blei støtta over det ganske land. Bøndene heime i Rogaland fekk det tøffare og tøffare. Denne regjeringa derimot vil både styrkje og satse på landbruket. Det er Hurdalsplattforma og regjeringserklæringa tydelege eksempel på.

Totalberedskapskommisjonen la fram arbeidet sitt denne månaden. Senterpartiet har i mange år bedt om å få ein gjennomgang av den totale beredskapen, men ikkje fått gehør før me måtte ordne det sjølve i regjering. Kommisjonen har vikt eit heilt kapittel til matforsyning og startar med å slå fast:

«Å ha tilgang til nok mat, trygg mat og næringsrik mat er avgjørende for at hver og en av oss skal kunne leve et aktivt og sunt liv.»

Vidare seier kommisjonen at dei viktigaste føresetnadene for norsk matsikkerheit m.a. er kontinuerleg produksjon av mat innanlands og varetaking av produksjonsgrunnlaget. Matproduksjon er viktig beredskap. Me har gode føresetnader for å sikre eiga befolkning nok mat i det daglege, men òg i krise og krig. Det representerer i tillegg ein beredskap ved at det bur folk i heile landet.

Etter mange år i feil retning er me på rett veg. Men det er framleis langt igjen til målet. Noko av det som bekymrar meg, er tilbakemeldingane eg får frå bønder i Rogaland om usikkerheit knytt til kven som styrer regjeringa. Dei seier at viss Erna Solberg og Høgre får tilbake regjeringmakta, er det det same kva Senterpartiet gjer for landbruket. Det kjem til å bli reversert, seier dei. Førre gong Erna Solberg var statsminister, resulterte det i eit bondeopprør med støtte over det ganske land. Høgre er verkeleg ikkje på lag med befolkninga i dette.

Bønder fortener framtidstru. Når beredskapsperspektivet er så tydeleg, er det veldig spesielt at me har parti i denne salen som anten vil kutte i jordbruksoppgjøret og/eller stemme heilt imot. Alle treng mat. Ein lågare inntektsvekst og høgare kostnadsvekst er ikkje på nokon som helst måte med på å tryggje norsk matproduksjon eller bidra til inntektsmogleigheter til bøndene eller auka sjølvforsyning, trass i at det er det me treng i desse usikre tidene.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [16:07:11]: Norsk matproduksjon er et gode for deg og meg som innbyggere. Det handler om sikkerhet, ernæring og utvikling av hele Norge. Bønder og matproduksjon gir store ring-

virksomheter i lokalsamfunnene, og det produseres mat i verdensklasse med tanke på både kvalitet, dyrevelferd og næringsverdi.

Å sikre norsk matproduksjon videre handler om å kjenne hvilket ressursgrunnlag vi har i Norge. Vi må kunne nyttiggjøre oss små og store åkerlapper i både flatt og bratt terreng. Vi må omstille produksjonen i tråd med endret klima og endret forbruk. Å tenke helhet og livsløp er naturlig for en bonde som produserer mat og forvalter jord i et generasjonsperspektiv. Man skal gi fra seg gården i minst like god stand som man overtok den, for å sikre at det er muligheter også for kommende generasjoner.

Nettopp dette utgangspunktet gjør at vi tar avstand fra politikken Høyre og Fremskrittspartiet førte i regjering, og nå fører i opposisjon. Høyre og Fremskrittspartiet ønsker ikke de økonomiske overføringene til landbruket som Arbeiderparti-Senterparti-regjeringen ønsker. Høyre og Fremskrittspartiet tok ikke innover seg den påkjenningen angrep fra rovvilt eller usikkerhet knyttet til økonomien er for gårdbrukere. Dette har gitt bønder problemer med å sove og problemer med å betale regninger.

Regjeringen har mye godt arbeid i gang. Arbeidet med tetting av inntektsgapet, et nytt beregningsgrunnlag og en opptrappingsplan for å bedre økonomien er banebrytende. Det er krevende, og det er nødvendig. Forventningene er store.

Å øke selvforsyningsgraden er også helt avgjørende i den urolige tiden vi lever i. Økt tilskudd til setring, utmark og beiting er viktig. Folk som driver i utmarken, utnytter beiteressurser som ellers kun hadde blitt brutt ned og sluppet ut CO₂. Beiting bidrar til å holde kulturlandskapet oppe og gir inntak av urter, som igjen gir bedre melk og kjøtt. Støling og setring er en kulturbærer, og man har søkt om å få det inn på UNESCOs verdensarvliste. I tillegg kom nå i 2023 rapporten Forslag til satsing for fortsatt seterdrift, som gir en god pekepinn på behovet videre.

Norsk Landbruksrådgiving eies av bøndene og står i en krevende omorganisering. Jeg merker meg at organisasjonene og bøndene som er eiere i NLR Innlandet, ikke ønsker en fusjon.

Til slutt vil jeg gi honnør for arbeidet med Nasjonalt senter for fjellandbruk. Økt samordning av godt arbeid i hele landet knyttet til ressurser i fjellet, klimaendringer og utvikling av nye planter som gir økt matproduksjon, er uhyre verdifullt. Landbruks- og matministeren åpnet senteret på tirsdag. Det var en stor dag.

Jeg kan ikke skjønne hvordan bønder kan stemme på Høyre, med de kuttene de går inn for.

Solveig Vitanza (A) [16:10:28]: Jordbruket er en viktig næring for Norge. Det løser et av de viktigste sam-

funnsoppdragene vi har: å sikre Norges befolkning nok og trygg mat. For å sikre landbruk i hele landet og bidra til å øke verdiskapingen samtidig som vi reduserer klimaavtrykket, må vi også sørge for at bøndene er sikret en lønnsomhet.

Jeg og Arbeiderpartiet er opptatt av at dette skal være en næring der jordbrukere skal våge å investere i en drift som er grønn, innovativ og med fokus på dyrevelferd. Det skal være mulig for unge å gå inn og ta over gårdsdrift som en trygg investering for fremtiden. Akkurat det med rekruttering av unge i jordbruket har vært en kjernesak for oss. På lik linje med andre i arbeidslivet må vi legge til rette for et sikkerhetsnett i form av velferdsordninger. Jeg er derfor glad for at jordbruksoppgjøret har lagt sterk vekt på å gi norske bønder økonomisk sikkerhet ved sykdom og skade og økt tilskudd til avløsning, slik at de også kan ha mulighet til å ha fritid og ferie med familien, og ikke minst kunne planlegge for fødsel og svangerskap. Det skal i tillegg opprettes en partssammensatt arbeidsgruppe som skal gjennomgå tilskuddsordningene for avløsning ved sykdom, fødsler o.l.

Jordbruket skal være en framtidsrettet næring. Derfor er det viktig å satse på rekruttering, innovasjon og ikke minst gode klimatiltak. Jeg legger merke til at bl.a. Venstre og Høyre kritiserer regjeringens ambisjoner rundt miljømål, til tross for at vi gjennom de to siste jordbruksoppgjørene har økt ordningene for klima- og miljøeffekt med over 2,7 mrd. kr, dvs. en økning på over 40 pst. Det tar dessverre tid å snu skuta etter forrige regjering, som fokuserte lite på dette.

Som østfolding må jeg også si at jeg er glad for at det har blitt vektlagt å følge opp den helhetlige tiltaksplanen for Oslofjorden. Det har kommet en betydelig styrking av tilskuddsmidler for å stimulere til avrenningsreducerende tiltak, og det er enighet om å igangsette arbeidet med en helhetlig plan for bærekraftig bruk av nitrogen i jordbruket.

Til slutt vil jeg oppfordre alle politiske partier til å legge det politiske spillet til side. La oss gå inn i sommeren med en god avtale for et framtidsrettet norsk jordbruk. La oss slutte opp om norsk matproduksjon i en tid da dette er viktigere enn noen gang.

Margret Hagerup (H) [16:13:15]: Norsk landbruk er viktig, og Høyres forslag til jordbruksoppgjør gir bøndene en inntektsutvikling på 16 pst., samtidig som Høyre prioriterer en økt satsing på teknologi, klima, grønn sektor og støtte til unge bønder og bønder som må omstille seg til løsdrift. Et godt grep for å øke selvforsyningen, som vi snakker mye om, er å produsere mer grønnsaker. Der har vi gode forutsetninger.

Landbruket er i stadig omstilling, og framtidens landbruk må ha flere bein å stå på. På Torvholen Gård på Jæren har man etablert samarbeid med flere kommuner om et demenstilbud på siden av den ordinære produksjonen. Her er det turer i nærområdet, kontakt med dyr, gode måltider og sang, noe som gir en god og verdig demensomsorg. Statsforvalteren i Rogaland jobber aktivt for å hjelpe landbruket med å mobilisere nye næringer for å sikre et mer bærekraftig landbruk.

Vi må løfte matpolitikken og se på alle ringvirkningene og fortrinnene den gir oss. Vi har f.eks. en ren matproduksjon. Det betyr noe i en verden hvor altfor mange får i seg for mye antibiotika. Mens vi får stadig bedre medisiner mot kreft, kan utfordringen i framtiden være at antibiotikaresistens vil gjøre at kreftpasienter overlever kreften, men at de dør av en enkel infeksjon i etterkant.

Norskprodusert mat er i verdenstoppen når det gjelder mattrygghet. Skal vi kunne utnytte fordelene ved den rene maten som produseres, må vi også vite hvor maten kommer fra. Det kan styrke verdiskapingen i den norske kjøttproduksjonen. Jeg har utfordret helseministeren på at Norge må koble seg på det arbeidet som nå skjer i EU, med tanke på opprinnelsesmerking av bearbejdet kjøtt, som eksempelvis spekeskinke og pølse. I dag er det ikke noe krav om å merke kjøttet med opprinnelsesland, noe som villeder forbrukerne.

Dette handler om å bygge den sterke merkevaren som Norge er, for vi har produkter som er ettertraktede. På restaurant i London kan en få geitost fra Jæren, og flatbrød fra Toten reiser sammen med laksen til Singapore. De siste årene har både sideren, ølet og akevitten fått en aldri så liten renessanse, og mer og mer produseres og baseres på norske råvarer. Norsk mat- og drikkekultur er definitivt «hot». Norske kokker løfter norske råvarer opp og fram, og restaurantene våre skinner med stjerner i Michelin-guiden. Bocuse d'Or har lenge befestet vår rolle på det internasjonale matkartet – alt dette takket være driftige bønder og produsenter og et tett samarbeid om felles kjærlighet for maten som produseres.

Norsk landbruk kommer til å være viktig for oss også i framtiden, men da må vi se framover, og vi må forandre for å bevare. Den jobben gjør norske bønder hver dag. Da må vi sørge for at vi sikrer gode rammevilkår, samtidig som vi åpner for mulighetene. «Fra jord og fjord til bord» sikrer en bærekraftig norsk matproduksjon.

Olve Grotle (H) [16:16:16]: Stortinget har sett seg fire overordna mål for norsk landbruks- og matpolitikk: mattryggleik, landbruk over heile landet, auka verdiskaping og eit berekraftig landbruk med lågare utslepp. Dette er alle viktige og sentrale nasjonale tema som na-

turleg nok gjev grobotn for svært mange ulike spørsmål, ordskifte og svar.

Eg vil gjerne understreke at den viktigaste oppgåva til jordbruket er å produsere mat, og norsk jordbruk og matindustri skal produsere varer som norske forbrukarar etterspør. Det vil seie både nok mat og produksjon av trygg mat, basert på god plante- og dyrehelse. Forbrukarane skal òg bli tilbodne eit godt utval og eit breitt spekter av produkt i ulike priskategoriar. Av omsyn til beredskap, ressursutnytting, verdiskaping, sysselsetjing og klima er det vidare viktig at norsk jordbruk produserer det føret og dei matvarene som det ligg til rette for å produsere i Noreg, og i eit omfang som kan dekkje både innanlandsk etterspørsel og eksport.

Det er viktig å ta vare på norsk landbruk, sikre forsyningstryggleiken og leggje til rette for at bøndene kan auke sine inntekter sjølv om det ikkje er gjeve at alle marknadsreguleringane som finst i dag, er nødvendige for å vareta desse måla. Det er òg viktig at norsk landbruk i større grad greier å tilpasse seg endra forbruksvanar og endra marknadsforhold i framtida, og i større grad blir ei næring som leverer det forbrukarane etterspør, og som samtidig tek inn over seg ein stadig meir krevjande internasjonal marknad.

Her vil eg nemne at Solberg-regjeringa la godt til rette for å auke norsk produksjon av korn, frukt og grønnsaker. Dette er produkt med eit stort marknadspotensial, samtidig som auka norsk produksjon vil bidra til auka sjølvforsyning. Høgre meiner difor at produksjon av korn, frukt og grønnsaker òg må styrkjast framover.

Eksempel som dette og andre omstillingar som landbruket og næringslivet elles heile tida må vere innstilte på å gjere, er ein føresetnad for berekraftig og auka norsk matproduksjon og for at det framleis skal vere eit jordbruk over heile landet, noko det er brei politisk semje om at vi skal ha.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [16:18:45]: Det er få som har takket komiteen for behandlingen av denne saken. Det skal heller ikke jeg gjøre, for saksgangen i komiteen har vært utfordrende. Med den tidsplanen som ble lagt, hadde næringskomiteen faktisk færre dager på seg til å behandle jordbruksoppgjøret enn det regjeringen brukte på å sende det til Stortinget etter at avtalen var inngått med Norges Bondelag. Det viste seg at tidsplanen ble i korteste laget også for regjeringspartiene, som ikke evnet å overholde fristene de selv la opp til.

Det er litt overraskende at forhandlingene, som trakk ut godt over tidsfristene, ga så magert utfall til SV, som på forhånd hadde slått på stortrommen. To av forslagene hadde fått flertall i komiteen uansett, og det tredje forslaget, om å endre fra kronetoll til prosenttoll, vil i stor grad bare øke forbrukernes matvarepriser.

Jeg må si meg enig med Lundteigen: Det er bedre med plogkjørt framfor skipsført, og at man skal bidra til økt norsk grasproduksjon og økt norsk kornproduksjon. Jeg er veldig enig med Lundteigen i at dagens flertall ikke avklarer dette, men mindretallet foreslår mange grep som ville imøtekomme det Lundteigen påpeker. Så jeg vil oppfordre ham til å se litt på de mindretallsforslagene som foreligger i saken.

Forhandlingsinstituttet har i stor grad utspilt sin rolle. I en bok står det at alt har sin tid under solen. Forhandlingsinstituttet har nok tjent norsk landbruk godt, men det er kanskje utgått på dato. Da bør man benytte anledningen med Grytten-utvalget til å se på nye løsninger for hvordan man skal utforme en landbrukspolitikk for fremtiden, ikke for fortiden, slik som Senterpartiet holder på med.

Et strengere tollregime vil øke dagligvareprisene ytterligere. Vi har dyrtid – vi har høye strømpriser, høye drivstoffpriser og høye matvarepriser. Det eneste som har gått ned under denne regjeringen, er vel aksjeverdiene og kronkursen. Man sliter med å få vekslet norske sedler i utlandet, på lik linje med zimbabwisk dollar eller venezuelansk bolívar. Men dyrtid er jo en effekt av den politikken som føres.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [16:22:08]: Som jeg sa i replikkordskiftet, er butikk også politikk, slik NATOs generalsekretær, Jens Stoltenberg, har sagt. Poenget med å fortelle dette er at «beredskap» – nå gjelder det særlig for Høyres representanter å spisse ørene – er et annet ord for forsikring, bare at beredskap forhåpentligvis skal gjelde for fellesskapet, for hele landet vårt og alle innbyggerne samtidig.

Representanten Westgaard-Halle lurte på om jeg var en spåmann, ettersom jeg påpekte at det var klokt å bygge opp beredskapen og dermed tegne denne forsikringen i forrige stortingsperiode. Svaret på det er nei, jeg er ingen spåmann, men grunnen til at man tegner en forsikring, som jeg nevnte i replikkordskiftet, er at man ikke vet når huset eventuelt begynner å brenne, eller når man krasjer med bil. Så her misforsto Westgaard-Halle fundamentalt, og det virker som om Høyre fortsatt vaker i forståelsen av at beredskap er en forsikring.

Representanten Grotle brukte riktignok ordet «beredskap» i sitt innlegg. Det er mulig det brukes mer som et fyndord enn at det har et reelt innhold, for i forrige stortingsperiode debatterte vi dette på en grunnleggende måte med Høyre. Da var Høyres landbrukspolitiske talsperson med i Dagsnytt 18. Spørsmålet fra debattlederen var: Hva skjer hvis handelen til Norge blir brutt? Svaret var rimelig bastant, og jeg siterer: Da må vi selvfølgelig klare oss på mindre energi.

Dette er ikke noe jeg finner på. Man kan gå inn på Dagsnytt 18-sendingen fra den 18. juni 2020 og høre dette.

Jeg lurte på om Høyre kan gå opp på denne talerstolen og bekrefte om den politikken står ved lag. Nå har vi jo sett et praktisk eksempel på hva som skjer hvis folk blir urolige for at det blir mindre energi. Da er det ikke energi gjennom munnen jeg snakker om, men mindre energi fordi Putin har stengt energitilførselen til Europa. Det er akkurat det samme med mat som det er med strøm – det blir uro i samfunnet. Det er det som er det fundamentale, og som Westgaard-Halle sannsynligvis fortsatt ikke har forstått. Hun ville i hvert fall ikke lytte til dette innlegget.

Hun bør gå opp på talerstolen og si ja eller nei på dette: Forstår Høyre at beredskap er en forsikring, og forstår man at det er fordi vi skal ta ned risiko at vi må tegne den forsikringspremien? Når Høyre forsikrer yachtene sine, hyttene sine og bilene sine, tegner de forsikringspremier «en masse», men hvis det er for fellesskapet, sitter de pengene veldig langt inne. Det er det ved har sett oss lei på, og det var derfor vi trengte en ny regjering og en ny kurs for norsk jordbruk.

Gro-Anita Mykjåland (Sp) [16:25:20]: Jeg vil starte med å takke regjeringen, ansvarlig statsråd og spesielt Norges Bondelag, som tok ansvar for å framforhandle årets avtale for norsk jordbruk.

Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering viste med all tydelighet at vi prioriterer nasjonal matberedskap og norsk matproduksjon. Denne enigheten mellom jordbruket og staten vil bidra til å trygge matproduksjonen over hele landet og øke selvforsyningen.

Det er klokt å øke potensialet for matproduksjon på egne råvarer til et maksimum, sa leder av totalberedskapskommisjonen, Harald Sunde, som nylig la fram sin rapport. Ja, det er klokt, for vår matberedskap er grunnleggende for vår sikkerhet og velferd når vi er i en tid da rammebetingelsene for matproduksjon er uvanlig usikre. Det er krig i Europas kornkammer. Frankrike og deler av England og Portugal opplevde i fjor den tørreste julimåned som noen gang er registrert. Det er tørt i store deler av Sør-Norge, og hvis det ikke kommer regn snart, vil det kunne gi tørkeskader og dårlige avlinger bare fem år etter forrige gang matprodusenter i Sør-Norge opplevde store tap på sine avlinger på grunn av tørke.

Jeg er glad for at statsråden følger godt med på hvordan dette utvikler seg, for det tærer på våre matprodusenter å stå i en sånn usikkerhet.

Høyre og Fremskrittspartiet vil redusere den inngåtte avtalen med 1,2 mrd. kr. Jeg er ikke overrasket over at Høyre og Fremskrittspartiet vil gi mindre inntekter til matprodusentene våre. Det er et betydelig etterslep og

en stor usikkerhet i næringen etter åtte år med Erna Solberg som regjeringssjef, så her fortsetter Fremskrittspartiet og Høyre som før, men hvor er beredskapsansvaret overfor den norske befolkningen? Hvor skal Høyre og Fremskrittspartiet skaffe mat i framtiden om vi ikke sørger for mest mulig produksjon til vår egen befolkning? De svikter den norske matsikkerheten.

Hvordan en ønsker at norsk landbruk skal utvikles, er politikk. Det er et taktskifte for landbruket, og selv om vi har en vei å gå før vi er i mål, er vi på vei. Bondelagets leder sa på Bondetinget, som foregår i disse dager, at vi må tilbake til 1970-tallet for å finne jordbruksoppgjør som er noe i nærheten av det vi har fått til de siste to årene. Med Hurdalsplattformen i bunnen, årets jordbruksoppgjør og ikke minst det videre arbeid med både tetting av inntektsgap og målet om selvforsyning viser Senterpartiet og Arbeiderpartiet at vi prioriterer norsk jordbruk og norsk matproduksjon.

Per Olav Tyldum (Sp) [16:28:10]: Det er litt underlig å følge debatten her i dag. Vi ser en tydelig høyreside som er i sterk konkurranse med ytterste venstre om å riste på hodet over regjeringspartiene og SVs forslag om å støtte opp under bondens bidrag, med mål om å sikre norsk matsikkerhet og trygghet. Fremskrittspartiet refser sin tidligere regjeringspartner Høyre for å velsigne dyrere mat. Rødt etterlyser en vilje til å sikre at vi har en matproduksjon og en matberedskap i Norge, samtidig som de stemmer imot en framforhandlet avtale som nettopp ivaretar matsikkerhet, trygghet og beredskap.

Høyre og Fremskrittspartiet vil redusere budsjettmidlene kraftig og la markedet råde fullt og helt, men uten at matvareprisene skal røres. Partiene vil demonstrativt stemme nei til jordbruksavtalen. Det er en situasjon som både næringen og den norske forbrukeren bør merke seg. Nå er ikke Høyre i salen, men det er jo naturlig og rett og rimelig at Høyre kan fortelle næringen hva som skal kuttes, siden deres forslag innebærer en reduksjon på 1,2 mrd. kr sammenliknet med den inngåtte avtalen.

Høyre har også et ønske om å innføre en CO₂-avgift på ca. 460 mill. kr, og en drikkekartongavgift på 500 mill. kr. Det betyr et samlet nedtrekk på omkring 2,2 mrd. kr, som næringen må bære. Vi har tydeligvis en ulik virkelighetsoppfatning. Høyre vil altså gå inn for lavere inntekter og høyere kostnader og avgifter for den norske bonden. Høyre vil vel egentlig vrake forhandlingsinstituttet.

Jeg er glad for at avtalen gir den motsatte betydningen av det Høyre foreslår. Kostnadsveksten kompenseres i stor grad av budsjettmidler, som igjen holder økningen i matvareprisene nede.

Avtalen dreier kursen i en mer klima- og miljøvennlig retning. Det legges til grunn 9,3 mrd. kr på målrettede ordninger med klima- og miljøeffekt. Ordningene bidrar også til å redusere utslippene per produserte enhet og dermed også klima- og miljøbelastningen fra jordbruket. Oppfølging av klimaavtalen mellom staten og jordbruket prioriteres.

La meg få lov til å avslutte mitt innlegg med å takke SV for å ta ansvar, og ikke minst takke Kristelig Folkeparti, som tidlig flagget et tydelig forsvar av forhandlingsinstituttet.

Ivar B. Prestbakmo (Sp) [16:31:07]: Jeg skal begynne med å vise til den etter hvert ganske kjente og omtalte rapporten fra totalberedskapskommisjonen, som bl.a. tar for seg matvaresikkerheten i Norge. Kommisjonen slår fast at Norge bør styrke matberedskapen ved å produsere mer selv. Kommisjonen sier videre:

«De viktigste forutsetningene for norsk matsikkerhet er kontinuerlig produksjon av mat innenlands, ivaretagelse av produksjonsgrunnlaget (...).»

Man slår også fast at dagens import av varer går ut over norsk produksjon. Det gjelder både kornprodukter, kjøtt, egg og meierivarer – og mye frukt og grønt som like godt kunne vært produsert i Norge.

Alt dette handler om matproduksjon. Det handler om beredskap, det handler om matsikkerhet, og det handler om hvordan vi ivaretar framtiden, hvordan vi sikrer oss med tanke på en situasjon som måtte ligge framfor oss. Det er dette som er forsikringen, at vi sørger for at vi har mat også når det oppstår utfordringer av ulik art. Økt norsk selvforsyning er nødvendig for å styrke matsikkerheten og beredskapen, og jeg håper virkelig at flere og flere etter hvert ser det.

Det er to grunnleggende forutsetninger som må være på plass for å øke den norske selvforsyningen basert på de naturressursene vi har. Det er lønnsomhet i produksjonen – og da en levelig inntekt for den norske bonden – og det er etterspørsel etter de varene som produseres. Gjennom de to siste jordbruksoppgjørene er det tatt viktige og nødvendige steg – ja, det må nesten kunne sies at de to siste oppgjørene, altså inneværende års og fjorårets, innebærer et betydelig retningsskifte. Men vi vil mer. I årets avtale gjøres det viktige grep for å sikre norsk matproduksjon og legge til rette for økt selvforsyning.

Med de internasjonalt særdeles usikre tidene som vi nå har hatt en stund, er det nesten helt utrolig at partiet Høyre vil kutte årets jordbruksoppgjør med 1,2 mrd. kr. Høyre ønsker altså lavere inntektsvekst og høyere kostnadsvekst for norsk matproduksjon, og når vi i tillegg vet, som flere har vært inne på, at man ønsker CO₂-avgift, emballasjeavgift og å kutte tollsatsen på import, er

bildet klart: Høyre ønsker ikke å legge til rette for norsk matproduksjon, for norsk landbruk i hele landet og heller ikke for norsk matsikkerhet – og går utrolig nok imot årets jordbruksavtale. Høyre vil altså i realiteten – Fremskrittspartiet vet jeg ikke om jeg orker å nevne – bidra til å undergrave matvaresikkerheten for landets innbyggere.

Høyre lever ennå åpenbart i den tro at vi kan hente mat fra hvor som helst i verden, til enhver tid, og uansett hva som skjer. Nei, slik er det ikke. Vi trenger politikken til dagens regjering, og den trenger vi lenge.

Kari Mette Prestrud (Sp) [16:34:22]: Skal man som politisk parti ha troverdighet på sikkerhet og beredskap, må man sikre innbyggerne sine det aller viktigste først. Her har ren mat en viktig plass. Sikkerhet rundt disse behovene er ufravikelig knyttet til produksjon. Når landet vårt ikke er selvforsynt for å dekke disse behovene, er vi ekstremt sårbare for endringer vi ikke har kontroll over, det være seg endringer i klima eller sabotasjehandling. Det er nok med tørke her i sommer eller i andre matproduserende land. Tilgangen på mat vil raskt bli en annen enn den vi er vant med. Det hjelper ikke å betale mer når det ikke er mat til salgs. FN slår i år for første gang fast at det produseres for lite mat. Det er ikke lenger fordelingen det står på.

Et parti som Høyre kan umulig være opptatt av å dekke behovet for mat når de ikke forstår behovet for at noen produserer den. NRK skrev i går at de siste 20 årene har ca. 25 000 bønder gitt seg. Det er 25 i uka. Når Høyre kan stemme imot fjorårets jordbruksoppgjør og i år kutte det med 1,2 mrd. kr, eller subsidiært stemme imot avtalen, er det åpenbart at de ikke har skjont den uløselige tilknytningen mellom egen produksjon og å sikre befolkningen mat. Med en selvforsyning på 40 pst. mot Tysklands godt over 90 pst. er alvoret stort.

De som bør være mest bekymret, er ikke bøndene. De har kunnskap til å produsere egen mat på jordet sitt samtidig som de lett får seg en annen jobb. De som burde bekymre seg for en politikk uten jording, er de som bor i byene og ikke har så mye som en jordlapp å produsere egen mat på. Apropos jordlapp: Kun 3 pst. av Norges areal er det mulig å dyrke mat på. Da skulle vi ikke hatt en jordfleck å legge under asfalt, jernbaneskinner eller andre byggeprosjekter. I fylket mitt, Akershus, er Høyre den ivrigste til å bygge ned denne knappe ressursen. I sum utgjør fire aktuelle saker – skole på Eidsvoll, IKEA på Vestby, i tillegg til tog og E18 i Ås og Nordre Follo – nesten halvparten av de 2 000 dekarer med matjord som vår regjering mener må være maks mengde for nedbygging hvert år.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [16:37:36]: Først vil jeg berømme SV med Torgeir Knag Fylkesnes som har for-

handlet fram romertallsforslag V, som sier at regjeringa i statsbudsjettet for 2024 går fra kronetoll til prosenttoll for enkeltprodukt for å sikre en bedre norsk matvareberedskap.

Forslaget i innstillinga har støtte fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, SV, Rødt og Miljøpartiet De Grønne, og jeg regner med at det også får støtte fra Kristelig Folkeparti. Både Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre sitter i komiteen og støtter det ikke. Det er for meg en lakmustest på partienes stillingtagen til framtidens jordbrukspolitikk.

I henhold til WTO-avtalen har Norge mulighet til å bruke kronetoll eller prosenttoll. Kronetollsats ble iverksatt i 1995. En tollsats på eksempelvis 10 kr er nå mindre verdt enn den var i 1995. Prisstigningen uthuler verdien av kronetoll. Heldigvis har vi alternativet prosenttoll. Det vil gi et oppdatert importvern som en fast kronetollsats ikke kan gi.

Skal vi ha gårdbrukere i neste generasjon, må vi tenke langsiktig om importvernet. Vil det gi høyere matpriser med endring av tollsatsene? Ikke nødvendigvis, men mulighetene for økt prisuttak for neste generasjon ligger der. Dermed blir det mindre statsbevilgninger, noe som ikke minst Fremskrittspartiet burde merke seg.

Vi har et fantastisk system i Norge med et nasjonalt jordbruksmarked. Vi har mulighet til å produsere sunn mat. Vi har et tollvern som er forbrukernes beste venn. Vi så det nå sist år, hvor vi hadde lavere prisstigning på mat i Norge enn i Sverige. Lavere prisstigning på mat i Norge enn i Sverige er et resultat av vårt regulerte jordbruksmarked. Det er avgjørende viktig å ha stabilitet på mat, både i forsyning og i priser.

Ved at vi har et nasjonalt marked, har vi også en mulighet til å sikre en produksjonsmåte som er sunnere. Vi har f.eks. etter hvert nå en produksjon av kylling og kalkun i Norge uten de antibiotiske stoffene narasin og monensin. Importvernet gjør det mulig. Importvernet gjør det mulig å ha en produksjon som er bedre tilpasset dyrehelse og menneskehelse enn det ellers ville være. Det er en verdi som må opp og fram, og ikke minst må forbrukerinteressene synliggjøre det i en allianse mellom forbrukere og miljøbevisste gårdbrukere. Her ligger framtida.

Per Martin Sandtrøen (Sp) [16:40:53]: Jeg vil begynne med å slå fast nøyaktig det samme som totalberedskapskommisjonen: Matproduksjon er viktig beredskap. Det burde være så åpenbart for alle at det føles nesten banalt å si det. Men er det egentlig åpenbart for alle?

Jeg husker tilbake til pandemien. Kort tid etter at Norge innførte omfattende tiltak, kunne VG skrive: «Skulle bare kjøpe brød: ? Det var tilløp til kaos». Davæ-

rende statsminister måtte gang på gang oppfordre folk til å ikke hamstre mat. Mange i Norge var skikkelig bekymret og redde for at de ikke skulle få nok av det mest grunnleggende av alt, nemlig mat. Mange som var i butikken, så hvordan det stadig ble tynnere i butikkhyllene, til dels tomt.

Senterpartiets partileder sendte brev med anmodning til daværende statsminister om å maksimere norsk matproduksjon, men svaret ga overhodet ikke inntrykk av at problemstillingen ble tatt på tilstrekkelig alvor. Senere, i stortingsalen, oppfordret Senterpartiets leder til og spurte om hvordan man kunne styrke matberedskapen, og om en bl.a. kunne opprette beredskapslager for korn. Da svarte daværende statsminister med å latterliggjøre spørsmålet og si at vi kanskje kunne klare oss uten sukkertøy og smågodt i en periode i krise. Det handlet ikke om sukkertøy og smågodt. Det handlet om at vi skulle være trygge i Norge på at vi fikk nok av det aller, aller viktigste.

Etter noen uker kom NRK med en gladnyhet. Det fantes hemmelige statlige lagre med mat som skulle sikre oss hvis det ble krise. Da ble alle interessert i hva som var i de hemmelige statlige lagrene. Jo, det var nok til å sikre 30 000 personer i Norge i tre døgn. Altså skulle Hamar by få sikret matforsyningen sin i tre døgn. Det ville ikke være mer til resten av oss.

Som totalberedskapskommisjonen slår fast, er de viktigste forutsetningene for norsk matsikkerhet kontinuerlig produksjon av mat innenlands, ivaretagelse av produksjonsgrunnlaget og et velfungerende internasjonalt handelssystem. Ingen er imot at vi skal handle, men de to første forutsetningene er helt avgjørende. På tross av at totalberedskapskommisjonen har skrevet et helt kapittel om matberedskap, har jeg ikke hørt noen av Høyres representanter ta opp temaet i debatten i dag. Illustrerende nok er vel representanten Bjørlo den eneste fra den forrige regjeringens parlamentariske grunnlag som fortsatt er i salen.

Vi skal styrke beredskapen i Norge. Da må vi betale for det. Det viser vi at vi er villige til å gjøre ved å stemme for dette jordbruksoppgjøret.

Ingrid Fiskaa (SV) [16:44:08]: Jordbrukssubsidiar er eit misvisande ord. Subsidiar er først og fremst ei subsidiering av forbrukarane for at prisane på mat ikkje skal bli for høge. Bøndene får jo ikkje betalt i marknaden for det det faktisk kostar å produsera mat, og statens bidrag til inntekta til bøndene er i realiteten ein kompensasjon for dette. Når matprisane likevel er så pass høge som dei er, og dei aukar, er det på grunn av den makta dei store daglegvarekjedene har over prissetjinga ut til forbrukaren.

Dei partia som vil kutta i jordbruksavtalen, bør difor òg vera tøffe nok til å seia at forbrukaren skal ta ein større del av kostnadene ved matproduksjon. Dei bør òg vera ærlege nok til å innrømme at det vil føra til redusert produksjon av mat på norske areal og av norske ressursar. Resultatet vil bli auka import av mat og av dyrefôr.

Å vera bonde i dag er for dei aller fleste å vera blant dei lågast lønte i landet. Når mange likevel held fram med å produsera mat – trass i at det knapt går rundt, trass i at ein ikkje får igjen for investeringar som staten har pålagt dei, trass i at mange i praksis betaler av eiga lomme for å forsyna oss andre med mat – kjem det av ein sterk lojalitet til samfunnsoppdraget. Men sånn kan det ikkje fortsetja. Difor er SV utolmodig etter å få inntektene til bøndene opp. Me er pådrivarar for å få på plass ein opptrappingsplan for bonden si inntekt og for auka sjølvforsyning, slik me òg var det for snart 50 år sidan. Då, i 1975, stod min forgjengar som stortingsrepresentant for SV frå Rogaland, Berge Furre, i spissen for opptrappingsvedtaket. 50 år er lenge sidan. Sidan den gongen har mykje skjedd. Frihandels- og globaliseringsoptimismen har lagt grunnlaget for ei overdriven tru på at me kan kjøpa det me treng på internasjonale marknader. Med relativt opne grenser er matproduksjonen vår utsett for ein uheldig konkurranse frå ein meir industrialisert, mindre dyrevenleg og mindre arbeidsintensiv matproduksjon i andre delar av verda. Denne strategien har no møtt veggen, og no står me overfor valet om me skal fortsetja med det Berge Furre kalla proteinimperialismen, eller om me skal velja ein ny kurs. SV meiner det siste. Me kan ikkje fortsetja på ein kurs som er både harsardiøs for oss og djupt usolidarisk med folk i andre land, ved å la dei produsera maten for oss. Me kan ikkje fortsetja med ein kurs som baserer seg på rovdrift av naturressursar, i ei tid som krev ein meir naturvenleg, dyrevenleg og klimarobust matproduksjon. Me må ta matproduksjonen heim, ta jorda og dei norske ressursane i bruk, og då treng me fleire bønder.

Per Vidar Kjølmoen (A) [16:47:30]: Høyres representant Westgaard-Halle var tidligere i debatten opp-tatt av redelighet. Arbeiderpartiets og mitt poeng er at Høyre nå foretar en tydelig høyredreining i sin landbrukspolitikk. La meg ta et eksempel: Mens Høyre i fjor stemte subsidiært for et oppgjør på 10,9 mrd. kr, ser de i år ut til å stemme subsidiært mot et oppgjør på 4,15 mrd. kr. I debattene forsøker også Høyre å skape en motsetning mellom å sørge for at bonden skal ha en anstendig inntekt og forbrukeren billig mat. Det er en falsk motsetning. La oss ta et eksempel: Når man går i butikken og kjøper et brød til 40 kr, er det kanskje bare et par kroner av det som går til kornbonden. Da er det opplagt, i hvert fall for Arbeiderpartiet og Senterpartiet,

at det er viktigere å se på hvor de 38 kr blir av, enn de siste 2 kr som bonden skal leve av. Når Høyre vil kutte 1,2 mrd. kr til norsk landbruk, men ikke vil si hvor pengene skal tas fra, og i tillegg vil øke avgiftene med kanskje én milliard, blir effekten fort det motsatte, nemlig at prisen på mat stiger mer med Høyre enn med Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Det er nettopp derfor Arbeiderpartiet og Senterpartiet har gjort en så radikal omlegging av norsk landbrukspolitik, fordi vi både vil sikre bonden en anstendig inntekt og alle andre levelige matpriser. Det er ti år siden Høyre sist stemte mot en jordbruksavtale på Stortinget. Det viser hvordan Høyre går i en mer radikal retning i landbrukspolitikken.

Jeg kan også berolige Westgaard-Halle med at verken noen partier på Stortinget eller avisen Nationen mener at Høyre er et høyreekstremt parti i noen slags antidemokratisk eller fascistisk betydning av ordet, selv om landbrukspolitikken til Høyre nå tar et steg mot høyre, men det understreker bare de økende forskjellene som finnes mellom en høyre- og en venstreside i norsk landbruks- og distriktspolitik. Arbeiderpartiet og Senterpartiet har startet en helt nødvendig omstilling og satsing på norske distrikter og norsk landbruk. Vi tror at denne offensive politikken vil bety svært mye for Norge i de tiårene som kommer.

Alfred Jens Bjørlo (V) [16:50:21]: Ein tek seg av og til i å lure på korleis det er å vere på eit landsmøte i Senterpartiet, og etter å ha høyrte denne debatten har ein vel i og for seg fått svaret på det. Eg har lyst til å oppsummere lite grann frå Venstre sin ståstad, sjølv om Senterpartiet sitt favoritttema er Høgre, og verken Venstre eller landbruket – men la no det liggje.

Det er to ting som slår meg etter å ha høyrte på debatten og den enorme entusiasmen over dette jordbruksoppgjøret som kjem frå mange av representantane – det er stort sett Senterpartiet som har vore på talarstolen. Punkt ein: Vi har hatt to store debattar om matproduserande næringer i denne salen dei siste tre vekene, ein om havbruksnæringa og ein om landbruksnæringa. I denne debatten – og det skal Senterpartiet ha ros for – legg ein ekstremt stor vekt på kor viktig landbruket er for verdiskaping, sysselsetjing og ringverknader, ein snakkar varmt om næringa i alle samanhengar. Det skal faktisk Senterpartiet ha honnør for, det bør vi vere flinke til å gjere alle saman. Men i debattane om havbruksnæringa er fokuset eit heilt anna, sjølv om det er ei næring som skaper mykje av dei same ringverknadene i tillegg til å skape svære eksportinntekter for Noreg og ikkje er avhengig av overføringar over statsbudsjettet.

Det at vi greier å sjå balansen i dei ulike matproduserande næringane våre, anten vi snakkar om politisk retorikk, om politikk eller for så vidt om toll og han-

delspolitikk, trur eg er viktig for framtida i Distrikts-Noreg.

Punkt to: Eg opplever ein slåande ulikskap i entusiasme mellom det ein høyrer i denne salen, og det ein høyrer når ein reiser rundt i landet og snakkar med aktørar innanfor landbruket. Det er veldig mange som er urolige for framtida og ser at vi treng eit nytt fokus og ei ganske radikal nytenking i norsk landbrukspolitik. Det var vel Albert Einstein som i si tid sa at definisjonen på galskap er å gjere det same om og om igjen og forvente eit heilt anna resultat neste gong. Det er litt den kjensla eg har med det vi no held på med i landbrukspolitikken vår. Men – og det skal i rettferdas namn seiast – det er positive signal i jordbruksoppgjøret som er lagt fram her i dag. No kjem det ein strategi til Stortinget for auka norsk beredskap og sjølvforsyning, ein strategi for at vi skal ha ei vridning i norsk landbrukspolitik. Det har Venstre etterlyst. Statsråden har i dag stadfesta at det kjem til å handle om meir grønt, frukt og korn og mindre førimport. Det same har SV og Arbeidarpartiet gjort. Så får Senterpartiet berre ha sine internseminar med all sin retorikk, det trur eg vi legg litt til side no.

Eg og Venstre har i alle fall fått forsikringar om at vi har teke eitt steg i riktig retning. Vi ønskjer heller ikkje alternativ ramme for landbruk, vi meiner det er rett å bruke pengar på norsk landbruk i dagens situasjon, så vi kjem subsidiært til å stemme for landbruksoppgjøret slik det no ligg føre.

Statsråd Sandra Borch [16:53:42]: Det har vært en interessant debatt. Jeg skulle ønske at de to største partiene fra forrige regjering kanskje var litt mer delaktige i debatten om retningen for norsk landbruk. Jeg merker meg at det er mye fravær i salen.

Det er veldig mange som er opptatt av statsrådens kosthold, og det er vel og bra. Jeg kan opplyse forsamlingen om at i dag har jeg faktisk ikke spist kjøtt, men et rekesmørbrød i kantinen.

Så er det noe som ikke kan stå uimotsagt fra denne talerstolen, og det er når representanten Strifeldt gjør det til et poeng at regjeringen somlet med å få oversendt proposisjonen til Stortinget. Proposisjonen om jordbruksoppgjøret er utarbeidet og lagt fram for Stortinget etter helt vanlige prosedyrer, også etter de prosedyrene som var lagt da Fremskrittspartiet satt med landbruks- og matministeren.

Det er også sånn at vi ikke bare behandler jordbruksoppgjøret og jordbruksavtalen i denne salen i dag, vi behandler også jordvernstrategien, som ligger som et vedlegg til jordbruksoppgjøret. I Hurdalsplattformen har regjeringen sagt at jordvernet skal styrkes, og at jordvern skal bli et overordnet hensyn i all arealforvaltning. Jeg er veldig glad for at regjeringen nå legger fram

denne strategien som bidrar til det, og også skjerper jordvernmålet. Det er viktigere enn noen gang å lage politikk som bidrar til matberedskap og bærekraft. Krig og konflikt midt i Europas kornkammer viser oss hvor viktig det er å ta vare på de arealene vi kan produsere mat på. NIBIO har utarbeidet et solid kunnskapsgrunnlag for denne jordvernstrategien, og dette arbeidet viser betydningen av å ta vare på matjord for samfunnet som helhet. Godt jordvern er et viktig bidrag for å nå flere av FN's bærekraftsmål.

Jeg vil også framheve det geopolitiske risikobildet der ute. Der miner sprenges og stridsvogner ruller fram på åkrer i Ukraina, skulle det nå vært sådd korn. Dette forsterker betydningen av stabil matproduksjon i Norge. Vi trenger sikkerhet for matproduksjon, matforsyning og matberedskap framover.

Til slutt noen ord om tørke: Det er utfordringer med været i flere deler av landet, og det er en god påminnelse om hva klimaendringene kan føre til. Tørkesituasjonen bekymrer også meg, og jeg kan opplyse Stortinget om at det nå framover vil være tett dialog med faglagene om hvordan vi skal håndtere tørken som vi ser utfolde seg i flere deler av landet.

Nils T. Bjørke (Sp) [16:56:59]: Når eg høyrer debatten her i dag, må eg seia at eg dett litt tilbake til 2014 då eg forhandla med Solberg-regjeringa om jordbruksoppgjøret – når Framstegspartiet på nytt prøver seg med 1,2 millionar i mjølkekvote og grunnjev det med robot. Det seier litt om tankeløpet om landbruksproduksjon, at det er industri, altså er det roboten som er grunnlaget for produksjonen. Nei, det er arealet – og det er det som er problemet, og som var problemet i dei åtte åra. Det vart fokusert meir og meir på stordrift, å slå i hop, og å bruka mykje importert kraftfôr, og så gløymde ein at det faktisk er arealet som er grunnlaget for produksjonen. Det må jo vera arealgrunnlaget og ikkje minst areal i rimeleg nærleik av driftseininga som må vera grunnlaget for produksjonen, slik at ein får tid til å driva godt jordstrukturarbeid, driva jorda godt og auka norsk produksjon.

Så fokuserer ein mykje på at me no må snu politikken, at ein no må produsere meir grønt og frukt. Det er heilt rett, men skal ein gjera det, må ein faktisk styrkja tollvernet. Er det nokon som er utsett for tollvernet, så er det akkurat desse produsentane. Mange småprodusentar tør faktisk ikkje å satsa på den biten fordi det er så usikkert om ein får selt. Brått kjem det dumpingvarer frå utlandet viss det er store produksjonar, og går det to–tre år utan at ein får selt utan tap, sluttar ein med produksjon.

Poenget er å styrkja tollvernet og modna strukturen slik at dei mindre vågar å satsa, få litt ekstra stimuli til å

satsa – så vert det grøntproduksjon i tillegg til husdyrproduksjon i Noreg. Eg er ikkje så oppteken av om kjøttforbruket går ned, det er kva slags kjøtt ein brukar, som er viktig. Då er det første ein må gjera, å styrkja tollvernet, slik at det er norsk kjøtt som vert brukt, norsk kjøtt som er produsert på ein berekraftig måte. Men ein skal altså redusere prisen til bonden, redusere overføringane og seia at no må bøndene verta meir konkurransedyktige. Kva skjedde med desse største, dei som gjorde som Solberg-regjeringa oppfordra til, og vart større og større? Det er dei som slit mest i dag, og det er dei som er mest avhengige av overføringar. Er det nokon som treng god pris og betre tollvern, er det akkurat desse. Ein snakkar mot seg sjølv, og det frustrerer meg noko kolossalt.

Nils Kristen Sandtrøen (A) [16:59:38]: Representanten Tyldum fra Senterpartiet hadde et viktig poeng da han takket Knag Fylkesnes og SV for den jobben som de tre rød-grønne partiene har gjort sammen. Den avtalen som Kjølmoen, Tyldum og Knag Fylkesnes har forhandlet fram i lag, er veldig positiv for det vi skal gjøre framover.

Da har jeg lyst å fortelle en liten historie om hvordan dette kommer til å utspille seg i praksis for den jobben vi nå skal gjøre sammen for norsk jordbruk, og hvordan produksjonen skal forbedres på bakken. I forrige periode var Knag Fylkesnes, Geir Pollestad og jeg på et møte i Rauland i Telemark. I store deler av Telemark er det gode forhold for å dyrke korn, men i et område som heter Flatdal, var ikke ett kornstrå å se. Det er fordi politikken over mange år har gått i en retning som har vært sentraliserende, med for svak kornøkonomi, særlig i de nest beste og de tredje beste områdene, og det har vært for lite økonomi i å dyrke korn der det er naturlige forutsetninger for det.

Når vi skal følge opp dette, skal vi sørge for at det igjen blir korndyrking i Flatdal i Telemark. Vi skal sørge for at det er korndyrking oppover Østerdalen der det er muligheter for det. Det er det det betyr i praksis. Vi skal sørge for at en større del av kjøttproduksjonen vår foregår med bruk av beite. Representantene Bjørlo og Hansson, fra henholdsvis Venstre og Miljøpartiet De Grønne, har noen gode poenger, men det lages en kunstig motsetning ved at det tegnes et bilde som om vi må velge mellom å produsere frukt og grønnsaker eller kjøtt. Men det må vi ikke. Sannheten er at vi i Norge har gode forutsetninger for å produsere mye mer av det kvalitetskjøttet som Bjørke nå snakket om, som er basert på utmarksbeite. En venn av meg som er kokk i Forsvaret, sa at hvis det blir krise og krig i Norge i dag, har vi faktisk for få drøvtyggere i dette landet, for hvis du blir satt i en situasjon der du må begynne å slakte ned besetningen, kommer du veldig fort ned på det kritiske antallet kyr som

gjør at du da må ta ned mjølkeproduksjonen. Det er en konsekvens av den sentraliseringspolitikken som har blitt ført de siste årene. Hvis man er veldig interessert, gjøres det gjennom at kua skal maksimere antall liter mjølk, men vi må heller tenke på å maksimere bruken av beitene våre. Det er der det ligger, og der tror jeg vi kan bli enige om mye, men da må vi kutte ut den kunstige motsetningen mellom frukt og grønnsaker og kjøtt, for det handler om, som Bjørke sa, hvordan vi produserer det. Der har Knag Fylkesnes gjort et veldig godt arbeid på vegne av det rød-grønne fellesskapet, og nå er det opp til oss og statsråden å sørge for at det igjen blir en framtid for korn i Flatdal i Telemark.

Presidenten [17:02:33]: Representanten Per Olav Tyldum har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Per Olav Tyldum (Sp) [17:02:42]: Jeg fikk behov for å gi respons til representanten Bjørlo. Vi har kanskje fått Høyre tilbake i salen nå, men jeg er glad for at i hvert fall Venstre responderer på innholdet. Det skal Bjørlo ha. Vi registrerer at mye av dreiningen som ligger til grunn for avtalen, er oppfattet. Det er jeg også glad for. Ikke minst synes jeg det er på sin plass å takke Venstre for at man hegner om avtalen og om forhandlingsinstituttet.

Så er ikke det som skjer i salen her i dag, et Senterparti-seminar. Det er det ikke, men jeg tror nok det er riktig forstått at det er et uttrykk for ekte kjærlighet til norsk mat og ekte kjærlighet til den norske bonden.

Jeg har helt avslutningsvis lyst til å takke saksordføreren for den jobben som er gjort. Jeg takker for debatten, og jeg takker for maten.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [17:03:51]: Det er ein interessant diskusjon vi har hatt i dag. Det anar meg at det no er ei dreining i den jordbrukspolitiske debatten som er verdt å merke seg. Mitt inntrykk er at alle partia på ulikt vis, med ulike inngangar, er opptatt av å auke sjølvforsyninga, altså ikkje stole på at verda vil kunne forsyne oss med mat og innsatsfaktorar i jordbruket i framtida. Det tenkjer eg er ein veldig bra grunnplanke når vi skal gå i gang med dette.

Eg synest det har vore mange gode innlegg. Sandtrøen er alltid interessant å høyre på. Tyldum også – og takk for samarbeidet. Så har dei gamle jordbrukshøvdingane i Senterpartiet, Bjørke og Lundteigen, påpeikt viktige ting, f.eks. at det openbert er snakk om arealet. Det meiner eg også er ei grunnsetning her: Det er auka sjølvforsyning med utgangspunkt i arealet. Når vi da begynner å

tenkje på sjølvforsyning, trur eg vi også må tenkje regional sjølvforsyning og ta tilbake dei areala som har gått ut av drift.

Det skjer sjølvstakt ting i jordbruksoppgjøret, men eg trur at det er tida framover som kjem til å bli avgjerande, altså at den veksten vi skal ha i satsinga på jordbruk, berre går til å ta i bruk arealet, til å auke sjølvforsyninga. Det er der innsatsen kjem til å måtte gå i åra som kjem.

Så trudde eg i min naivitet at tollvedtaket ville bli den store diskusjonen i dag. Eg synest det er interessant at det ikkje blei så stor diskusjon rundt det. Framstegspartiet gjorde det til eit poeng, og det overraskar meg ikkje. Men totalberedskapskommisjonens arbeid seier nettopp at viss ein ikkje skjermar jordbruket frå import, går det ikkje an å få til sjølvforsyning. Det er umogleg. Eg trur at dersom den erkjenninga grip om seg på Stortinget, at ein ikkje ser på dette som ei lettvinnt løysing og seier at det vil auke prisane – som er ein heilt annan diskusjon, vil eg seie – men at ein ser på det først og fremst som eit jordbrukspolitisk verkemiddel, eit sikkerheitspolitisk verkemiddel, eit spørsmål om nasjonal sikkerheit, trur vi har tatt mange viktige steg i denne diskusjonen. Men «the show goes on», det er mange ting som skal skje rundt jul og ikkje minst til våren neste år.

Presidenten [17:06:55]: Per Olaf Lundteigen har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [17:07:09]: I Erling Norviks tid i Høyre var det ikke de økonomiske liberalistene som hadde makta, men under Erna Solberg er det sånn. Nå går Høyre så langt at de også vil avgiftsbelegge det naturlige karbonkretsløpet. Ekstremt, spør du meg.

Så fremmer Høyre forslag om å redusere bevilgningen med 1,2 mrd. kr uten å fortelle hvordan en gjør det. Det er useriøst. Er det de storprodusentene som nå er mest avhengige av bevilgninger, som skal rammes, eller vil Høyre nå ramme eksempelvis de som har under 20 melkekuer? Høyre må forklare seg. Hvis de ikke forklarer seg her, må de forklare seg i den debatten som skal gå etter denne dagen, for den kommer til å bli heftig.

Per Vidar Kjølmoen (A) [17:08:18]: Representanten Bjørlo refererte Einstein og sa at galskap er å gjøre det samme og forvente et helt annet resultat, altså underforstått at nå gjør man det samme i landbrukspolitikken som man alltid har gjort. Det premisset er jeg uenig i.

Gro-Anita Mykjåland fra Senterpartiet sa det godt: Vi må tilbake til 1970-tallet for å finne en like kraftig satsing på norsk landbruk som vi har i dag. Det tror jeg er helt riktig. Den første store satsingen på bonden i moderne tid skjedde i 1935, kriseforliket, som åpnet for en

Arbeiderparti-regjering i et forlik med den norske bonden. Det var en helt nødvendig og svært viktig satsing på norsk landbruk. Andre gangen var i 1975, med jamstillingsvedtaket. Da var det også Arbeiderpartiet og Senterpartiet som fant sammen. Nå er vi i gang igjen, med det jeg mener er den tredje store satsingen på bonden i moderne tid. De to tidligere gangene det skjedde, ga det store og varige endringer for Norge. Arbeiderpartiet og Senterpartiets ambisjon er at også denne gangen vil satsingen få store og varige konsekvenser for Norge.

Det er deilig å kunne heve blikket litt. Det vi vedtar i dag knyttet til jordbruksoppjøret, skal ikke ha effekt i år, det skal ha effekt fra neste år, men vi håper effektene vil bli varige og vil være viktige for Norge, levende distrikter og selvforsyning i tiår framover.

Med det vil jeg takke alle partiene for debatten, og jeg vil takke bonden for maten.

Statsråd Sandra Borch [17:10:24]: Igjen: Takk for debatten. Jeg kunne ikke dy meg – jeg kan bekrefte overfor representanten Bjørlo at landsmøtene i Senter-

partiet er svært hyggelige å være på, og jeg synes også det har vært en bra debatt her. Men jeg vil si, i likhet med det representanten Lundteigen påpeker fra denne talerstolen, at Høyre bør forklare hva de skal stemme i denne saken i morgen. Og hvis de stemmer imot jordbruksoppjøret, bør de også vise til hva deres alternativ er. Hvor er kuttene i jordbruksavtalen? Det mener jeg en hel næring, 38 000 foretak der ute, fortjener et svar på. Det som var et ansvarlig styringsparti, som tar ansvar for sine politiske valg, må også vise hvor de har de politiske inndekningene, så jeg synes det er beklagelig at Høyre ikke i dag redegjør for hva de vil stemme i denne saken. Det tror jeg også skuffer en hel næring som driver med viktig matproduksjon.

Presidenten [17:11:40]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 11.

Dermed er dagens kart ferdigdebattert. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Så synes ikke, og møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 17.12.

